

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!

Мадни гуьрчег жеда

19-апрелдиз Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликов къадим шегъердиз фена ва “Дербент шегъер” округдин мулк комплекснидаказ вилик тухун” РД-дин госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалдиз талукъарнавай совещание киле тухвана.

Мярекат ачухуналди, Сергей Меликова шегъер туристивилин сезондиз вини дережада аваз гъазур хьунай Дербентдин мэрдиз, администрациядин къуллугъчийриз ва жавабдар маса ксариз сагърай лагъана.

Совещанидин къилин месэла веревирд ийидайла, региондин Къили “Дербент шегъер” округдин мулк комплекснидаказ вилик тухуниз талукъ РД-дин госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишунин гьалдиз хъсан къимет гана.

Региондин регъберди кьейдна хьи, четинвилер гьалтзаватІани, шегъерда кІвалахар пландин бинедаллаз киле тухузва. Крар киле физвай гьалдини алай вахтунин ва агъалийрин истемишунриз жаваб гузва. Карчийриз, бизнесменриз кар вилик тухунизни маниивалзавач. КІвалахарал жегъилар желбзава.

- Дербент шегъер вилик тухуниз талукъ месэлаяр Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путиныхъ галаз гуьруьшмиш хъайилани къарагъарайди я, - лагъана Сергей Меликова. - Ада уьлкведин къадим шегъер вилик тухуниз талукъарнавай вири крарин тереф хуьзва. Президентди гьакІ Дербент шегъердиз меценат Сулейман Керимова гузвай куьмекдилайни разивал авуна.

Региондин Къили кьейд авурвал, Дербент шегъердин мулк комплекснидаказ

вилик тухуни жемиятдин майданар аваданламишун, кІвалер, гъаятар ремонтун, яшайишдин объектар ва инженерный кьурулушар цийиикІа туькьур хъувун, яшайишдин кІвалер эцигун ва гзаф маса крар фикирдик кутазва.

Мярекатдал малумарайвал, къенин йикъалди хейлин крар уьмуьрдиз кечирмишнава. 140 чка авай аялрин бахча эцигнава. 4 школадин ва аялрин 9 бахчадин дараматар капиталнидаказ ремонтнава ва абур герек тадаракарлди таъминарнава. Школайрин патарив кьугъунардай 10 майдан туькьурнава, 4 куьче ремонтнава, 2347,5 кв. м. майдан авай муниципалитетдин яшайишдин фонд арадал гъанва. Гъилевай йисуз 51 куьче капиталнидаказ ремонтда ва аваданламишда. 5 парк цийиикІа туькьур хъийида. Марфадин ва чиркин ятарин канализациядин линияр патал цийи тадаракар маса кьачуда.

Идахъ галаз сад хъиз кІвалерин гъаятар аваданламишуниз, куьнеяр, цин, чимивилин линияр, электросетар ремонт авуниз, капиталный эцигунар вилик тухуниз талукъ кІвалахарни гъиле кьада.

“КІватІ хъанвайбурун фикир са кардал желбзава, бюджетдин гъар са манат тайин чкадиз харж авуна кІанда. Идахъ галаз алакьалу яз, кьайдаяр хуьдай органривай тІалабзава: гьукуматди чара ийизвай пулар харжзавай крарал дикъетдивди гуьзчивал ая”, - лагъана Сергей Меликова.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Руслан Алиева хабар гайивал, РФ-дин “Кеферпатан Кавказдин федеральный округ вилик тухун” госпрограммадин мярекатрин сергъятра аваз федеральный бюджетдин такъатрихъ Дербентда чиркин ятар михъдай

имарат, “Къайтагъ - Дербент” водовод, РФ-дин “Образование вилик тухун” госпрограммадин сергъятра аваз сада - 804 ва муькуьда 1224 чка авай умуми образованидин кьве школа эцигда. Алиева мадни лагъайвал, 2025-йисалди Дербент шегъерда гзаф кІвалахар кьилиз акъудда ва и рекьериз 183 миллиард манат пул харжда.

Дербент шегъердин администрациядин кьил Рустамбег Пирмегьамедова шегъер комплекснидаказ вилик тухуниз талукъарнавай пландик квай гьакъикъи крарикай ихтилатна. Адан гафаралди, умуми кьадардин пуларин 74 процент хуси инвестициядин гьисабдай я. Абурун куьмекдалди яшайишдин кІвалер, администрациядин, коммерциядин ва тІуьнар недай дараматар эцигда.

ИкІ, алатай йисуз шегъерда чІехи мугъманхана ишлемишиз вахкана. ЦІи мадни пуд эцигзава. ГьакІни 6 мертебадин мугъманханадин комплекс, Шеболдаеван куьчеда апартаментрин 4 комплекс кжажзава. 70 агъзур квадратный метрдин майдан авай 7 кІвал ишлемишиз вахканва.

РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министр Артур Сулейманова малумарайвал, Дербентда эцигзавай чиркин ятар михъдай имаратрал 83 процентдин кІвалахар тамамарнава. РФ-дин гьукуматдин тапшуругъдалди вири кІвалахар цІи куьтягъун патал резервдин фондунай мадни субсидияр чара авунва.

“Къайтагъ - Дербент” водовод патал 2 миллиард манатдилай виниз пул чара авунва. “Шурдере - Дербент” водовод туькьурун патални проектар гъазурзава.

Республикадин Къили гьукумдин жавабдар органриз герек тапшуругъар гана.

Карханайриз - 50 миллион

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин пресс-къуллугъди хабар гайивал, гьукуматди промышленностдин карханайриз куьмек яз 50 миллион манат чара ийидайвал я.

- Федеральный гьукумдин патай гузвай куьмекдилай гъейри, республикадини промышленностдин карханаяр кIеве гъатдайвал ийидач, - лагъана РД-дин промышленностдин министр Низам Халилова. - Дагъустан Республикадин промышленностдин хилез талукъ государстводин программадин сергъятра аваз 2022-йисуз тайинарнавайвал, карханайри ийизвай харжар эвез авун, герек машинар ва тадаракар кьачун патал 40 миллион манат ва инновациядин цийи технологияр кардик кутун, конструкторвиле тежрибаяр киле тухун патал 10 миллион манат ва гьакІни хсуси интернет - туьквен тешкилуниз 0,6 миллион манат чара ийида.

Къейдзавайвал, гьукуматди кьабулзавай и серенжерикай промышленностдин 15-дав агакъна карханайривай менфят кьачуз жеда.

Нумрадай кІела:

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Игит динегъли

Тамара Къурбановади вичин везифаяр дирибашвилелди тамамарна, душмандикай хайи Ватан, Европадин уьлквевар азад авуник, Берлин кьачуник вичин пай кутуна. Дяведин вахтунда ада вич игит хъиз кьалурна. Адаз “Кавказ хуьнай” ва “Германиядал гъалиб хьунай” медалар гана.

► 4

ИРС

Сур чешмейрин гелерай

Ахцегърин тІвар тарихдин хейлин чешмейра гьалтзава, мисал яз, “Дарбанд-намада”, “Ахцегъ-намада”, “Аби Мислиман тарихда”, “Мискискарин тарихда”. “Абу Мислиман мискІин яз” машгъур хъанвай къадим жумья-мискІиндилай гъейри, ина са шумуд магъледин (квартал) мискІинарни ава. XIX асирдин эхиррин делилралди, Ахцегъа, санлай кьачурла, 16 мискІин кардик квай.

► 5

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Игитвилелди

Бейхабардиз гуьлле гуникди вич вичивай квахъ тавур Рамиз Рашидова виридалайни вилик, буйругъ гуьзлемеш тавуна, душмандиз автоматдай жаваб гана. Амма разведчикрин киле авайди телеф хъанай. Дестедиз регъбервал гун, женг тешкилун младший сержант Рамиз Рашидова вичин хивез кьачуна. Адан савадлу гьерекаври, буйругъри гзафбур киникъикай хкудна.

► 6

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Бегъерни, берекатни артух хьурай

Багълари кьунвай майданрал гьалтайла, СтІал Сулейманан район республикада вилик жергейра авай муниципалитетрик акатзава. Районда багъларин майданар йи-салай-суз артухарзава. ИкІ, цІи райондин карханайри ва кылдин ксари-арендаторри 556 гектарда цІийи багълар кутуна.

► 7

МЕДЕНИЯТ

Ашкъи-гъевес хъайила...

Гамар за 7 йис хъайидалай инихъ хразва. И сеняткарвал заз зи чІехи диде Имамата чирайди я. И кеспидикай чпин кьил кьакъуддай рушарни жедай, амма зи рикІ аял чІавалай алайди тир. ЧІехи дидеди гам храдайла, зи темягъ фидай. Дидеди гамунихъ ацукъдай ихтияр гун патал за кІвалин кьай-гъуяр фад куьтягъдай.

► 9

ХАБАРАР

Вини дережадин пешекарвилелди

РФ-дин ВАК-ди 2009-йисуз чи ватанэгълидиз доцентвилин тІвар гана. Назим Мирзехановича алай вахтунда Санкт-Петербургда госуниверситетдин экономикадин университетдин таможнядин крарин рекъай кафедрада доцент яз кІвалахзава.

► 12

Дагъустандин асул проектар

18-апрелдиз Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председателдин заместитель Александр Новакан регьбервилик кваз киле феи Кеферпатан Кавказдин федеральный округдин субъектра экономика виликди тухун лазим тир асул проектар уьмуьрдиз кечирмишуниз талукь совещанида иштиракна. Регионрин кьилери месэладал машгул вице-премьердив теклифрин цийиз туькуьр хъувунвай сиягь агакьарна.

Сергей Меликова хабар гайивал, Дагъустан Республикадин экономика еримлу авунин сергьятра аваз, санлай кьачурла 335 миллиард манатдин инвестициярин 5 проект тайинарнава. Ихтилат “Каспийдин кластер вилик тухун”, “Кьиблепатан Дагъустанда емишринни майвайрин кластер вилик тухун”, “Стратегиядин жигьетдай важиблу “Чекмечийрин шегьер” проект уьмуьрдиз кечирмишун”, “Шуьшедин промышленный кластер вилик тухун” ва “Махачкъала” аэропорт цийикла туькуьр хъувунин кваллахдин кьвед лагъай пай” проектрикай физва.

Санлай кьачур кьимет 297,4 миллиард манатдиз барабар тир «Каспийдин кластер вилик тухун» проекдик кваз кваллахдай 12 агъзур чка тешилун фикирда кьунва.

“Кьиблепатан Дагъустанда емишринни майвайрин кластер вилик тухун” проектин сергьятра аваз санлай кьачур кьимет 13,8 миллиард манатдиз барабар тир ва кваллахдин 2020-далай артух чкаяр арадал гъун фикирда кьунвай 2 подпроект уьмуьрдиз кечирмишзава.

“Махачкъала” аэропорт цийикла туькуьр хъувунин кваллахдин кьвед лагъай пай” проектин бинедаллаз Махачкъаладин аэропортуни такьатрин гьисабдай проектрин документация туькуьрунин кваллахар киле тухуза.

“Стратегиядин жигьетдай важиблу “Чекмечийрин шегьер” проектин сергьятра аваз

7 миллиард манат желб ийидай ва кваллахдай цийи 1600 чка арадал гьидай фикир ава.

“Шуьшедин промышленный кластер вилик тухун” проект уьмуьрдиз кечирмишун патал тахминан 7,6 миллиард манат желбдай ва кваллахдин 700-лай гзаф чкаяр арадал гьидай фикир ава.

Къецепатай гьизвай шейзрилай аспу хъуникай кьил кьакъудун патал, гьакъни багманчивилин ва уьзъмчивилин хилер виликди тухунин месэла кар алайди тирди гьисаба кьуналди, Сергей Меликова Дагъустандин мулкунал ципицприн, емишрин культурайрин къелемар гьасилдай питомник арадал гъунин теклиф гана. Ихтин серенжемди хъсан нетижайрал гъун лазим я: гъар йисуз республикада 1000 гектардив агакьна цийи багълар кутазва. Цадай 1 миллиондилай тлимил тушиз къелемрихъ игътияж ава. Идалайни гъейри, проект вири Кеферпатан Кавказдин региондин игътияжар тамамарунихъ туькуьрунни мумкин я. Республикадин регьбердин гафаралди, алай вахтунда Россиядин хуьруьн майишатдин министерстводихъ галаз месэладиз талукь веревирдер киле физва.

Проектар уьмуьрдиз кечирмишунихъ галаз алакьалу яз арадал атанвай гьалар ахтармишуналди, абур авайдалай хъсанаруниз талукь са жерге теклифарни гана. Ик, “Кьиблепатан Дагъустанда емишринни майвайрин кластер вилик тухун” проект уьмуьрдиз кечирмишунихъ галаз сад хьиз, гьасилнавай хуьруьн майишатдин суьрсет гьялуниз талукь проектризни килигун, гьакъни проекдиз, региондихъ авай мумкинвилер фикирда кьуна, “Дагъустандин емишринни майвайрин кластер виликди тухун” кьил гун теклифзава. Санлай кьачурла, проект кьилиз акъудайдалай кьулукъ кваллахдин цийи 3,3 агъзур чка арадал атун лазим я.

Совещанидал чпикай лагъай серенжемриз дикъетдивди яб гана ва абур кьилиз акъудунихъ галаз алакьалу теклифар гъазурун патал федеральный властдин талукь идарайриз рекье туна.

Гъазурвилер аквазва

18-апрелдиз Дагъустандин Кьил Сергей Меликован регьбервилик кваз регионда туризм вилик тухуниз талукь месэлаяр веревирдна.

Совещанидин иштиракчийри туриствилин сезондиз гъазур жезвай гьалдикай, республикадихъ авай мумкинвилерикай, гьакъни и карда муниципалитетрин везифайрикай лагъана.

Шазан нетижайралди, республикадиз са миллиондилай гзаф туристар атана. Им, ала-тай йисарив гекъигаьла, хейлин гзаф я.

“Туриствилин хел региондин экономикадин кар алайдаз элкъевеза лугъуз жеда. Алай йисуз Дагъустандиз мадни гзаф туристар атун гуьзлемишзава. Чи республикада туризм ик, йигиндиз вилик фин чахъ авай мумкинвилери арадал гъана”, - кьейдна региондин Кьили.

Ада туристар акъваздай ва абурлу тлуьн не-дай чкаяр, килигуниз лайих авай чкайрал фидай рекьер хъсан гьалда авачирдакай, килигдай майданар талукь тадаракралди таъмин туширдакай, санитариядин ва хатасузвилин гьалар пайгардик квачирдакай информациядин такьатра кхейди юлдашрин рикел хкана. Идахъ галаз алакьалу яз Дагъустандин

Кьили кьейдна хьи, туриствилин сезон башламишдалди амайди вири кьве гьафте я, амма муниципалитетри и кардиз бегьем гъазурвал акунвач.

“Кьилиз акъудун лазим тир хейлин итиглу проектар ава ва и карда муниципальный тешиклари и кардик кьил кутунвайбуруз кумек гун лазим я. Гафарилай кралар элячдай вахт я. Сифтени-сифте тлуьн недай алай аямдин кьулай объектар, санитариядин зонаяр, машинаар акъвазардай чкаяр туькуьрна, анра туристар желбун патал килигуниз лайихлу чкайрикай малуматар хъана кланда”, - кьейдна Сергей Меликова.

Вичин нубатдай, РД-дин туризмдин ва халкьдин сеняткарвилерин рекъай министр Эмин Мерданова кьейдна хьи, туристрин арада виридалайни машгуьр чкаяр - Дербент, Сулакдин дагъар, Гуниб, Хунзах ва Шамил районар я.

Республикадин мугьманри гьам промышленностдин ва хуьруьн майишатдин, гьамни яхдиз кьекъведай ва спортдин туризмдиз, экотуризмдиз еке

итиж ийизва. Экотуризмдин виридалайни машгуьр чкаяр кьумадин тепе Сарыкъум, милли заповедник “Самурский” я. Гьакъни алай йисуз гьуьлуьн кьерехда тлебиатдин “Папас” твар алай комплекс арадал гъанва. Иниз Яру ктабда гьатнавай гьайванар авай-вилай туристар кьевеза.

Дербентдин мэр Рустамбег Пирмегьамедова туриствилин сезондиз шегьер гьикл гъазур жезватла суьгьбетна. Ада кьейдна хьи, шегьердин властри шегьер туристар кьабулиз гъазур хьунал гуьзчивалзава. Складра недай продуктар ава, паркара ва скверра аваданламишунин кваллахар киле тухузва.

Сад лагъай классдилай

Россиядин мектебра тарихдин тарсар 1-классдилай башламишна гуда. Идакай Вироссиядин мектебра клелзавай аялрин тарихдин сад лагъай “Къуват - керчеквиле!” форумдин сергьятра аваз “Адетдин миллетчивал” выставка ачухзавай мярекатдал Россиядин просвещенидин министр Сергей Кравцова малумарна.

“Чна тарих рикел хуьн, чир хуьн патал вири жуьредин серенжемар кьабулда. За кьабулнавай кьарардин бинедаллаз, тарихдиз талукь тарсар мектебра сад лагъай классдилай башламишна гуда”, - лагъана министрди.

Гуьгьуьнлай Минпросвещенидин кили гъавурда турвал, ихтилат физвайди тарихдин просвещенидин тарсарилай я. Адан гафаралди, гьеле сифтегъан мектебдилай башламишна “Элкьуьрна кьунвай дуьнья” тарсунин сергьятра аваз жуван крайдин, гъевчи ватандин тарих веревирд ийиз, музейриз ва выставкайриз физ жеда.

Кравцован теклифдиз баянар гудайла Президентдин пресс-секретарь Дмитрий Пескова малумаривал, Минпросвещенидихъ ихтин цийивал кардик ку-тадай вири ихтиярар ава. “Ирид йисан яшда авай аялри, члехи инсанри хьиз, вири крариз итиж ийизва”, - кьейдна Д.Пескова. Адан гафаралди, месэладиз талукь яз эхиримжи кьарар и рекъай пешекарри кьабулун лазим я.

Алай вахтунда уьлкведин мектебра аялри и тарс 5-классдилай чириз башламишзава. Россиядин властри къецепатан бязи уьлквейра тарих цийи килелай кхьидай чалишмишвилер ийизвайдакай са шумудра лагъанай. Президент В.Путина кьейд авурвал, Москва Ватандин Члехи дяведикай гьахьлу, керчек делилар хуьниз ва абур кьалп “гьакъикьатдалди” эвезунин вилик пад кьуниз мажбур я.

8-17 йисара авай аялриз

Дуллух тлимил тир хизанривай 1 - майдилай аялриз пулар гудай чарар-царар туькуьриз жеда. Дагъустандин Пенсийрин фондунай виридалайни мукьвал-мукьвал гьалтзавай суалриз жавабар гана.

Арза гьиниз вугуда?

Гъар вацра гузвай пулуни гьакъиндай арзаяр 2022-йисан 1-майдилай кьабулзава. И вахтунилай вилик арза

шалугъ яшамиш жезвайдаз ава. Амма - шартлуналди: аял вични Россиядин Федерациядин гражданин ва РФ-дин мулкарал яшамиш жезваз хуьн лазим я.

Пулунин кьадар гьикл тайинарда?

Пулунин кьадар региондин яшайиш патал тайинарнавай агъа кланин кьадардин 50% тайинарда. Дагъустанда яшамиш хуьнин агъа кланин пулуни кьадар 11 499 манат я.

Эгер аялдиз гузвай пул регионда яшамиш хуьнин агъа кланин кьадардин 50% тайинарайла, хизандин гъар са касдал ацалтзавай дуллух регионда тайинарнавай агъа кланин кьадардилай тлимил яз хъайитла, аялдиз регионда яшамиш хуьнин тайинарнавай

гунин лазимвал авач, гьикл хьи, 1-май алуькдалди амай вахтунда аялар кьилди кьвачел акьалдарзавай диде-бубаяр патал суддин кьарар авайла, алиментар тайинарун патал арзайриз килигзава.

8 йисалай 17 йисалди яшда авай аялриз пулар гунин арзаяр 1-майдилай кьабулзаватлани, арза гайила, пул вилик квай вацрандини, яни апрелдилай гуда. Мадни гъавурда акъадайвал лагъайтла, и члавуз кьве вацран (апрель ва май) пул санал кьведа. Са шартлуналди: эгер аялдин 8 йис тамам хъанватла, амма 17 йисалай виниз туштла.

Майдилай башламишна, арза “Госкьуллугъар” порталда, адан талукь форма ЕПГУ-да пайда хъайила, гьакъни ПФР-диз ва я МФЦ-диз фенани гуз жеда.

И пулар низ гуда?

Гъар вацра гудай пул кьачудай ихтияр диде-бубадикай садаз ва я аялдин закондалди тайинарнавай кьаюмвалзавайдаз - Россиядин Федерациядин гражданиндиз ва РФ-дин мулкарал гьами-

агъа кланин кьадардин 75% гуда.

Эгер аялдиз регионда тайинарнавай агъа кланин кьадардин 75% тайинарайла, хизандин гъар са касдал ацалтзавай дуллух регионда яшамиш хуьн патал тайинарнавай агъа кланин кьадардилай тлимил яз хъайитла, аялдиз регионда тайинарнавай агъа кланин кьадардин 100% гуда.

Аялриз гузвай пулар кьачун патал банкдин “МИР” картадихъ галкьурнавай счет хуьн лазим я.

Хизандин гъар са касдал ацалтзавай дуллух гьикл гьисабда?

Къайда ихтинди я: арза гайи йикъал кьведалди вилик квай 4 варз хкудна, адалай виликан 12 вацра хизандин гъар са члендиз атанвай дуллух (мисал яз, эгер арза майдиз гузватла, адалай вилик квай 4 варз - апрель, март, февраль, январь хкудда, 2021-йисан 12 вацра атай дуллух гьисабда) ва хизанда авай ксарин кьадар гьисаба къада.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 20-апрелдиз Дагъустанда коронавир-ус акатайбурун кьадар 92 746-дав агакьнавай. Эхиримжи юкьуз коронавир-ус ака-тай 28 кас дуьздадал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 88 844 кас (эхиримжи юкьуз - 46 сагъар хъийиз алакьнава. Дагъустанда коронавир-усдик 3592 (эхиримжи юкьуз - 1) кас кьена.

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Белки, гзафбуру фикирнай, гуя Украина-да кыле тухуз гатлунай махсус серенжем фад куьтыгъ жеда. Амма гьар йикъан хабаррай аквазайвал, серенжем яргал физва. Вучиз лагьайтла, США-дин, Канададин ва РагъакӀдай патан Европадин гзаф уьлквейрин куьмекни (пулар, яракъар, инструкторар...) галаз Донецкдинни Луганскдин республикайрин халкъар кьирмишиз, тергиз гьазур хьанвай, фашистрин маскаяр чинрал алукинавай, Россия душмандай кьунвай миллетбазрин, террористрин пайдах хжажнавай башибузукьрин сенгерар кукӀварун, хуьрер, шегьерар инсанвилини ерияр квахьнавайбурукай азад авун регьят месэла туш. ЯтӀани, Россиядин Яракьлу Кьуватрилай, ДНР-дин, ЛНР-дин кьушунрилай хейлин крар алакьнава, гьахьлувал, азадвал патал женг давам жезва.

Инсанвилини суфат квадарнавайбуру ислягъ инсанриз (яшлугуруз, аялриз, дишегӀлийриз) ийизвай гуьжар, абурукай чан алай кьалхан ийизвай тегьер акурла, кьилин чӀарар цаз-цаз жезва. Больницайрикай, аялрин бахчайрикай, школайрикай яракьламишнавай сенгерар авун гьич фикирдизни гьиз кланзавач. Амма неонацистри чпин алчах крар давамарзава. Ингье 12-апрелдиз хабар гайивал, неонацистри Авдеевка поселоқдин яшлугурун интернатдин кьуд мертебадин дарамат чпин сенгерриз элкьуьрна. Яшлугурун, начагьбурсад ва кьвед лагьай мертебайриз авудна, пуд лагьай мертебада пулеметар, танкар ядай тупар эцигна. Идакайни куьмек хьанач. Чи дестейрин гуьллейрик катдай чкадал атана, амма мадни чпин

Коммунистрин важиблу теклифар

алчахвал кьалурна интернатдиз цай яна. Чи аскерар гена хейлин яшлугурун кьутармишиз агакьна.

Миллетчийар пара хаталу тирдакай чна виликдаини кхьенай. Ахьтинбуруз талукь гафар Сталинахъни авай. Кьилди кьачуртла, ада лагьанай: *“Неинки Украинадин миллетчийар, гьаки ахьтинбуруз гьина аватлани, лап кӀевелай жазаламишна кланзавайди я. Вучиз лагьайтла, миллетчийар чи душманрин сифтегьан куьмекчийар я ва абурукай чазни, гьаки чпин халкъаризни душманвал, зиян хкатда. Ахьтинбурун кьастар Советрин Союз пайи-паяр авун, кьилдин милли госуларствояр арадал гьун я. Ахпа гьабурни регьятдиз душмандин гьиле твадайвал”*.

Украинадин миллетчийриз, бандеровчийриз Гитлеран “кьени гьил”. 3-рейхдин регьберрикай сад, адан кьилин пропагандист Йозеф Геббельсани гьакигьки кьимет гана: *“Бандеровчийар - абуру акьул квахьнавай маньякар ва я маса гзафаралди лагьайтла, пехьивал акатнавай гьайванар я. Амма и алай вахтунда чаз муьтӀуьгъ тежезвай славянар терг авун патал гьахьтинбурун чаз герек я. Ахпа абуру чеб тергьна кланда. ГьикӀ лагьайтла, вагьши, пехъи гьайванриз инсанрин арада чка хьана кланзавайди туш”*.

Гьайиф хьи, РагъакӀдай патан дипломатрин, политикрин, депутатрин, уьлквейрин кыле авайбурун рикӀел Геббельсан гафар хжидайбуру авач. Я абуруз бандеровчийрин, неонацистрин инсафсуз вагьшивилер аквазни кланзавач. Гьа са вахтунда абуру гена чпин писвал, туйкуьлувал, Россия такӀанвал, душманвал кьалурзава. Россиядин дипломатар са жерге уьлквейри ахкьудзава. Урус халкъдин векилриз чпин уьлквейра дяве малумарнава. Анра авай Россиядин эменни тарашзава... Гьаясузвилини, инсансузвилини а кыл авач.

Дуьньяда ва уьлкведа кыле физвай ихьтин авгьалатар акурла, Россиядин Коммунистрин партияди чи уьлкведа гьалар хьсан патахъ дегишардай, гегьел вегьез тежедай серенжемар теклифзава. Абуру чав КПРФ-дин Дагьустандин рескомдин 1-секретарь, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Самир Абдулхаликова агакьарна.

Кьейдзавайвал, Россия мад сеферда вичин тарихда чӀехи дегишвилерин гьалкъада гьатнава. КьетӀен шартӀари виликди фидай цийи мумкинвилерни ачухзава. США кылеваз, РагъакӀдай пата гзаф миллетрикай ибарат Россиядиз халисан “гибриддин дяве” малумарнава. Чна абуруз тайин жавабни гана кланда. Тамамвилелди кьечепатан гьуьнтӀуьникай азад гележегдикай фикир-

на, чна герек тир серенжемар кьабулун чарасуз я. Гьа са вахтунда чна чи стхаяр, дустар кьечепатан агрессиядикай, нацизмдикай ва бандеровчийрикай хвена кланда.

Сифте серенжем яз, коммунистри экономикадин ва банкарин кар алай хилер национализироватун истемиззава. Сифте нубатда - Россиядай хьфенвай кьечепатан уьлквейрин компаниярин активар ва эменни. Абурукай Россиядин халкъ патал менфят ххудун лазим я.

Им халкъдини фадлай гуьзетзавай кар я. Уьлкведин тӀебии девлетрин (нафт, газ, кьизил, электроэнергия, там, рангунин металлар, зурба кархана-яр...) иесияр хьанвайбуру кьазанжийрин лап гьевчи пай госуларстводив вахуз, миллиардар чпин нефсиниз харжзава. Саки вирида чпин пулар кьечепатан банкара эцигнава. Гила кьадагьайрик акатнавай абурни гьиллай фин мумкин я.

Коммунистри гьисабзавайвал, виликдай хьиз, госуларстводин пландин майишатдал чан хкана кланда. Ам кыле тухудай госуларстводин махсус комитетни тешкилун герек я. Цийиз тешкилдай Госпланди авиациядин, станокар, автомобилар акьуддай, энергетикадин, металлургиядин ва хуьруьн майишатдин хилера кӀвалахар йигин еришралди вилик тухвана кланда. ГьикӀ лагьайтла, и хилери уьлкведин экономикадин бине, гележег, яшайишдин пайгарвал, уьлкведин хатасузвал тешкилзава. Хуьруьн майишатдин суьрсет арадал гьизвай гьар садав гьукуматдин патай куьмек (техникадалди, кудай шейэралди, тумаралди, удобренйиралди) агакьарна кланда. Анжах ахпа чавай халкъдиз бес кьадарда суьрсет гьасилиз ва суьрсетдин жигьетдай уьлкведин хатасузвал таъминариз жеда.

Гьа са вахтунда Россиядин илим йигин камаралди вилик тухун йикъан истемизшун я. Илимдинни техникадин цийивилер кардик кутуниз кьилин фикир гун лазим я. 2023-йисалди илимдинни ахтармишунардай, тежрибадинни конструкторвилер кӀвалахриз чара ийизвай пуларин кьадар пуд сеферда артухарун герек я, лугьузва коммунистри. Эхъ, анжах гьаки хьайила, экономикадин гзаф хилер вилик фида. Россия кьечепатан уьлквейрин илимда кьазанмишзавай нетижайрилай аслу жедач.

Алишверишда кьайда твадай вахт фадлай алуькьнава. Кье спекулянт гаф ишлемиззавацӀани, спекулянтрин кьадар са шумуд сеферда артух хьанва. Абурун вилик пад кьун патал коммунистри госуларстводин алишверишдин хел чкадал ххун теклифзава. Тахьайтла, тух тежезвай алверчийри, арачийри, спекулянтри суьрсет гьасилзавайдавай кепекрай маса кьачуз, гьар са шей са шумуд сеферда багъаз гузва. Кьазанжийар багьманчидин, лежбердин, саларбандин, малдардин жибиндиз ваъ, спекулянтрин банкариз физва. И акьалтӀай чӀуру кардал эхир эцигна кланда.

Регионар, хуьрер вилик тухудай госпрограма-яр герек я. Тахьайтла, эхиримжи йисара агъзуралди хуьрер чӀанва, гзафбуру тахьай мисал хьанва. Хуьруьн майишатдин, емишар, салан майва-яр гьялдай, некӀедин, яӀлун, балугьрин гзаф кархана-яр амач. Абуру чкадал хкайла, уьлкведин агьалияр бес кьадарда жуьреба-жуьре суьрсетдалди таъминардай мумкинвал жеда.

Уьлкведин вилик-кьилик квайбуруз ганвай теклифрин кьадар кьадав агакьнава. Абурук яшамиш хьун патал герек пулдин агьа кланин кьадар 25 агъзур манат авуниз, зегьметчийар пенсиядиз фидай вахт 60 ва 55 йисарал ххуниз, гьукуматди зегьметчи инсанриз, иллаки жегьилриз, яшайишдин кӀвалер эцигуниз, Белоруссиядихъ ва СНГ-дик акатзавай уьлквейрихъ галаз алакьаяр мадни дуствилинбуру, мягькембуру авуниз талукьбуруни ква.

США-ди, РагъакӀдай патан уьлквейри Россиядиз малумарнавай кьван кьадагьаяр фикирдиз гьайила, тестикъ жезва хьи, абуру датӀана Советрин Союздихъ галаз дяведа авай. Гила Россиядихъ галаз мадни кӀевидаказ женг чӀугвазва. Гьар са рекьай. Чаз а кьадагьайрикай, абурун алчах амалрикай кьурху хьун лазим туш. Чи уьлкведихъ анжах виликди фидай вири жуьредин мумкинвилер, такьатар, ватанперес халкъар ава. Чаз иллаки ватанпересар герек я. Гьа и важиблу кардиз гьар юкьуз фикир гун лазим я.

Веревирдер

Гитлер кьена. Гитлерчийар амай...

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

Фашизмдин кьилин идеолог ва регьбер хьайи Адольф Гитлер 1945-йисуз, фашистрин Германиядал чи баркаллу Советрин Армияди, кыле регьбер ва пол-

ководец И.В.Сталин аваз, ЧӀехи Гьалибвал кьачур чӀавуз, тарихда гьатнавайвал, вичивай вич гуьлледив ягьиз тахьайла, адан сателлитри (са фикирдал алайбуру) кьенай. Папани адан мейитриз санал цӀай янай...

Гитлерахъ галаз санал Дуьньядин кьвед лагьай дяведик цӀай кутур, Европадин ва вири дуьньядин халкъарал гьакьван еке зулумар илитӀай, миллионралди инсанрин иви хьвайи жаллатӀар Нюрнбергда кыле фейи суддин кьарардалди жазаламишнай. Яни Гитлер ва гитлеризм хьтин завалрал эхир эцигнай... Дуьньяди санлай азаддиз нефес кьачуз эгечнай. Генералиссимус Иосиф Сталиназ гьа чӀавуз вири дуьньядин халкъари буба гьавайда лагьайди тушир...

Вахтар, девирар алатна. Гуя дяведин хилер са бубат сагъ хьхьанвай. Гуя завалрин тӀалар яваш хьанвай. Инсанри, иллаки чи Советрин Ватанда анжах экуь, михи йикъарикай, намуслу, гьейратлу алакьайрикай, муьблагъ уьмуьрдикай, пакадин чӀехи мумкинвилерикай фикирзавай. Негьнавай, вилив хуьзмачир дявеяр ва дявекарар. Амма...

Алай макъамда Украинада ва санлай вири дуьньяда кыле физвай гьакьван залан ва чиркин керематри раижзавайвал, 77 йис идалай вилик Гитлер кьенатӀани, гитлерар, яни адан чак хьвайибуру ама кьван...

ЧӀуру хъач садлагьана терг ийиз жедач лугьуда. Мукьвал-мукьвал пер ягьиз, чил пурпу ийиз, дувуларни кваз михъ тавуртӀа, чӀуру хъач мадни гужлудаказ винел ахкьалтда. Онкологиядин азарар хьиз.

Гитлеризм-фашизм гьахьтин азар, тӀегьуьн я кьван... И нетижадал чун алай вахтунда Украинадин кьизгьин гьаларихъ галаз алакьалу яз санлай вири дуьньядин империалист ампайри кьурмишнавай, виликрай рикӀелни текьведай хьтин керематри гьанва. Украинадикай, США кылеваз, РагъэкьечӀдай патан Европада, НАТО-дин блокди Россиядиз акси террористринни фашистрин цийи магьара туйкӀуьрна. СССР хьтин зурба кьурулуш-державна чукӀуруни ихьтин мумкинвал гана. Гила Россиядиз ва вири россиявийриз дяве малумарнава. Урус чӀалал рахунни кьадагьа авуна.

Халкъ, ватан хуьз кьарагъай Россиядикай, адан баркаллу кьушунрикай “чапхунчийар” ийиз алахьнава. Вуж? ДатӀана чеб чапхунрин рекье авайбуру. Ибурухъ галаз зил кьуна, чеб фашистрикай хвейи полякрини, прибалтрини,

чехрини, масабуруни тийизвай гьибет авач. И гьалариз баянар гузвай хейлин программаяр чи телеканалрай гьар юкьуз кьалурзава. Килигун герек я. Чунни яргьариз физвач. И мукьвал тарихрал акьвазвава. 1999-йисалай инихъ и “демократри” Ирак, Ливия, Йемен, Афгъанистан, Югославия хьтин госуларствояр, са себебни авачиз, бомбаламишна, барбатӀана. Сирия терг ийиз алахьна. Венесуэладиз кьастар кьаз эгечӀна... Россия ягьсузрин гьараздай фенач. Вичин руьгъ хуьзва!

Дуьньядин агьавал авур кьван бесрай лагьана Россияди США-диз. Абурун тереф Европада, Австралияди ва маса гьилибанри хуьзва. Фашистрин тереф хуьн яз, Россиядал ва россиявийрал илитӀ тийизвай жуьредин кьадагьаяр амач. Украинадин миллетчийриз, чпи ачухдиз лугьузвайвал, “сад амай кьван” яракьралдини, пуларалдини, масакӀани куьмекар гун хиве кьазва, фашизм генани руьгьламишзава.

Гьа са вахтунда кьурмишнавай информациядин “дяведини” лап чӀулав фитнеяр чукӀурзава. Гуманитарный куьмек гана клани чкадал яракьар рекье твазва.

Больницаяр, аялрин бахчаяр, мектебар ягьун? Яшайишдиз герек тир ГЭС-ар, кьаналар, газдин линияр чукӀурун, инсанар яшамиш жезвай тамам кварталар югь-йифди залан тупарай ягьун, саламат чкайриз катиз кланзавай факирар гуьллеламишун - ибуру вири Гитлеран гьилибанри кьалурай мусибатар туширни? Бандеровчийри, маса хаинрини а чӀавуз немсерилай тежедай хьтин гуьжар чпин халкъдиз кьалурайди гьикӀ рикӀелай фида?

Гила мадни а келлегуьзрин кьастар и келлегуьзри кьилиз акьудзава. В.Зеленскийди вичин армиядив вичин халкъ ягьиз тазва. Буьгьтенар россиявийрал вегьезва. Им фашизм тушни? Украинвиар амачир Украина низ жеда?

Дугьриданни, Гитлер кьена, амма гитлерар (гьар жуьредин фюрерар) амукьна. Гьашаратар амукьдай саягьда. Абуру гила фашистри вири дуьньяда кьуватда хтунва.

Вучда? Чи чӀехи бубайрин адетар давамарун яз, чи кьенин рухъвар, чӀехи бубайрин хтуларни птулар цийи фашистар терг авунив эгечӀнава.

Дуьньядин кьвед лагьай дяве кьарагьардайлани, ампайри Гитлеран тереф хвейиди рикӀел хкьезва. Ахпа чеб басрухрик акатайла, са бязибурукай (США ва Великобритания) чаз “союзникар” хьана. Хьенай чпин хам.

Гитлер кьенатӀани, гитлеризм хуьн патал а “союзникри” алакьдай вири крар авуна. Гила а чӀаван гьалибчийрилай кьисасар вахчуз-ва...

Вучиз? Мад гьа са метлеб аваз: дуьнья тарашиз, масабурун гьисабдай чеб девлетлу авун, агьавалун паталди.

Гитлеризм - фашизм, нацизм тамамвилелди терг тавунмаз, дуьньяда секинвал жедач. Четин месэла ятӀани, ам кьилиз акьудун чи баркаллу рухвайринни рушарин хиве гьатнава. Кьилизни акьудда!..

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Мукъвара зун Афгъанистандин дяведин иштиракчи, ислягъ уьмуьрда электрик яз кIвалахзавай МЕГЪАМЕДОВ Мурадхан Мегъамедовичахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Ам “Советрин Армиядин отличник” знакдин, СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Гуььрметдин грамотадин ва адахъ галаз гузвай “Воину-интернационалисту” знакдин, юбилейрин медалрин, зегъметда къазанмишнавай агалкъунрай ва гъакни жегъилриз ватанпересвилин тербия гунин карда иштиракунай грамотайрин сагъиб я. Адаз аялрихъ галаз гуьруьшра иштиракиз школайрай эверзава. Гуьруьшра ада аялриз армияда къуллугъун пак буржи тирдакай, Афгъанистанда интернациональный буржи тамамарайбурун къегъалвилерикай, ватанпересвиликай суьгъбетар ийизва.

М.Мегъамедов 1967-йисуз Дербент райондин Белиж поселокда дидедиз хъана. 1982-йисуз Белиждин 1-нумрадин школада 8-класс акъалтIарна, Каспийскдин 1-нумрадин СГПТУ-дин элетромонтервилин курсарик экечIна. 1985-йисуз анаг акъалтIарна. СГПТУ-да кIелни ийиз, ада “Дагдизель” заводда монтервиле кIвалахни авуна.

- Зун гъеле школада амаз Советрин къушунар Афгъанистандиз гъахънавай, - рикIел хкизва М.Мегъамедова. - А вахтунда тарихдин тарсуна чи классдиз са офицер атана, ада чаз дуствилин халкъдиз стхавилин куьмек гуникай, буржи тамамарунин гиссерикай, жавабдарвиликай ва аскервилин кьинез вафалувиликай авур

къикъадилай а патахъ гуьлле гун буйругънавай.

■ **Афгъанистанда киле фейи дяведа ви рикIел аламай са вакъиадикай суьгъбет авуртIа жедали?**

- Са йифиз зи рикIелай гилани алат тийизвай агъвалат хъана. Йифен дежурствода авайла, чи пост галай патахъ къевезвай инсандин кIвачерин ван къведа. За гъасятда хабар гана, жувахъ галай юлдашар уяхарна. Душманрин разведчик я, фикирна за. Йифиз аквадай прибордай килигайла, ам са 12 йис хъанвай аял яз хъана. Чна ам къуна. Кесибдивай рахазни жезвачир. КилигайтIа, адан мез атIанвай. Ам чна Афгъанистандин яракълу къуватрин векилдив вахкхана.

Стхавилин гиссералди

ихтилат зи рикIел лап къе хъиз алама. Адаз яб гуз чи ватанпересвилин ва жуьрэтлувилин гиссер дерин жедай. Жаванар яз, чаз военный форма алуклиз кIандай. А вахтара армияда къуллугъун баркаллу кар яз гисабзавай.

Ингъе 1985-йисан ноябрдиз Мурадхан Мегъамедоваз Советрин Армиядин жергейриз эверзава. Махачкъаладай ам вич хътин жегъилрихъ галаз Ашхабадда авай военный частуниз ракъурзава.

- Афгъанистандиз тухудалди, зун гъевечIи командирар гъазурзавай 6 вацран курсара хъана, - суьгъбетзава ада. - А вахтунда зи 19 йис тир. Чаз Афгъанистандиз фин теклифзавай. Садани “ваъ” лугъдучир.

Са няхнихъ чун самолетда аваз Ашхабаддай Кандагардиз ракъурай вахт зи рикIел хъсандиз алама. Ам 1986-йисан 26-апрель, Чернобылдин АЭС-да авария хъайи югъ тир.

■ **Мурадхан Мегъамедович, дяведин яцIаз аватайла, кичI акатнайни?** - хабар къуна за.

- КичI гъар са инсандин рикIе авайди я. Дяведа хъана, чпиз кичIе хъанач лугъузвайбурухъ агъамир. Заз гзаф кичIе хъайи са дуьшуьш учебкада гранатар гадарзавай вахтунда хъана. Гранатда авай чека акъудай са жизвидилай ам гъиле хъиткъиндайди хъиз жедай. КIваливай яргъа хъайила, лугъун за, фад-фад чIехи жеда. “Ватан” гафунин мана маса жуьреда къатIуда, дуствилиз ва юлдашрин куьмекдиз къетIен жуьреда къимет гуз гатIунда.

Чи пост алай мулк и кьил а кьил акъавзвачир къумадин тепеяр авай чка тир, - давамарзава вичин ихтилат ада. - Душманрин база чун акъвазнавай чкадилай гзаф яргъа авачир. Ана ахътин мичIи йифер жедай хъи, патав акъвазнавай кас аквадучир. Тепейрин арайра авай архар ахътинбур тир хъи, балкIанраллаз, девейраллаз физвайбур акъвазвайди тушир. Ахътин йифериз душманри и архар пар тухудай рехъ хъиз ишлемишзавай. Анай абурун карванар фидай. Абурун вилик пад къун патал чаз чи командирди гъар 15 де-

■ **А вахтунда гъар жуьре миллетрин аскеррин арада алакъаяр гихътинбур тир?**

- Гъар са взводда, ротада са-са тажик, узбек ва туркмен авай. Абурун таржумачияр тир. Ана вири миллетар авай: урусар, белорусар, украинвияр, кавказвияр ва икIмад. Вири дустар, стхаяр хъиз тир. Посылкаяр атайла, санал ацукъдай. Армиядай хтайла, чна сада-садаз чарар хъиз хъана, алакъаяр хвена. Захъ галаз къуллугъ ийиз Къизлярдай Алексей, КIцар райондин Вино Зейхур хуьряй Агоджанов Хикмет ва масабур авай. Зун абурун патав фена, абурун зи патав атана. Алакъаяр хуьзва. А дяведилай амай женгерин стхавилин гиссер чна гилани хуьзма.

Заз са къве гаф Киевдин фашистрин режимдикайни абурун футфа кутазвайбурукайни лугъуз кIанзава. Аламатдин кар я чеб демократар я лугъузвайбуру фашистрин режимдин пад къун. Киевдин миллетбазри аялриз, дишегълийриз, есирда къунвай аскерриз ийизвай зулумар акурла, абурун диб кхудунин фикир генани мягъкем жезва. За чи Президентди къабулнавай къарар дуьзди яз гисабзава.

■ **Афгъанистандай хтайла, куь къисмет гихътинди хъана?**

- КIвализ хтай сифте йикъар четинбур хъана. Бязи вахтара фикирар къевезвай: армияда къуллугъиз акъвазнайтIа, хъсан тир. Ругуд вацран курсара кIел хъийиз, Белиждин СГПТУ-дик экечIна. Ахпа Москвадин автомеханикадин институтдиз гъахъна. Уьмуьрдин, яшайишдин шартIар себеб яз, анаг акъалтIариз хъанач. Саратовдин са заводда кIвалахна. Ахпа Белиждиз хтана. 1996-йисуз эвленмиш хъана. Белиждин “Заготзернода”, Дербентдин консервиярдай заводда электрик-механиквиле зегъмет чIугуна. 2019-йисуз гъукуматди заз яшайишдин шартIар хъсанардай сертификат гана. Эхиримжи йисара хуси фирмайрин дараматра ва кьилдин ксарин кIвалера экверин линияр чIугвазва. КФХ ачухдай фикирар ава. Къве аялдиз тербия гузва. Куьрелди лагъайтIа, зун зи уьмуьрдилай рази я. Къуй дуьньяда ислягъвал хъурай!

Игит дишегъли

Масуб МАГЪМУДОВ

1986-йис тир. Зун Къазахстандин Цийи Узень шегъердай чирвилер хкажун патал Москвадин областдин Домодедово шегъерда авай МВД-дин институтдиз ракъурнавай. Лугъузвайвал, ам, арадиз гъана, кIвалахдик кутурди лезги хва, цмурви генерал Гъ.Шайдаев тир. Зун иниз атайла, ада кIвалах хъийизмачир. Ам цийиз тайинарнавай МВД-дин министр Федорчука маса чкадиз кIвалахал рекъе тунвай. Институтдин офицерри, преподавателри генерал-майор Гъ. Шайдаеван тариф ийидай, ам хушвилелди рикIел хкидай. Ихътин ихтилатар ван хъайила, заз гзаф шад жедай ва чи курсуна кIелзавай курсантриз чун са райондай я, ам зи ватангъли я лугъудай. Ахътин инсанар чи халкъдин арадай гъикъван гзаф акъатайтIа, гъақъван хъсан жеда.

Чи курсунин начальник са подполковник тир. Чун жергеда акъвазнавай вахтунда ада “Дагъустандай курсантар авани?” лагъана хабар къуна. За лагъана зун дагъустанви я, амма иниз Къазахстандай атанва. Ада заз тарсарилай къулухъ вичин кабинетдиз атун теклифна. Кабинетдиз фейила, ада зун лап хъсандиз къабулна. Авур ихтилатар зун гъавурда гъатна хъи, подполковникдин бубани диде дяведин вахтунда таниш ва чеб чпиз хуш хъана. Ахпа мехъерарна. Абурун Москвада яшамаш жезвай. Подполковникдин диде, фамилия зи рикIел аламач, лезги тир, гъамни чи СтIал Сулейманан райондай.

Курсунин начальник яз, ада иниз атай дагъустанвийриз вичивай жедай куьмекардай, хъсанвилер ийизвай. Институт элкъуьрна къванцин парудалди кIевнавай. Контрольно-пропускной пунктунай, институтдин чIехибурун ихтияр авачиз, экъечIдай ихтияр авайди тушир. Подполковникди чибуруз, яни дагъустанвийриз, герек хъайила, шегъердиз фидай мумкинвал гудай.

Фагъумайла, гъа подполковникдин диде хътин викIегъ лезги рушар Ватан хуьн патал тIимил фенач дяведиз. Гъахътинбурукай сад **КЪУРБАНОВА Тамара Небиевнани** тир.

Дяве башламиш жедалди вилик рухунви Къурбанов Небиди Азербайжанда нефтIадин буругъра кIвалахзавай, руш Тамаради - деталар цIалцIамардай заводда. 1941-йисуз фашистрин Германияди хабар

суз чи Ватандал вагъшивилелди гъужумна. Хайи Ватан хуьн патал фронтдиз гуьгъуьллувилелди жегъил рушарни физ хъана. Гъа и йисуз са десте рушар (абурун арада Тамара Небиевнани авай) радистар гъазурдай курсариз фена. 6 вацран курсар куьтягъайла рушар кьизгъин женгер киле физивай чкайриз ракъурна.

Тамара Къурбановади вичин везифаяр дирибашвилелди тамамарна, душмандикай хайи Ватан, Европадайн уьлквеяр азад авуник, Берлин къачуник вичин пай кутуна. Дяведин вахтунда ада вич игит хъиз къалурна. Адаз “Кавказ хуьнай” ва “Германиядал гъалиб хуьнай” медалар гана.

Фронтдай хтайла, ада са къадар йисара Къасумхуьруьн райондин Ичинрин сифтегъан школада муаллимвиле кIвалахна. 1966-йисуз залзала хъайила, ам Цийи Макъарин хуьруьз эвична ва адакай хуьруьн юкъван школада гъевечIи классра кIелзавай аялриз тарсар гудай муаллим хъана.

Акъалтзавай несилдиз хъсан чирвилер ва тербия гуз, гъакъисагъвилелди, баркаллувилелди зегъмет чIугур Тамара Небиевнадиз В.И.Ленинан 100 йисан юбилейдин медаль гана.

Тамара Небиевна чи арада амач. Хуьруьнвийрин рикIел ам хъсан инсан, аялриз дерин чирвилер гайи муаллим яз алама. Рагъмет хъурай вичиз.

ВикIегъ танкист

Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи **Асул Къадирович СЕЙФУЛЛАЕВАН** тIвар са шумуд сеферда военный корреспондентри чпин макъалайра викIегъ танкист яз къуна.

Асул Сейфуллаев Къасумхуьруьн райондин Макъарин хуьре 1917-йисуз ди-

дедиз хъана. 1936-йисуз адаз Яру Армиядин жергейриз эверна. Къуд йисуз къуллугъ авурдалай гуьгъуьниз ам армияда акъвазна. Дяве башламишайла, ам Молдавия ССР-дин Бельцы шегъерда ротадин старшина тир. 1942-йисуз адал залан хер хъана. Госпиталдай ахъайдайла, Асул Къадировича тIалабна вич танкарин частуниз ракъурун. Залан хер жедалди ам артиллерист тир.

Асул Къадирович танкарин 5-армиядин 18-корпусда мотострелковый кьилдин ротадин командирвиле тайинарна. Дяве куьтягъ жедайла, адаз майордин чин авай.

Лезги офицер Асул Сейфуллаеваз гъукуматди са шумуд орден ва медаль гана. Абурун арада Ватандин дяведин I-II дегъайрин, Александр Невскийдин, Яру Пайдах, Яру Гъед орденар авай. Асул Къадировичаз Советрин Союздин Игит лагъай тIвар гун патал Москвадиз документар ракъурнай, амма, вучиз ятIани, ганачир.

Дяве куьтягъ хъайила, Асул Сейфуллаев хайи хуьруьз хтана. Ахпа Туркменистандиз фена. Адаз ЧIехи хизан авай: вад хвани къве руш. Туркменистанда хъсандиз зегъмет чIугуна, гуььрмет къазанмишна. Адав президент Сапармурад Ниязован патай багъа пишкешар, шабагъар агакъна. СССР чкайла, Асул Къадирович хайи ватандиз хтана, ина ам рагъметдиз фена.

Тарихдин чинрай

Сулейман ПАШАЕВ

“Лезги газетдин” алай йисан 13-нумрада имам Шамил дидедиз хъайидалай инихъ 225-йис тамам хъуниз талукъарнавай са жерге мярекатар кыле физвайдакай, газетдин редакциядиз имамдин тIварунихъ галай фондунин президент Алиасгъаб Хархачаевни адан заместитель Седредин Жафаров мугъман хъанвайдакай хъенвай.

Седредин Жафарова имам Шамила Кавказдин даяведа кугъгъвай роль, адан регъбервилин, тешкилатчивилин алакьунар къейдна. Ада гъакIни имамдин наибрин арада гзаф къадар лезгиярни хъайиди рикел хкана ва газетдиз абурукай макъалаяр акъудунин теклиф гана.

И макъалада заз Кавказдин дяведин женгера имам Шамилан терефдар ва муьруьдрин башчи хъайи зи хуьруьнви, бине Ахцегъ райондин Ялцугърин хуьрйй тир гъажи Исмаилакай ихтилатиз кланзава. Агъадихъ гузвай суьгъбет заз вич 1908-йисуз дидедиз хъайи, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, савадлу офицер Магъарам Гъабибова авурди я.

“За 1992-йисан 31-июлдиз акъатай “Дагестанская правда” газетдай Туьркиядин тарихчидин “Дагестанский лев шейх Шамил у ворот Темир-Хан-Шура” макъала кIелайла, Дагъустандин кьиблепата Шамилан эрчи гъил, муьруьдрин кьушунрин регъбер хъайи, адан терефдал алаз дяве цIугур гъажи Исма-

газни Къаракуьредавай Бешир бегаз гайитIа, хъсан я”.

Таржумачи Ибрагъимбега гъажи Исмаилав пишкешар къабулиз туна ва ам Ялцугъиз кIвализ хъфена. Амма абур (пишкешар), садни вичи ишлемиш тавуна, гъажи Исмаила кицIерин туьтуьна туна, я ам набивиле кIвалахиз Рутулизни фенач.

И кардикай полковник Брусиловаз хабар хъайила, ам гзаф ажугълу хъана. Гъажи Исмаил кьуна вичин патав гъун патал аскерар ракъурдайвал хъана. И кардикай таржумачи Ибрагъимбега гъажи Исмаилаз хабар гана ва лагъана: “Вун кIвале ксумир, дагъда ксус”. Исмаил кьун патал пуд сеферда тфенг ядай пияда аскеррин рота рекъе туна, амма са сефердани абур чпин макъсаддив агакънач, гьикI лагъайтIа, гъажи Исмаил дагъда авай.

Хаталувиликай кьил къакъудун патал гъажи Исмаила жемят кIватIна лагъана: “Зи кьуд агъзур хеб, амай мал-балкIан, девлетар вири квез пая, кесибриз гзаф це. Зи къари ва и кве гададин свас квел аманат, мад заз иникай Ватан хъанач, кун сагърай”. Идалай гуьгуьнлиз ам, вичин кве хвани галаз, Мацарин дагъдай яна, Къебеладиз рекъе гъатна.

Гъажи Исмаила 1859-1861-йисара ина лезгийрикай вичиз кьушун кIватIна ва Филифар лугъудай чкада Фетенбурун къеледавай пачагъдин кьушунрихъ галаз дяве тухвана. Урусрин кьушунри тупарай тама авай гъажи Исмаилан дестеяр яна. Къуват тIимил тирвилйй абур катуниз мажбур хъана. Рекъе къанлуьри чи-

Ялцугъви гъажи Исмаил

илакайни кве гаф лугъуз клан хъана. Гъажи Исмаил Ахцегъ райондин Ялцугърин хуьрйй тир. Адахъ вичин хуси майишат, мал-девет, хуьре-кIвалени кесер авай. Имам Шамила дяве тухузвай девирда гъажи Исмаила Кьиблепатан Дагъустандин сергъятар хуьзвай. Адан ихтиярда вад виш кас муьруьдар авай. И кьушун галаз ам ЧIвей храр лугъудай чкада (Ахцегъиз физвай рекъе авай чка я) авай къеледа урусрин кьушунрин хура акъвазун патал бинеламиш хъанвай.

1858-йисуз гъажи Исмаил гъяждад фена. Идакай КцIар сегъердавай урусрин полкунин командир, полковник Брусиловаз хабар хъана ва ам полк гваз Тагбиржалдал атана. Анай епинин цIилерин куьмекдалди рагарай агъуз эвичIна, Мискискарин кьере алачухар яна акъвазна. 1859-йисуз имам Шамил пачагъдин кьушунри есирда кьуна. Гъа чIавуз Шамила вичин наибрикай тир Гъажимурад ирид касни галаз ЧIвей храрин къеледавай муьридрин патав рекъе туна ва ада абуруз дяве кутягъ хъанвайдакай, виридаз чпин кIвалериз хъфидай ихтирар авайдакай лагъана. Гъажимурад вичихъ галайбурни галаз Ахцегъай яна хъфин лазим тир. Абурукай Мискискарин кьеревай Брусилован кьушунриз хабар жеда ва абуру тревога гуда. Нетижда полкунин аскеринни дагъвийрин арада ягъунар арадал атана. Гъажимурадан итимрикай кьуд кас, Брусилован полкунай лагъайтIа, хейлинбур телеф хъанай.

И вакъияяр кыле физвай девирда, яни 1859-йисуз, гъажи Исмаил Меккадай вичин кьушун авай ЧIвей храрин къеледиз хкведа. Ина са касни амачиз акурла, ам мягтел жеда. Кардай кьил акъудун патал ам Гарагърин хуьруьз фена. Гарагъвийри адаз Шамил пачагъдин кьушунри есирда кьунвайдакай ва адан наиб Гъажимурада вири муьруьдар кIвалериз рекъе хтунвайдакай лагъана.

Гъажи Исмаил, Чепяй яна, Ялцугъиз хъфена. Брусилова вичин кьушунар Мискискарин хуьре секинарайдалай кьулухъ гъажи Исмаилаз вичин патав эвер гана. Ам ахцегъви таржумачи Ибрагъимбегни галаз Мискискарин хуьруьз атана. Полковник Брусилова гъажи Исмаилавай вучиз ам акъван ажугълу я лагъана хабар кьуна. “Пачагъди Дагъустандин кьиблепад къегъалвилелди хуьнай ваз пишкеш яз къизилдинни гимидин медалар, гъурметдин грамота, эполетар (погонар) рекъе тунва ва Рутула набивиле тайинардайвал я”, - хабар гана Брусилова. Амма гъажи Исмаила икI лагъана: “Абур заз гудалди, квез рехъ чирай Мискискавай Ахундов Таиб бе-

неба гъажи Исмаил яна кьена, адан гадаяр лагъайтIа, сифте - Ирандиз, анайни Туьркиядиз куч хъана. И дяве гъажи Исмаила имам Шамилан тапшуругъдалди тухвайди тир.

... 1859-йисуз имам Шамила Ахцегъа авай ЧIехи мискIиндин имам гъажи Шафидин тIварцIел гъажи Исмаилав агакъара лагъана чар ракъурнай. Чарче гъажи Исмаилаз “Женг давамара” лагъанвай. Гъажи Шафиди вичин малляар кIватIна ва чар нив вугана агакъарин лагъана меслятна. Аллагъдин рагъмет алай Шерифали бубадив вугана ракъурдай меслятдал атана. Шерифали буба Ахцегъа гъве-чи мискIиндин кимел кавалдик ксанваз жеда. Ам гъажи Шафидин кылив гъида. Ада Шерифали бубадиз гъажи Исмаилал чар агакъарна кланзавайдакай хабар гуда. Адани ваъ лагъанач, чарни гваз рекъе гъатна. Шерифали буба Мацарин дагъдай эвичIайла, Филифар лугъудай чкада Фетенбурун къеледа пачагъдин полк авай. И постунилай Шерифали буба, анал алай къаравулчийри кваз кьун тавуна, регъятдиз элячIна фена. Са къадар рехъ фейила, ам караулдин начальникдиз акуна ва ада Шерифали буба элкьуьрна хкиз туна. Ахтармишайла, адав гвай чар жагъана. Чар кIелайла, начальникди “душман ина аваз, чун са гъина ятIани къекъезва” лагъана.

Шерифали буба Нухадиз штабдиз тухвана. Ана адавай хабарар кьурдалай кьулухъ ам кве аскерни галаз Ахцегъиз рахкурна. Ахцегъа суд авуна, цIуд йис кар гана. Ам, фургъунда акъадарна, тухудайла, балкIанар алай чкадилай юзанач. Фургъунчиди гьикъван кьирмаждив янатIани, балкIанар чIарни юзанач. И гьал акурла, Шерифали бубадиз балкIанрин язух атана: квек вуч тахир ква, алад, гъайванар, лагъана ихтияр гайила, абур чкадилай юзана. Шерифали буба Дербентдиз, анайни Севастополдиз тухвана, кьилдин камерада дустагъда туна.

Са сеферда къаравулчидиз керемат акуна: Шерифали буба, гъуьлелай капI авуна хтана, вич авай тIапIар алай камерадиз са манийвални авачиз гъахъ хъууна ва гуьгъуьнлай камерадин рак алапатдин жуьреда агал хъхъана. Къаравулчиди вичиз акур агъвалатдикай начальникдиз ахъайна. Ада и кардин гъакъиндай дустагърин чIехидаз, ада-ни вичин нубатда пачагъдиз хабар гана. Пачагъди Шерифали буба азад хъуунин ва аскерарни галаз Ахцегъиз рекъе хтунин буйругъ гана. Абуруни гъа икI авуна. Нетижда Шерифали буба вичин хизанрин патав акхъатнай. ...”, - акъалтIарнай вичин суьгъбет Магъарам Гъабибова.

Сур чешмейрин гелерай

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихчи

(*Эвел - 9-11, 13-15-нумрайра*)

Чаз Ахцегъ райондин куьгъне Хкемрин хуьрйй жагъай араб чIалал кхьинар авунвай чешмедани Мискискар Сурхай-хандини Умма-ханди барбатIайди къейднава. Са гафуналди, и вакъиадикай хабар гузвай чешмеяр пара ава. Мискискарин уьмуьрда кыле фейи и агъвалатдикай виридалайни гегъенш малуматар вичин тIвар раиж тавунвай урус авторди кхъенвай “Описание Самурского округа” кIватIалда гъатнава. Ам, чна тайинарайвал, тахминан 1866-йисуз кхъенва. Анай ашкара жезвайвал, 1782-йисуз Ахцегъринни Мискискарин агъалийрин арада яракъ ишлемишай акъунар кыле фена. И ягъунра ахцегъвийриз са шумуд хуьрукъай ибарат Ахтыпара союзди, мискискавийриз Докъузпара союзди куьмекзавай. Тарихдай малум тирвал, Докъузпара союздик лезгийрин дагълух кIуьд хуьр акатзавай. Аквар гъаларай, кве патан кьуватарни сад тир ва эхирни ахцегъвийри Къазикъу-

чаз Дагъустанда XVI-XIX асирра кыле фейи вакъияйрикай хабар гузвай араб чIалал кхъенвай чешме жагъана. Мискискар барбатIуникай кхъенвай паюнай якъин жезвайвал, и вакъиадин иштиракчийрин арада Ахцегърин агъалийрихъ, II Сурхай-хандихъ, Умма-хандихъ галаз санал Мегътули ханлухдин (адан центр Агъа Женгутай хуьре авай) регъбер Али-Султанан тIварни кьунва. И чешмедин надирвал адакай ибарат я хьи, ам Мискискар кукIварай вакъияйра Мегътули ханлухдин векилрини иштиракиди тес-тикьарзавай тек са чешме я.

Ахцегъ

Ахцегъ лезгийрин Дагъустандин мулкарал алай виридалайни чIехи хуьрерикай сад я. Ам гъуьлуьн дережадила 1050 метрдин къакъанда ава. Ам Дагъларин уьлкведин къадим хуьрерикай сад яз гъисабзава. Ахцегърин тIвар тарихдин хейлин чешмейра гьалтзава, мисал яз, “Дарбанд-намада”, “Ахцегъ-намада”, “Аби Мислиман тарихда”, “Мискискарин тарихда”. “Абу Муслиман

мухдинни аваррин ханлухрин регъберри-вай чпиз куьмек гун тIалабна. Нетижда союзникрин сад хъайи кьуватралди Мискискар сифте барбатIна, ахпа цIай яна.

Къурагъ райондин Гелхенрин хуьрйй тир тарихдин чешмеяр кIватIунал машгъул жезвай Манاف Ибееван архивдай

мискIин яз” машгъур хъанвай къадим жуьмя-мискиндилай гъейри, ина са шумуд магъледин (квартал) мискIинарни ава. XIX асирдин эхиррин делилралди, Ахцегъа, санлай къачурла, 16 мискIин кардик квай.

(КъатIама)

Эминан алемдай

Ваз масад яр хъана, гуьзел¹

Мубарак хъуй ваз ви ашна,
Ваз масад яр хъана, гуьзел.
Икьван гагъди чидачир заз,
Гила хабар хъана, гуьзел

Туба хъуй² мад яр такъуниз³, -
Ихътин кар хъувун тавуниз,
Дишегълидив дуст тахъуниз,
Квел ихтибар хъана, гуьзел.

Заз акур ахвар алукъна,
Акурвал хабар галукъна.

За вучда дуньяда-мукъна,
Икьван рикI дар хъана, гуьзел?

Ваз ашна и масад хъана⁴,
Гила дуствал чи атIана⁵,
Шак алачиз, на зун кана,
РикIел къабар⁶ хъана, гуьзел.

Етим талигъ⁷ авайди туш,
РикIин шадвал жагъайди туш,
Зерре⁸ гуьгуьл амайди туш,
Вакай рикI тIар хъана, гуьзел.

1862

(*Етим Эминан и шиир чандиз гъазурайди ва адаз баянар гайиди Мансур КУЪРЕВИ я*)

¹ И шиир сифте яз 1957-йисуз Н.Агъмедова акъудай Эминан шииррин кIватIалда 7 бендиникай ибарат тир ва “Ваз маса яр хъана, гуьзел” тIвар алаз ганвай. Ахпа чир хъайивал, и эсердин эхиримжи 4 бенд маса шиирдикай тир (“Картарикай вич я лачин”). 1980-йисуз Гъ.Садыкьиди и шиир 3 бендининди яз, эхиримжи 4 бенд ххудна ганвай. Гила чаз и шиирдин араб гъарфаралди кхъенвай 5 бендинин тамам вариант Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъайи дафтардин 260-чинай гъатнава, ада пешекарриз течидай кве бенд ава. И вариант дикъетдивди кIелайла, адай акъав-ва хьи, шиирда ихтилат физвайди “маса яр” хъуникай туш, ихтилат физвайди “масад яр” хъуникай я. Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъайи дафтарда гъакI кхьинни авунва: “Ваз масад яр хъана, гуьзел”. Чаз гила гъат хъувунвай шиирдин и вариант, адал “Ваз масад яр хъана, гуьзел” тIвар эхцигна, герек тир баянарни галаз гузва.

² Туба хъун - са кар хъувун тавуниз талукъ яз хъун.
³ И бендинин сифтегъан пуд цIарцIе шаирди икI лугъузва: “Зун вафалу яз жеда мад яр такъуниз, ахътин кар хъувун тавуниз ва дишегълийрик мад дуст тахъуниз”. Гилан лезги чIала “туба авун” глагол ама, амма Эминан девирда авай “туба хъун” глагол амач. И кардиз килигна, са бязибуруз къвед лагъай бендинин гъавурда ам кIелзамазди акъаз четин жеда...

⁴ Агъадихъ ганвай кве бенд икьван чIавалди ашкара тир и шиирдин вариантра авачир, Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъайи дафтардай гъат хъувунвай вариантда авайбур я.

⁵ Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъайи дафтардай гъат хъувунвай вариантда и цIар ихътин жуьреда ганва: “Гила чи дуствал атIана”. Чна цIарцIин аваз хъсанарун патал “чи” гафунин чка дегIшарнава.

⁶ Къабар - хер.

⁷ Талигъ/талагъ - бахт.

⁸ Зерре - клусни.

Игитвилелди

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Лап члур хабар агакьна, къад сут-када тайинвал авачиз, рикли рикл нез амукай Рамизан дидени буба - Маритани Абдулнасир - къад йисан къуьзуь хъана, чларариз рех яна. Риклин тлал саклани секин жезвач къенин гуьлуьшан гатфарин юкъузни. “Жеч эхир, аскервиле авай гада я женгина телеф хъайибурун, я чан аламайбурун, я хер хъайибурун арада авач” - ихътин жаваб ганай Абдулнасир Рашидоваз Чечнядиз - вичин хди къуллугъзавай военный частуниз фейилани. А частуна къуллугъзавай контрактникар Украинада махсус операция тухуз фенвай сифте кылер тир.

“Им гъакькъат туш, аквазвай туькъуьл, члур ахвар я”, - рази жез кланзаваач абуруз чпин хва Рамизан командирди къад суткадилай телефондай лагъай гафарихъ. “Абдулнасир халу, багъишламаша. Завай куь хва Рамиз хуьз хъанач. Игитвал авур ам амач”.

Командир гъа и хуьряй - Мегъарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Къазмайрилай, Абдулнасир Рашидован къунши я. Лап хъсан кьиметралди мектеб акьалтарна, ахпа ада военный училище куьтягъна, офицервилдин чин къачуна. И виклегъ чи ватангълиди “краповый беретдин иеси” - спецназда лап вини дережадин пешекарвилдин тлвар къазанмишна. Малум тир себебралди чавай адан тлвар, фамилия къаз жезвач.

Рамиза гъа ихътин виклегъ, намуслу командирдин гъилик къуллугъзавай. Адан гъилик тагьирхуьруьнви мад пуд жегъилди, контрактар кутлунна, аскервиле къуллугъзава. Абурукай сад Руслан (фамилия къазвач), хер хъана, госпиталдилай гуьгъуьниз квалле сагъар хъувун патал хуьруьз рахкурнавай. Украинадин неонацистрихъ галаз кыле фейи женгина **Рамиз РАШИДОВА** къалурай игитвал гъа женгина вичел хер хъайи Русланаз акуна. Аскердин игитвилдин бине аял члавадай эцигнавай.

Рамиз 1998-йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Къазмайрал военнизированной охранадин къуллугъчи Абдулнасир ва филолог Марита (паспортда - Мислимат) Рашидоврин хизанда дидедиз хъана. Хуьруьн школа куьтягъна, ам Дербентдин ракъун рекъин колледждик экечина, локомотиврин машиниствилдин пеше къачуна. Ам аял члавадай спортдал машгъул тир. Къуршахар къунай Кыблепатан Дагъустандин чемпион яз, ам республикадин турниррани са шумуд сеферда гъалиб хъана.

Колледж куьтягъна, Рамиз гуьгъуьллу-даказ Россиядин Яракълу Къушунра къуллугъиз фена. Аскерди чешнелудаказ къуллугъ авурдан гъакьиндай адан диде-бубадиз командирри рахкурдай баркалладин чарари шагъидвалзава.

Тверь шегъерда къуллугъ авунин вахт куьтягъ жедалди са шумуд варз амаз, вичихъ лап хъсан гъазурвал хъанвай аскердиз командованиди къуллугъ авун давамарун патал контракт кутлунун текилфнай. Гъикъван риклиз хуш кар тиртлани, Рамиз Рашидоваз диде-бубадин патав хтун, абуруз куьмек гун хъсан акуна.

Хтана хуьруьз. Квалахдай риклиз хуш чкани тахъайла, Рамиза къетина: виридалай гуьзелди Ватан хуьдай пеше я - армияда къуллугъ авун. Бубадиз ада гъакл лугъунни авуна: “Военный къуллугъ за жуван гъамिशалугъ пеше яз хъязава”. Бубади разивал гана. Дидеди, чиник перишанвал кваз, лагъана: “Чан хва, жуваз кландайвал ая. Яргъариз акъатдайвал ийимир, бала. Чи мукъварив жедайвал хъурай”, - дунъядин секинсузвал акъазвай дидедин риклиз аян хъанвай жеди.

Гъакл хъунни авуна. Багърийриз кланзавайвал, “мукъварив жедайвал хъана”, Рамизаз вичиз хуш къуллугъда - спецназда.

А йикъара къуншидин гада, Чечняда къуллугъзавай спецназдин офицер (винидихъ, малум себебралди, чавай тлвар къаз тахъанвай командир), диде-бубадал кыл члугъаз, хуьруьз хтанвай. Рамиз меслят къачуз адан (вичин гележегдин командирдин) патав фена. Ам яшдизни члехи тир, башдизни. Аял

члавадай абурун арада хъсан алакъярни авай.

- Лап хъсан фикир я, - лагъана офицерди. – Вахъ вижевай алакъунар авайди заз чизва. Амма зун кыле авай дестедик экечлун патал комиссиядин вилик махсус имтигъанар, нормативар вахкана кланзавайди я. Офицерди имтигъанар вахкузвай йикъар лагъана.

Меслят хъайивал, са гъафтедилай Рамиз, имтигъанар вахкуз, военный частуниз фена. Вири хъсан кьиметар къачуналди вахкана, амма са норматив - яргъал мензилдиз чукурнак - ацлуриз алакънач.

- Жедач, - лагъана офицерди, - гъикъван заз ви- жуван къуншидин гуьрмет-хатур клан ятлани, жедач. Вучиз лагъайтла, чи къуллугъда куьлуь-шуьлуьяр авайди туш. Ваз хуш хъанвай чи къуллугъда хала-хатурвал авун - им уьмуьр хаталувилик кутун лагъай члал я. Вун зи гъавурда акъазвани? Заз акл хъана кланзвач, къунши. Вун гъелелиг гъазур туш.

- Зун гъазур жеда, къунши.

- Гъазур хъана, зи патав хъша.

Рамиза икл жеда лагъана гъич фикирни авуначир. Ятлани ам бейкеф хъанач. Сагъ са вацра ам, гъар пакамахъ къарагъиз, Тагьирхуьрелай Приморскдиз чукуриз-чукуриз физхтана. Нетижада ам вичи къуллугъиз хъайи полкуну яргъал мензилдиз чукурнак сад лагъай чкадал хъана. Рикл гъаз кланзававай жегъил аскердиз са къадар вахтунилай младший сержантвилдин чинни гана. Гуьгъуьнлай отделенидин командирвиле тайинарна.

Бубади рикел хкизайвал, Рамиза вичин пешедал дамазавай. Ада прапорщиквилдин курсариз финикай, ахпа военный училищени куьтягъуникай фикирзавай.

ДНР ва ЛНР хуьз рекъе твадалди вилик командирди, вири контрактникар къватина, лагъана хъи, им ягъ-ягъунрихъ, мумкин тир телефвилерихъ галаз алакълу военный серенжем я. Аниз фидай хуш авачирбуруз тефидай ихтир ава. Гъар сада жуваз кландай къарар къабула. Фагъум-фикирдай вахтни гана.

Татарарун герек туш, авайвал лагъана кланда: Украинада тухузвай серенжемдиз “дъве” лугъузвачтлани, ам кьиникърихъ галаз алакълу я. Гъавилай фидани-фидачни лугъуз, шаклувалдайбурни хъана.

- Рамиз са декьикадани шаклу хъанач, - рикел хкизва адахъ галаз къуллугъиз хъайи хуьруьнви Руслана, - “Ватан хуьда лагъана за кьин къунва. Военный къуллугъ за жуван пеше яз хъянава. Эгер зун тефейтла, “ам кичле къуьк, трус я” лугъудачни заз? Зун рази я” лагъанай Рамиза. Адахъ галаз чунни - вири отделение рази хъанай. Хуьруьнви офицер - чи члехи командирди лагъанай: “Баркалла! Зун квехъ инанмиш я, стхаяр”.

Рамиза лагъайбур гъаклан къуру, члагай гафар, пропагандадин келимаяр тушир. Ам гъахътин рикл михъи, дуьзвал клани, къастунал клеви жегъил тир. Им ада кардалди субутарна.

23-февралдиз Рамиза бубадиз зенг авуна, суварар мубаракна. Хъуьруьнар, зарафатар авуна. Адетдиндалай яргъалди рахана. Шадвилелди. Ученирилай гуьгъуьнлиз отпущдиз хтана, квалле вичи гудай куьмекрикай лагъана. Бубадин рикл шадарна.

24-февралдиз Украинада махсус операциядив эгечина.

25-февралдиз - Рамиз Рашидован сад лагъай ва эхиримжи женгни игитвал. Юлдашри рикел хкизайвал, тапшуругъ кылиз акъудиз фидай рекъе ада абурук руьгъ кутун патал лагъана: “Къез кичле жемир, гадаяр. Чна абуру шупларда. Куь хурудал орденарни медалар жеда. Зи тлварцлхъ за вердишвилер къачур чи спортзал ягъунни заз бес я”.

Женг бейхабардиз башламиш хъана. Чи разведчикрин десте вири гъазурвилер авуна чуьнуьх хъанвай душманрин члехи дестедал расалмиш хъана. И женгиникай заз ван атай гафарай, разведчикрив гъай делилралди, душман икъван мукъув хъана кланзавайди тушир. Гъар гъикл ятлани, душманди мукъувай гуьлле гуз башламишна. Бейхабардиз гуьлле гуьнлди вич вичивай квахъ тавур Рамиз Рашидова виридалайни вилик, буйругъ гуьзлемиш тавуна, душмандиз автоматдай жаваб гана. Амма разведчикрин кыле авайди телеф хъанай. Дестедиз регъбервал гун, женг тешиклун младший сержант Рамиз Рашидова вичин хивез къачуна. Адан савадлу гъерекатри, буйругъри гъафбур кьиникъикай хкудна. Юлдашар къутармишун патал Рамиз Рашидоваз вичин чанни гъайиф атанач.

Россиядин Президентдин Указдалди **Рамиз Абдулнасирович РАШИДОВАЗ “Орден мужества”** (къейидалай къулухъ) ганва. Ам хайи хуьре аскервилдин гуьрметривди кучукова. Кучукдайла, Рамизан женгинин юлдашрин десте атанвай, къунши хуьрерайни гъаф инсанар къватл хъанвай. Игит аскердин диде-бубадив Дагъустандин Кыл Сергей Меликова башсагълугъвал гузвай тел агакарна.

Марита Агъарагъимовнади хиве къазвайвал, Рамиз къушунра кваллахдал акъвазай йикълалди инхъ адан рикл, яракъ гъиле къуна, гъар са декьикада яракълу душмандин хура акъвазиз гъазур аскер-баладив гъаз хъана. “Ярар-дустариз, къуни-къунширизни ам гъаф кландай. Уьмуьрдал шад, куьмек герекдаз, вичин кваллахни акъвазарна, куьмекдиз фидай, гъамиша чина разивилин хъвер авай аял тир ам”, - вилерилай накъвар алахъзава гъам члугъазвай дидедин.

- Вич виридаз кланардай аял тир ам. Рамиза саданни кефи хайиди туш. Гила зи рикле эхиз тежедай тлал ава, - агъузар члугъазва игитаскердин баде, Хтун-Къазмайрин школадин муаллим Ася Пашаевнади. Малум хъайивал, адан гъевчи хва Алиммирзе- Рамизан халуди къе Украинадин неонацистрихъ галаз женгера къисас вахчужва. Инал лишанлу кар къейд ийиз кланзава: къе нацистрихъ галаз женг члугъазвай Урусатдин къушунрин аскер Алиммирзедин члехи буба. Хтун-Къазмайрилай тир Ватандин Члехи дяведин иштиракчи (вичин тлвар хтулдал эхцигнавай) Алиммирзе Талибова а йисара Советрин и республика немсерин фашистрикай азад авунин женгера виклегъвилер къалурнай. Къенин яракълламиш хъанвай, хаталу миллетчийрихъ галаз женгина виклегъвилер адан хтулрини птулри къалурзава.

Гъайиф члугъадай кар я: магърумвилерни, хажалатарни жезва, четинвилерни. Амма хажалат члугъазвай хизанар куьмек тагана тадач, лугъузва гъукумри. Дагъустандин регъбер Сергей Меликова Рашидоврин хизандиз рекъе тунвай телда ихътин гафар ава: “Гуьрметлу Абдулнасир Агъамович ва Мислимат Агъарагъимовна, Куь гъамлу къисмет къезиларун патал республикади, чи государстводи мумкин тир вири крар ийида”. Мегъарамдхуьруьн райондин администрациядин зегъметдин ва яшайиш хуьнин рекъай управленидин начальник Тамерлан Гъабибова чаз хабар гайивал, исятда чпи Рашидоврин хизандиз ва Рамизахъ галаз са юкъуз са женгина игитвилелди телеф хъайи аскер Дасим Муслимован буба, Гъепцегърин хуьряй тир Муслим Декабровичаз куьмекар гун патал герек вири документар гъазурна куьтягъзава. Гаф кватай чкадал лугъун, Тамерлан Абдуллагъович телеф хъанвай аскеррин хажалатдик акатнавай диде-бубайрин патав вичиз хабар хъайивалди фена, абуруз гъихътин куьмек герек ятла, чирна. Са сеферда - ваъ. Инсанрин дердерикай хабар къадай Тамерлан Гъабибов хътин чиновникар чахъ гъаф хъанайтла, хъсан жедай.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Абдулнасир ва Марита Рашидовриз, Рамизан баде Ася Талибовадиз ва Дасиман буба Муслим Муслимоваз, дериндай хажалат члугъунивди, башсагълугъвал гузва.

Къелзавайбурун фикирдиз!

Хийир ЭМИРОВ

Советрин Союздин мулкар, шегъерар, хуьрер Гитлеран фашистрикай хуьн патал зурба уьлкведин вири халкъар къарагънай. Абуру Ватан хуьнни авуна, фашистрин лугъиликай гъаф уьлквеярни азадна. Къизгъин женгера ва ахпа госпиталра телеф хъайи вирибурун гъакьиндай багърийрив дуьзгун малуматар агакъ тавур дуьшуьшар гъаф хъана. Инсанар гилани Ватан патал чанар къурбанд авур чпин мукъвабурун суракъда ава. И карда телеф хъайи аскеррин гъакьиндай малуматар, суар жагъурзавайбурун зегъмет екеди я. Абурун алахъунар себеб яз, гел галачиз квахъай агъзурралди аскеррин тлварар чир хъхъана.

Кеферпатан Осетиядин чилелни душмандихъ галаз къати женгер кыле фейиди я. Кавказ немсерикай хуьн патал Дагъустандин гъаф гуьгъуьллубур фронтдиз фенай. Абурук хейлин лезгиярни квай.

Кеферпатан Осетияда яшамаш жезвай дагъустанвийрин къватлалдин (диаспора) кыл Сулейман Жахаева чаз ихътин хабар гана. Алай йисан 8-майдиз Моздокдин райондин Малгобек шегъерда Ватандин Члехи дяведин женгера телеф хъайи ва Осетиядин чилел сур къисмет хъайибур рикел хкидай мярекат кыле фида. Аниз телеф хъайибур багърийризни теклифзава.

Чав агакарнавай делилралди, стхавилин суара хейлин дагъустанвийар, гъа гъисабдай яз лезги халкъдин векиларни кучукова. Агъадихъ чна абурун тлварар кхъизва.

☆ **ГЪАЖИЕВ Мегъамед Гъарунович**, жергедин аскер, 1919-йисуз дидедиз хъана, Докъузпара райондин Гъугъанрин хуьр.

☆ **РАМАЗАНОВ Али Рамзанович**, сержант, 1902-йисуз дидедиз хъана, Къурагърин хуьр.

☆ **МЕГЪАМЕДОВ Букар Мегъамедович**, жергедин аскер, 1917-йисуз дидедиз хъана, Къурагърин хуьр.

☆ **ФАТУЛАЕВ Мегъамед Фатулаевич**, жергедин аскер, 1904-йисуз дидедиз хъана, Къасумхуьруьн райондин Татарханрин хуьр.

☆ **КЪЛЫЧЕВ Къазай Хайевич**, жергедин аскер, 1912-йисуз дидедиз хъана, Къасумхуьруьн райондин Татарханрин хуьр.

☆ **СЕРДЕРОВ Абдурагъим**, жергедин аскер, 1923-йисуз дидедиз хъана, Рутул райондин Лучекрин хуьр.

☆ **КЪУРБААНОВ Хатий Искендарович**, жергедин аскер, 1923-йисуз дидедиз хъана, Рутул райондин Лучекрин хуьр.

☆ **ТАГЪИЕВ Башир Тагъиевич**, жергедин аскер, 1906-йисуз дидедиз хъана, Хив райондин Цналрин хуьр.

Эгер Малгобекдиз физ, чпин багърийрин гъакьиндай малуматар чириз кланзавайбур аватла, **ЖАХАЕВ Сулейманаз** зенг ийиз жеда. Адан телефондин нумраяр:

8 928 482 96 71

Масуб МАГЪМУДОВ

Ватандин Чехи дяведин вахтунда лезгийрин арада чпин квалера авай шейэр фронтда душманрихъ галаз женг члугвазвай аскериз рактурайбур, кватнавай пул дяведин яракъар гъазурзавайбурун фондуниз рекъе турбур гзаф хъана. Абурукай сад **ЖАФАРОВА Зарбаф** тир.

Зарбаф 1890-йисуз Куркпурхуьрел (гила Стлал Сулейманан район) дидедиз хъана. Гъвечли члавалай адан рикл зегьметдал алай. Ада вичин гъвечли кьве вахни стха галаз дидедизни бубадиз кумекар

Колхоз ва адан председатель Зарбаф вири райондиз, республикадиз машгур хъана.

Ватандин Чехи дяведин четин йисара З.Жафаровади регьбервал гузвай колхозди государстводин вири планар, гъамиша хъиз, артухни алаз тамамарзавай. Колхозчийрин зегьметдин гъар са йикъаз 3-4 кило техил гуналди, жемят кашакай къутармишна.

Душман Моздокдал къван агакнавай вахт тир. Райондин актив кватл хъанвай. Активдал алай месэла танкарин колоннадиз пул кватлунинди тир. Зарбафа анал лагъана: “За, активдиз къведалди, банкуниз фена, танкарин колон-

Халкъдин риклелай алатдач

гудай. Хуьре авай рушарин, гадайрин арада адаз гъурмет авай, ам абурун кivenквечи тир.

1917-йисуз, Октябрдин революциядилай гуьгъуьниз, Советрин гьукумат тестикъ хъунихъ галаз сад хъиз дишегълийрин гъал хъсан хъана. 1936-йисуз колхоз тешкилайла, хуьруьнбуру сесер гана, Зарбаф колхоздин председателвиле хъяна. Зарбафалай и квалах кьилиз акъудиз жедач, ам дишегъли я, и квалах эркек инсанди авуна кланзавайди я лугъудайбурни хъана. Амма халкъди, хуьруьн жемятди Зарбафаз сесер гана, председателдин везифаяр гъадан хиве туна.

Куркпурар Цмур пата авай, гъа вахтунда Стлал Сулейман райондин эхиримжи хуьр я. Адалай ала-тайла, Къурагъ район башламиш жезва. И хуьрйай фейила, дагъ галай патахъай гьалтзавайди Агъа Макъарин хуьр тир. Зарбафан хиве гзаф четин ва жавабдар квалах гъатнавай. Зарафат яни, хуьре им сифте ийизвай кар тир. Клеп-хъин чин тийизвай дагъви дишегълиди кол-

хоздиз гъахнавай хуьруьнвийриз зегьмет члугвадай шартлар, абуруз чпин зегьметдин гъахъ къведайвал авуна, хизанар хуьдай мумкинвилер тешкилна кланзавай. Малар хуьдай тевлеяр, мектеб эцигун, колхоздиз конторар герек тир.

Зарбафахъ и квалахар кьилиз акъудун патал жемят желбдай еке бажарагъ, къаст авай. Гъа сифте йикъарилай председателди колхоздин экономика ва адан членрин агъваллувал хкажун патал веревирдер гзаф авуна. Еке мурадлив ацланвай рикл авай адаз гъар садахъ галаз гьикл рахадатла чидай. Колхоздин вилик гьукуматди эцигнавай тапшуругъар кьилиз акъудун патал вири халкъ тупламишиз алакъзавай.

Гъа ик, хуьруьн жемятдин дуланажагъ къвердавай хъсан ва идахъ галаз сад хъиз, Зарбафан авторитетни хкаж жез хъана. Хуьре мектеб эцигна, 300 къарамал хуьдай фермаярни складар, конторарни хъана. Колхозди планар ацлурзавай.

надиз зи хсуси такъатрикай 30000 манат гана (гъа вахтунда им члехи пул тир). Ингъе квитанция. За кве-зни виридаз эвер гузва. Буюр, гъарда жуван гъиле авайди це. Гъайиф къвемир, душман кукварна кланда”.

Жафаровади оборонадин фондуниз сифте 50000 манат гайиди тир. Къвед лагъай сеферда гайи 30000-далай алава пуд цийи яр-гъан, гуьлутарни бегълеяр, къаж-гъанар, самовар оборонадин фондуниз гана. Зарбафан ватанпересвиле еке кьимет гун яз, Верховный Главнокомандующий Иосиф Сталина адаз кьве сеферда чухсагъулдин чарар рахкурнай.

Вичин вири уьмуьр хайи халкъдиз гайи Жафаровадиз Коммунист-рин партияди ва Советрин гьукуматди еке гъурмет авуна: ам СССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъяна ва “Знак Почета” орден гана. 1962-йисуз ам рагъметдиз фена. Халкъдин риклелай ам садрани алатдач.

Игътияжар таъминарзава

Кеферпатан Кавказдин федеральный округдин субъектри агъалияр тамамдаказ таъминарун ва Россиядин маса регионризни кумек гун патал недай суьрсет бес къадар гъасилзава.

Техил гъасилунин карда СКФО фадлай донор тир регионрин жергедик акатзава. Як ва нек гъасилунин къадардал гъалтайлани, округ кivenквечийрин арада ава. Идакай Россиядин экономика вилик тухунин министрдин заместитель Сергей Назарова малумарна.

“Кеферпатан Кавказди техилдай, яклун ва некледин суьрсетдай вичин игътияжар фадлай саки тамамдаказ таъминарзава. Гъа са вахтунда, эгер агропромдин хиле къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин лазимвал авачтлани, производстводик йигинвал кутун, ам геьеншарун герек я, гьикл хъи, ина гъасилзавай суьрсетдихъ авай игътияж екеди я. Тебии ва михьи продуктар патал региондиз вири уьлкведай агъалияр къевезва”, - агакързава С.Назарован гафар “Кавказ.РФ” АО-дин пресс-къуллугъди.

Ик, Росстатдин делилралди, техилдин базарда СКФО гъамиша вилик чкадал ала. Алатай йисуз Ставрополдин крайда техилдин бегъер тахминан 9,4 миллион тонндиз барабар тир, гъа са вахтунда вичи вичин игътияжар тамамарун патал региондиз анжах 2,6-3 миллион тонн герек я.

Кеферпатан Кавказдин округ яклалди ва яклукай гъазурнавай недай суьрсетдалди таъминарунин дережа 111,2 процентдиз барабар я. И жигъетдай виридалайни хъсан нетижаяр Ставрополдин крайдихъ, Карачаево-Черкесиядихъ ва Кабардино-Балкариядихъ ава.

Амма нек гъасилунин жигъетдай виридалайни вилик Дагъустан ква. Алатай йисуз республикада СКФО-дин субъектра санлай жезвай къадардин пудан са пай - 935 агъзур тонн нек гъасилна.

Хуьруьн майишатдин проектар Кеферпатан Кавказ патал кар алайбур я. Гъаниз килигна, алай вахтунда “Кавказ.РФ” АО-да бизнесдиз кумек гуниз талукъ оперативный шатбди квалахзава - санлай къачурла, 30 миллиард манатдин кьимет авай цудралди проектриз кумек гунин рекъер гъазурзава. Абурун арада кар алайбур туриствилеин ва агропромышленный хилеринбур я.

Къиблепата - къетлен мулк

Дагъустандин къиблепата промышленностдинни производстводин жуьредин экономикадин къетлен мулк (ОЭЗ) туькьурун пландик кутунва. И месэла РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министерствова и йикъара кьиле фейи совещанидал веревирдна.

РД-дин Кьил Сергей Меликован тапшуругъдалди РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министерстводи республикадин муниципальный тешкилатрихъ галаз санал мумкин тир инвесторар жагъурунин ва Дагъустандин къиблепата арадал

гъизвай промышленностдинни производстводин жуьредин экономикадин къетлен мулкуниз талукъ инвестпроектрин сиягъ туькьурунин квалах кьиле тухузва.

ОЭЗ-дин инвестпроектрин сифтегъан, яни тамам тушир сиягъда къенин юкьуз асул къуд проект ава: Докъузпара райондин Авадан хуьре санлай маса къачудай ва логистикадин центр ва Мегъарамдхуьруьн райондин Ярагъ-Къазмайрин, Тагъирхуьруьн-Къазмайрин ва Цийи Филерин хуьрера таможнядинни логистикадин центраяр ачухун.

ОЭЗ-дин резидент жедай ихтияр анжах капитальный харжийрин къадар 120 миллиондилай тимил тушир ва абурукай 40 миллиондилай тимил тушиз икърар кутлунай йикъалай къулухъ 3 йисан вахтунда серфун лазим тир алишверишдин тешкилатдиз ава.

ОЭЗ арадал гъун патал инвестициярин санлай къачур къадар 8 миллиард манатдин дережада аваз тайинарнава, инвестпроектар лагъайтла, агъа клан 5 хъун лазим я.

Промышленностдинни производстводин экономикадин къетлен мулкунин майдан 4000 гектардилай артух хъун лазим туш. Адан сергъятда авай чилер лагъайтла, махсус тайинвал авай ва я хуьрерин чилерин дережадинбур хъана кланда.

Хазран КЪАСУМОВ

Багълари кьунвай майданрал гъалтайла, Стлал Сулейманан район республикада вилик жергейра авай муниципалитетрик акатзава. Районда багъларин майданар йисалай-суз артухарзава. Ик, цл райондин карханайри ва кьилдин ксари-арендаторри 556 гектарда цийи багълар кутуна.

Районда багъманчивилин хиле кьилдин ксарини бегъерлувилелди квалахзава. Ихътинбурукай яз, райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гъамидин Абдулкъафарова Эминхуьрйай тир арендатор Тажир Батманован тлар кьуна.

- Тажир Абдурагъманович клел тавунвай агроном я лагъайтла, бажагъат зун ягъалмиш жеда, - лагъана Гъ.Абдулкъафарова. - Ада вичин клавачихъ галай багълара агротехникадин гъар са серенжем галай-галайвал ва вахт-вахтунда кьиле тухузва. Идан нетижа яз, арендаторди гъар йисуз багъларай емиш-рин бул бегъерни кватл хъийизва.

Чун Т.Батманован багъдиз фена. Ана михъивал, хъсан къайда ава. Цуьк ахъайнавай, хъсан гелкъуьн тешкилнавай багъ акурла, гуьгъуьл ачух жезва.

Т.Батманован клавачихъ 8 гектар ичин багъ гала. Тарарин кьурай ва герек авачир хилер атланва, абурун пунариз пер янава. Чун фейила, арендатор багъдиз гатфарин ятар гунал машгъл тир.

Тажирахъ “Белорус” трактор, адахъ акалдай хуьруьн майишатдин алатарни ава. Ида тежрибалу арендатордиз багълариз азаррин ва зиянкар гъашаратрин аксина дарманар ягъунин, тарарин арайра чил пурпу авунин, емишар дашмиш хъувунин ва маса квалахар вичин къуватралди кьиле тухудай мумкинвал гузва.

Багъдин килихъ Т.Батманова емишар хуьдай чкани эцигнава. Анай арендаторди ичер муьштерийриз кура-кура маса гузва. Экологиядин жигъетдай михъи, хъсан еридин ичериз гъар йисуз муьштериярни ава.

Багъдин кьерехда гъвечли-гъвечли участокра багъманчиди картуфар, помидорар, афнияр, чичекар ва маса няметарни битмишарзава.

Ваз къуватар хуьрай, халкъдин суфра берекатлу ийизвай багъманчи!

Риклера ама

Ферид ВАГЪАБОВ,
пенсиюда авай муаллим

Дагъустан Республикадин Кыл Сергей Меликова 2022-йис республикада образованидинди яз малумарнава. И ва хуьруьн юбилей кършиламишзавай йисахъ галаз алакьалу яз, азани хуьруьн жемьтдин патай еке гьуьрмет къазанмишай лайихлу ксарикай ихтилат авун абурлу кар яз аквазва.

РИЗАЕВ Мегъерам муаллим вичин вири уьмуьр райондин, хуьруьн образованидин хел вилик тухуниз, акьалтзавай несилдиз чирвилерни ватанпересвилин тербия гуниз бахшай кас я. Ам географиядин тарсар гудай муаллим тир. 1964-йисуз Советский хуьре юкьван школа ачухайдалай кьулухъ, члехи классра клелзавай аялрин иштираквални аваз, край чирдайбурун кружок ва музей тешкилна. Адан крарикай, марифатлу суьгьбетрикай, Аллагъдин патай пай ганвай шаирвиликай, зарафатрикай са макъалада кхьин четин я.

Мегъерам муаллимдин лайихлу зегьмет СССР-дин девирда "Знак Почета" ордендалди кьейдна. Ада школада, Дербентдин педучилищеда клелдайла, армиядин жергейра кьуллугъдайла аялриз махар, мисклалар, дяведин йисара далу пата зегьмет члугур дишегълириз кхьей ширир авай. Адан ширир, бахшбедер газетриз, аялрин журналризни акъатнай. Гила зун абурун суракьда ава.

И мукьвара зун хуьруьн музейдиз мугъман хъана ва анин директор Гъабибов Мегъа медавай адан муаллим хъайи Ризаев Мегъерамакай ихтилат авун тлалабна.

- Зун пара бахтлу кас я вад лагъай классдилай башламишна адан ученик хъайи, - башламишна Мегъамед муаллимди вичин ихтилат. - Ам фад рагъметдиз фена. Женнет кьисмет хурай вичиз. Тарс куьтягъ хъайилани, чун адан гуьгъуьна жедай, адаз суалар гудай. Кагъул тахъана, ада вири суалриз жавабар гудай. Чун, край чирдай кружокдин аялар, са шумудра куьгъне хуьруьз, Ялцугъиз хутахнай. Гъар сеферда рекъе гьалтзавай булахдив агакьайла, ада чун сад лагъайдай пара хъун тавун патал тагъкимардай, агакьзавай маса булахдин цин дад аквадайвал.

Рагъметлу Мегъерам муаллим гьаклни край чирдайбурун кружокдин руководитель, сифте яз хуьруьн школада музей тешкилай касни тир. А вахтунда райондин са хуьруьн школадихъни музей авачир. Ада школадин, хуьруьн гьевескар коллективрани ашкьидал-

ди иштиракдай, концерттар кьиле тухудай. Гъар нубатдин мани лугъузвайдаз ада тадиз бахшбед туьклуьрдай. Тамашачийрин рикл шадардай ва адаз гурлу капарни ядай. 1980-йисара чун кьунши хуьрериз концерттар гваз фидай, гьакл рагъметлу муаллим-шаирни.

Мегъерам муаллимди гзаф ширир пуд ордендин сагъиб, дяведин ва зегьметдин ветеран, Дагъустандин лайихлу багъманчи Гьасаналиев Эмир дайидиз бахшна кхъенай. Агъадихъ галай шиир адаз сифте са йисуз кьве йисан планар ацлурайла кхъейди я. Ширир ада вичин классдин аялрив хуралай чириз тадай, ахпа абуру хуьруьн шад межлиспал сегънедилай са-сада клелдай.

*Ви планар хъурай тамам,
Пионеррин патай салам,
Къабул ая, Эмир халу,
Кленклевечи бригадир халу.*

*Ични чуьхвер гзаф хъурай,
Чилийни бул алаф хъурай,
Къуй безетмиш хъуй ви хуру
Медалралди, Эмир халу...*

Пенсиюдиз фидай вахт хъайила, пуд лагъай ордендин сагъиб хъайи, са йисуз пуд йисан план ацлурай Гьасаналиев Эмир дайидиз Мегъерам муаллимди гьикъван хуш келимаяр кхъенватла килиг:

*Аквазва ви гьерекаатар,
Къазанмишиз берекатар,
Багълар аку акъван зурба.
Вакай гила хъанва буба!*

Эмир дайидин члехи хва Малика Дагъустандин хуьруьн майишатдин институт акьалтларнавай. Бубадин бригадада фялевиле клелахиз, ада вичиз тежриба кьачузвай. И члавуз Мегъерам муаллимди Эмир дайидиз мад са шиир бахшна:

*На жегъилар кутур вилик,
Къиле аваз ви хва Малик.
Вун яргъаз жемир гьелелиг,
Гъабурун гьунарриз килигиз...*

Мегъерам муаллимди вичихъ галаз Дербентдин педучилищеда клелай ва санал Советский хуьруьн юкьван мектебда клвалахай Алиев Ислам муаллим, сад-садалай гъевчи пуд хцин буба 1978-йисан гатун са няхихъ денбеден рагъметдиз фейила хъайи хажа-лат ихтин гафаралди кьейднай:

*Агъур я чи хажалат, гъам -
Къакъатна кье чавай Ислам.
Жегъил чандиз ганач илгъам
Дережадиз гъидай Икрам.
Еке мусибат хъана чаз...*

Аял члавалай гзаф азаб-зиллет акур, гъевчиламаз дахдикай магърум хъайи, члехи хъайилани, са экв такур, гъевчи пуд аял дидедив туна, жегъилламаз рагъметдиз феи Алиев Ислам муаллимдин уьмуьрдин юлдаш Бегимагъадиз, намуслу зегъметдиз, адан юбилейдиз талуькарнани ширир кхъенай Мегъерам муаллимди.

Бегимагъади вичел ацалтай вири азаб-зиллетдиз таб гана, аялар члехи авуна, абурув клелиз туна, гъарма сад са кеспидин иеси, виридахъ чпин клвал-югъ хъанва. Члехи хва Икрама хуьруьн амбулаториядин "Тади куьмек" машиндал, Замира, Дагъуниверситет куьтягъна, хуьруьн школада муаллимвиле, гъевчи хва Абдулфета хуьре аралухдин клвалахарзава. Вири динж я, стхяр гъуьрметлудаказ яшамаш жезва. Алиева Бегимагъани рагъметдиз фена хейлин йисар хъанва. Къуй женнет кьисмет хъурай вичиз.

Мегъерам муаллимди кхъей и гафарни зав рагъметлу Бегимагъа вахан гъевчи хцин свас Теранеди (ада хуьруьн почтальонвиле клвалахзава) агакьарайди я:

*Балад бала Бегимагъа,
Гъам руш хъана, гъамни вун - хва,
Акъвазнач вун кьерех хъана,
Вун бубадиз даях хъана...*

Апаязни кьаридиз бахшнавай гафар вичин сандухдин пипле хвена зав агакьарай Теране хтлупи сагърай.

Гъуьрметлу газет клелзавайди, аз багъа тир Советский хуьруьн агъалияр, тлалабзава рагъметлу Ризаев Мегъерам муаллимди кхъей шиир, бенд, жкет, мах чидатла, куь архивра аматла, зав агакьарун.

Женгерани, зегъметдани...

Нариман МАМЕДОВ

Къенин чи суьгьбет **Рауф Тагъирович ЭМИРЖАНОВАКАЙ** я. Ам 1915-йисуз Ахцегърин хуьре дидедиз хъана. Юкьван школа ада Баку шегъерда акьалтларна. Ина адан бувади нафтиадин буругърал клвалахзавай. Школа куьтягъайдалай кьулухъ Р.Эмиржанов Бакудин М.Азизбекован тлварунихъ галай нафтиадинни химиядин институтдик экечлна. Ам 1939-йисуз яру дипломдалди куьтягъна, институтдин кафедрада клвалахал тайинарна.

1941-йисан июндиз Рауф Тагъировича химиядин илимрин кандидатвилин диссертация агалкъунралди хвена. Са тлимил йикъарилай Ватандин Члехи дяве башламишна ва Р.Эмиржановаз лейтенантдин чинда аваз кардик квай армиядин жергейриз эверна. Ина ада кьилдин 43-бригададин взводдиз регъбервал гузвай. Къати женгера Р.Эмиржановал залан хер хъана. 1945-йисуз ам кафедрада мад илимдинни педагогвилин клвалахдив эхгечлна.

Ватандин Члехи дяведа Рауф Тагъировичан иштираквал, гьаклни адан гьакъисагъ зегъмет гъукуматдин са жерге шабагъралди кьейднава. 1944-йисуз Р.Эмиржанов КПСС-дин жергейриз къабулна. Алимвилин тлвар ада 1948-йисуз кьачуна. Рауф Тагъирович илимдин са жерге клвалахрин автор я. Абуруз гъам кьенепатан ва гъамни кьецепатан улквейрин инженерри, нафт гъялзавайбуру еке кимет гана. Инженериядиз ва нафт гъялуьн рекъий аппаратриз талуьк яз ада чапдай акъудай клватлалар вири дуьньядиз гегъеншдиз машгъур я. Абуру гьакл азербайжан ва ингилис члаларал таржума авуна.

Къейд ийин, педагогвилин яргъал девирда 1957-йисалай 1963-йисал кьедалди Рауф Тагъировича еке агалкъунар аваз Бакудин Азизбекован тлварунихъ галай нафтиадин ва химиядин институтдин (пилаан Азербайжандин нафтиадин академия) химико-технологический факультетдин деканвиле зегъмет члугуна. Ам са шумуд сеферда кьейднавай факультетдин парторганизациядин секретарвиле, гьаклни вуздин парткомдин членвиле хъана. Бажарагълу педагог - ахтармишдайди, вичин илимдин клвалахар химиядин технологйира гегъеншдиз ишлемишиз хъайи Рауф Тагъировичахъ лайихлу гъуьрмет ва кесерлувал авай.

Бакуда арадал атай вакъийарихъ галаз алакьалу яз Рауф Тагъирович 1996-йисуз Ставрополдин крайдин Невинномысск шегъердиз куь хъана. Ина ада, агъил яшаризни килиг тавуна, илимдин клвалах давамарзавай. Алим 2011-йисуз рагъметдиз фена.

Виридалайни хъсанбуруз - пишкешар

"Йисан муаллим -2022" конкурсдин региондин паюнин гъалибчийриз ва вилик чкаяр кьурбуруз пишкешар гуьнин серенжем и йикъара Махачкъалада, Урусрин драмтеатрдин залда кьиле фена.

Конкурсдин нетижаяр кьунин шад мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякавова, Халкъдин Собранидин образованидин ва илимдин рекъий комитетдин председатель Елена Павлюченкоди, Каспийскдин мэр Борис Гонцова, РД-дин халкъдин образованидин ва илимдин работникрин профсоюздин тешкилатдин председатель Мегъамед Аммиродинова, Дагъустандин вузрин, осузрин ректорри ва муаллимри иштиракна. Абуру патал художественный ансамблри ва халкъдин артистри концертдин программани гъазурнавай.

Муслим Телякавова муаллимрин конкурсдин гъалибчийриз тебрикдин келимаяр лагъана ва гуьгъуьнлай, яни республикадилай кьерехда жедай паярани абурухъ виниз тир агалкъунар хъуник умуд кутуна.

"30 йисалай гзаф вахт хъанва "Йисан муаллим" конкурсди виридалайни бажарагълу, гужлу зигъиндин муаллимар санал клватлиз. И конкурс вири халкъдин арада кьиле физвай гьерекатдиз элкьвенва. Гъар са иштиракчи чна гъалибчи яз гьисабзава, гьикл лагъайтла, абуру чпин тежриба амайбуруз раиждай

къарар къабулна, вилик квай имтигъанрихъай кичле хъанач, - кьейдна М.Телякавова. - Муаллим чирвилер агакьарзавай касдилай виниз тир дережадин инсан я. Ада мектебда клелзавай аялрин руьгъдинни ахлакьдин, эдебдин бинеяр арадал гъизва. Гъадалай аслу я гележег ва гъадак кутазва чна еке умудар".

Дагъустандин виридалайни хъсан муаллим лагъай тлвар къазанмишун патал цли 545 муаллимди женг члугуна. Региондин паюнин иштиракчяр муниципалитетра гъалиб хъайи 55 муаллимдилай хъана. Са жерге имтигъанрай экъечлалдай кьулухъ 5 финалист ва номинацийрин гъалибчяр тайинарнава.

"Муаллимди кьугъвазвай роль екеди я.

Аялри гзаф дуьшуьшра ададай чешне кьачузва. Гъаниз килигна, педагог акьалтзавай несил патал хъсан чешне хъун иллаки важиблу я, - кьейдна Ягъя Бучаева. - Конкурса муаллимирийи танишвилер арадал гъана, пешекарвал кхажна, республикадин гзаф муниципалитетрай тир амадагрихъ галаз алакьаяр тайинарна. Муаллимрин гьевеслувал акъван кхаж хъанва хъи, гила абурувай виликрай авай хътин гьалдиз гъич кхвез жедач. Имни гъалибвал я".

2022-йисуз Дагъустандин виридалайни хъсан муаллим Каспийск шегъердин 14-нумрадин многопрофильный лицейдин урус члалан ва литературадин муаллим **Олеся ПЕТРОВАДИКАЙ** хъанва. Конкурсдин пишкешар Къаякент райондай тир химиядинни биологиядин муаллим **Фатима МЕГЪАМЕДОВАДИЗ**, Махачкъаладай тир изобразительный искусстводин муаллим **Асият КАБУКАЕВАДИЗ** ва ингилис члалан муаллим **Шуайнат ХАШТИХОВАДИЗ**, Буйнакскай тир ингилис члалан муаллим **Рашия ОСМАНОВАДИЗ** гана.

Дагъустандин виридалайни хъсан муаллимди конкурсдин федеральный паюна республикадин патай иштиракда.

Рикел хкин, "Йисан муаллим -2022" конкурс Дагъустан Республикада образованидин йис кьейд авунин сергъятра аваз кьиле тухузва.

Чи юбиляр

Ашкъи-гъевес хъайила...

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Уьмуьрдихъ къетневилер пара ава - накъ жегъил руш, свас къе аялрин диде, хтулрин баде я - уьмуьр датлана гьерекатдик ква. Сир туш, дуьньяда гъар садахъ вичин жигъир, рехъ, вичин рикI алай кеспи ава. И йикъара вичин уьмуьрдин 60-гатфар къаршиламышзавай дидедихъ, чIехи дидедихъ, уьмуьрдин юлдашдихъ, яргъал йисара меденият вилик тухуник вичин лайихлу пайни кутазвай дишегълидихъ, гамар хурунин устаддихъ вичин рехъни, жигъирни, рикI алай пешени ава. Ам вичин уьмуьрдин рехъ дуьздаказ киле тухузвайбурукай, рикIе авай шадвал амайбурузни гуз, вичиз чизвай кар амайбурузни чириз чалишмиш жезвай ксарикай сад я...

ЭМИРБЕГОВА (ИЛЬЯСОВА) Сарихалум Камиловна СтIал Сулейманан райондин Зугърабахуьре дидедиз хъана.

Хизанда чIехи жезвай 4 рушни 4 гада датлана диде-бубадиз куьмекар гуз жедай. Рушари, адет тирвал, дидедихъ галаз кIвалин-къан дердияр кылиз акъуддай, гадаяр бубадихъ галаз багъ-бустандин, мал-къара хуьнин месэлайрал машгъул тир. Сарихалума 8-классдалди хайи хуьре, ахпа къуншидаллай Шихидхуьре кIелна. Жегъил руш къадар-къисметди Мегъарамдхуьруьн райондин Кучун-Къазмайрал акъудна. Ам "Мирный" совхозда кIвалахдив эгечIна, умуьрдин юлдашни ина шофер тир. Алай вахтунда С.Эмирбеговаци Кучунрин хуьруьн культурадин кIвалин художественный руководитель ва Тагъирхуьруьн-Къазмайрин аялрин искусствойрин школадин (ДШИ) муаллим яз зегъмет чIугвазва. Вири йисара ада вичин аял чIавалай рикI алай пеше - гамар хурун акъвазарнач. Зунни адахъ галаз са шумуд мярекатдал устадди храна гъанвай гъевечли халичаяр "себеб яз" таниш хъайиди рикIел хквезва...

- Гамар за 7 йис хъайидалай инихъ хразва. И сеняткарвал заз зи чIехи диде Имамата чирайди я. И кеспидикай чпин кыл къакъуддай рушарни жедай, амма зи рикI аял чIавалай алайди тир. ЧIехи дидеди гам храдайла, зи темягъ фидай. Дидеди гамунихъ ацукъдай ихтияр гун патал за кIвалин къайгъуяр фад куьтягъдай. Са-са квагъ вегъез, гъевечли ва чIехи нехишар са-сад арадал къведайла, рикIик еке ашкъи-гъевес акатдай. Чун кIвале къуд руш авай. Гамар чна санал, бязи вахтара къунши рушарихъ галазни храдай, - рикIел хкизва ада. - Киблепатан Дагъустанда гзаф чешнеяр машгъур тир. Амма за гзафни-гзаф "тапанчияр", "къепирар",

"къуд фуар", "машиндин фу-рар" чешнейрай гамар храна. Хъсан вахтар тир абур. Чахъ гамарихъ галаз алакьалу яз хъсан адетарни авай. ИкI, юкьван фу хъайила, иеси паярни гваз гамунал къведай. Гамунихъ ацукъайла, рушари манийрик ван кутадай. Чна халкъдин манияр гзаф лугъудай. Абурукай хейлинбур исятдани рикIел алама:

*Чун гамунихъ ацукъайла,
Билбил рахаз ахъа пенжер,
Вуж ятI(a) лугъуз килигайла,
Заз хъуьрена катран вилер.*

*За хразвай гамун(ин) юкьва
Экуь вацран гъетер ава.
Гъикъван чарар хтайтIани,
Яр хтунал зи вил ала.*

*За гамуниз кваквар яз(а)ва,
Кваквар яз(а)ва жуьт хъуй лугъуз.
За Аллагъдиз ялварзава,
Уьмуьрдин рехъ дуьзд(и) хъуй лугъуз...*

Малум хъайивал, Сарихалум Эмирбегова вичин рикI алай пешедивай гилани яргъаз хъанвач - чIагай, гуьрчег чIехи гамар хурунал исятдани машгъул я. Мадни Мегъарамдхуьруьн ва къунши районра, гъакI республикадани шад мярекатар тухудайла, ада райондин руководстводин тIалабуналди пишкешар яз гудай гъевечли гамарни хразва. Киблепатан Дагъустанда виликдай лап машгъурди тир и сеняткарвал ада акъалтзавай несилдизни чирзава. Кар ана ава хъи, 45 йисан яшда аваз ам Махачкъалада культпросветучилищедик экечIна, образование къачуна.

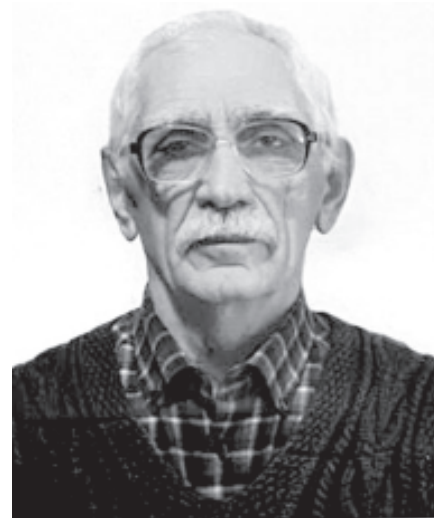

- За хразвай гамариз райондин кыл Фарид Агъмедова еке къимет гуьнин не-тижа яз, зун Тагъирхуьруьн-Къазмайрин аялрин искусстводин школадин муаллимвиле кIвалахал къабулна. Ина за акъалтзавай несилдиз гъилин сеняткарвилени кеспияр, гамар, мясерар, гуьлбуртар храз чирзава. Алай вахтунда зи гъилик 24 аял ква. Абуру гъилин сеняткарвилериз екез итижзава. Гъепбетда, им шадвалдай кар я. И мукъвара чаз "Дагъустан" РГВК-дин милли передачайрин редактор Владик Батманов мугъман хъана. За аялрихъ галаз тухузвай кIвалах акуна, ада еке къимет гана.

2011-йисалай за Кучун-Къазмайрин культурадин кIвалин (МЦК-дин филиал) художественный руководитель язни кIвалахзава. Ина за аялриз къуьлер ийиз, манияр лугъуз чирзава. Абурухъ галаз районда киле физвай мярекатра иштиракзава. И йикъара чна майдин суваррин гъазурвилер аквазва. 1-июндиз, Аялар хуьдай международный йикъан сергъятра аваз, чна Тагъирхуьруьн-Къазмайрал гъахъ-гъисабдин концерт гун планрик ква, - суьгъбетзава ада.

Къейд авун лазим я хъи, Сарихалум Эмирбеговаци хейлин конкурсра иштиракна, приздин чкаяр къуна. Ам хейлин шабагърин сагъиб я. ИкI, алай йисан февралдиз Махачкъалада "Дагъустандин булахар" лишандик кваз РД-дин культурадин министрстводин РДНТ-дин (республикадин халкъдин яратмишунрин кIвал) 85 йис тамам хъуниз талукъарнавай конкурс-выставкада республикада декоративно-прикладной искусство вилик тухуник пай кутунай РД-дин культурадин министрдин везифаяр тамамарзавай З.Бутаевадин, гъакни алатай йисуз ДАССР-дин 100 йисан юбилейдиз талукъарна мектебра кIелзавай аялрин арада декоративно-прикладной искусстводай киле тухвай республикадин конкурс-выставкайра иштиракунай ва художественный рекъай чирвилер гуьнин къурулуш вилик тухуник пай кутунай Дагъустандин культурадин министрстводин кIелунинни методикадин центрдин директор К.Эльдаравадин патай ам дипломриз лайихлу хъана. Мектебда кIелзавай аялар медениятдин хиле киле тухузвай мярекатра иштирак авуниз гъазурунай ва акъалтзавай несилдиз чирвилерни тербия гуьник пай кутунай райондин культурадин отделдин директор Э.Т. Селимова, ДШИ-дин директор Т.Н.Мамедова адаз грамотаяр гана. Алатай йисан мартдиз райондин кыл Фарид Агъмедова чкадин халкъдин адетар хуьнин рекъе яргъал йисара гъакъисагъвилелди зегъмет чIугвазвай С.Эмирбеговацин кIвалах чухсагъулдин чар гуналди къейдна.

Искусстводин устадар

КIарасдал чан

ГЪИЗ...

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

И йикъара Махачкъалада, "Дагъустандин хуьр" этнографиядин музейда вичин эсил Рутул райондин Хъуьлуьдрин хуьряй тир (1953-йисуз хуьруьн муаллимдин хизанда хана) кIарас, къван, кIараб гъялунин рекъай машгъур устад, РФ-дин художникрин ва дизайнерин союзрин член, РД-дин лайихлу художник **Агъамирзе Тапаевич АГЪАМИР-ЗАЕВАН** яратмишунрин выставка ачухнава. ЧIехи залда дуьзмишнавай стендрилай, дезгейрилай, къацIарилай устаддин гъиликай жуьреба-жуьре йисара хкатнавай кIарасдин гуьрчег затIари иниз атайбурун гъейранвилени гъиссерал чан гъизва, чи халкъдин искусстводин, гъилин-тулун сеняткарвилерин тарихриз сиягъатиз тазва.

Девлетлу, къадимлу я чи халкъди кIарас, къван, кIараб, ракъ, маса затIар гъялунин, абурукай аламатдин акунар, суьретар, туькIуьр хуьнин (нехишрин муракабвал авай, санлай инсандин руьгъ рахурдай затIар (къапар, къватияр, нинияр, ракъ-дакIар, цIарин паннояр, айванрин карнизар ва икI мадни) гъазурунин тарихар.

Гъахътин устадрикай сад я художник Агъамирзе Тапаевични. Ада гъазурай гуьрчег затIар Махачкъалада шадвилеринни ял ягъунин гзаф залра, кафеяра, театрра аквада. Хейлин ксари, ам чидайбуру, чпин кIвалера ада гъазурай мебель (столар, стулар, шкафар) эцигнава. Агъамирзе ракъ-дакIар, гурарар, балхунар нехишра тунин рекъайни еке устад я...

Агъамирзе Тапаевича М.Жемалан тIварунихъ галай художественный училищеда кIвалахзава. 40 йисуз ада 400-лай виниз жегъилриз и къадим искусстводай чирвилер ганва. Ада вичи Махачкъалада Дагъоспединститутдин худграфдин факультетда кIелна, кылин пешекарвал къачуна (1976-йис). Сифтедай гъа вичи кIелай факультетда ассистентвиле, 1981-йисалай винидихъ тIвар къунавй училищеда кIвалахзава.

Устаддихъ галаз чун мукъувай таниш я. Хъуьлуьда зун ада кIелай мектебда, ам чIехи хъайи бубадин кIвалера хъайиди рикIел хквезва.

Махачкъаладин Ленинан Комсомолдин тIварунихъ галай паркуна, куьгъне жез, къуразвай тарарикай аламатдин скульптурадин къаматар, ацукъдай куьсруьяр туькIуьрдайла, адакай чна газетдани кхъенай. Чи паркара Агъамирзедин гъилерин устадвал, вилерин хчивал, руьгъдин жумартвал рикIел гъидай затIар гьалтда. Устаддихъ кылиз акъуддай мурадар мадни гзаф ава. Кылинди, чи халкъдин къадим сеняткарвилер хуьн я.

Выставка 31-майдалди давам жеда. Буюр, илиф!

Чи муаллимар

Зуьгьре гьед хьиз...

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Гамиша зирингвални звер кваз къекъведай, гьар садахъ галаз хуш рафтарвал ийиз алакьдай, фад акахьдай - экуьнин гьед хьтин Зуьгьре муаллимдихъ галаз зун таниш яз гзаф йисар алатнава. “Куьне и пеше хьагьун дуьшуьшдин кар яни, тахьайтла, маса “себебар” авани?” - жузазва за адавай.

- Ваъ, дуьшуьшдин кар туш. За жуван уьмуьрдин рехъ - физкультурадин муаллим-вилини пеше - гьеле 4-классда клелдайла хьанавайди тир, - жаваб гузва Зуьгьре Асланбеговнадиди. - Зун гьевчи члавадай гзаф активный, санал кьарай авачир аял тир. Диде-бубадин гафарай, зи кьилих, мектебда клелдай-лани, дегмш хьанач, абуроз залай “арзаярни” кьезвай. Дугьриданни, маса са пешени зи рикиз хуш хьайиди туш. Белки, и пеше дидедин некледихъ галаз атана жеди - зи халу, адан рухварни тренерар я. Зи стхади (виликдай ада Красноярскда зегьмет члугуна) гила райондин 4 хуьрун аялриз азадда-каз кьуршахар кьунин ва какахьй единобор-стойрин сирер чирзава, - суьгьбетзава ада.

Зуьгьре РАМАЗАНОВА (АСЛАНБЕГОВА) Хив райондин Кьванцила дидедиз хьана. Адан буба Асланбег Алиевич - Кьванцилрин хуьрун культурадин кваллин директор - клелчийриз фадлай таниш кас я. Зуьгьредин аял вахтар хуьрун амай аялрин уьмуьрдилай са акьван тафаватлубур тушир - куьнеда кьунши аялрихъ галаз катиз-кал-тугун, алаж хьайи клавчер, гьилер, пел...

Мектеб акьалтпайла, меркездай гьасят-да пайда хьайи илчийриз руша вичиз физкультурадин муаллим жедай ният авайди, маса пеше кан туширди ачухдиз лагьанай. Кьисметди ам вичин мурад кьилиз акьудуниз мукьва авуна. Ада ДГПУ-дин сифтегьан классрин факультет, гуьгьунлай гьа ина “тренер-преподаватель” кеспидай пешекарвал хкаждай курсар акьалтпайла. Зегьметдин рехъ меркездин 5-нумрадин лицейда кваллахунилай башламишна. Алай вахтунда Махачкьалада 56-нумрадин гимназияда зегьмет члугвазва. Рикилни гьилин ачухвал, ниятрин экуьвал, авай гаф чинал лугьун, кеве авайдаз куьмек гун - ибур инсанвилин асул ерийар я. Зуьгьре Рамазановади, гьа ихьтин ерийриз килигна, вичи зегь-

мет члугур кьве коллективдани гьуьрмет, авторитет кьазанмишна. Виниз тир пешекарвилин, кар алакьунин, гьам аялрихъ ва гьамни абурун диде-бубайрихъ галаз хуш рафтарвал авунин нетижа яз, 56-нумрадин гимназиядин директор Раисат Азизовади адан хиве классдин регьбервални туна. Алатай йисуз са класс “члехи уьмуьрдиз” ахьайна, чи ам 5-классдин регьбер я.

- Ни вуч кландатлани лугьурай, муаллим-вилини пеше акьалтзавай несилдиз пис-хьсан чирун, абуркай хьсан, общество патал хийрлу инсанар хкатун патал жувадай алакьдай чалишмишвилер авун, аялриз уьмуьрдиз “лув гуз” чирун, аялрал рикл хьун ва жувни абурун рикл алай муаллимдиз элкьун за жуван бахтлувал яз гьисабзава, - кевелай

кун чи буржийрикай я. Жуван фикир илтигьналди, маса пеше хьагьунал кьадагьа эцигна виже кьведач. Дугьриданни, уьмуьрда чпин рикл алай пешедал машгул жезвай ксар, за кьатлайвал, бахтлубур я. Бахтлу инсандилай сифте нубатда вичин хизандин, коллективдин “гьавани” хьсанариз алакьда.

И гафарал зун клусни шаклу туш. Зуьгьре Асланбеговнадилай, лугьурвал, “позитивный” вичин кьилихдалди неинки хизанда, гьакл коллективдани хьсан гьалар арадал

гьиз алакьзава. Квалахдин рекьай юлдаши адаз “гьед”, “нурлуди” лугьун дуьшуьшдин кар туш. Гьакл аялрин арадани - адан тарсунай катдай аял мектебда авач. Бязи вахтара физкультурадин тарс гьисаба авачирбуьрни жеда, амма абур дуьз рекьел гьиз Зуьгьре Асланбеговнадиз са куьруь вахт бес я. Адалай аялриз спортдинни физкультурадин сирерин - инсандихъ анжах мягькем сагьвал хьайила, адавай уьмуьрда вири мурадар кьилиз акьудиз, гьа гьисабдай яз хьсандиз клелизни, рикл алай пешедай кваллахизни жедайдан, сагьламвиллин бине аялзамаз мягькемарна кланзавайдан ва ик маса месэлайрин гьавурда тваз алакьзава. Муаллимди вичин чешнедалди аялриз спорт, физкультура, мадни хьсандиз гьавурда акьадайвал лагьайтла, уьмуьрдин активный жуьре кланарзава.

Ам цлудралди грамотайрин, дипломрин, чухсагулдин чарарин, сертификатрин сагьиб я. Абурун жергедай яз яргьал йисара гьакьисагьвилелди ва виниз тир пешекарвал кьалуруналди зегьмет члугунай, акьалтзавай несилдиз чирвилер ва тербия гуник еке пай кутунай, гьаклни педагогвиллин сообществодин кваллахда, кьилди кьачуртла, республикадин члехи проекта (“Жегьилри илимар кужмзава”, “Кьени гафуни кьуй руьгь ахварай авудрай”, “Зи кьени Дагьустан”) активнидаказ иштиракунай, мектебда клелзавай аялар спортдин мярекатриз хьсандиз гьазурунай ва сагьлам уьмуьр кечирмишунал желб авунай гьуьрметдин грамотаяр, “Президентдин акьажунар” твар алаз физкультурадай гьар йисуз кьиле тухузвай Вирироссиядин школьникрин олимпиададиз аялар гьазурунай ва ана, гьаклни и акьажунрин муниципалитетдин паюна абур кьенекьечи чкаяр кьунай ганвай грамотайринни дипломрин, аялар важиблу акьажунриз гьазурунай лайихлу хьанвай чухсагулдин чарар кьалуриз кланзава. Зуьгьре Рамазанова ГТО-дай кь-

зилдин знакин сагьибни я. Ада мектебда волейболдай, кьезил атлетикадай кружокарни кьиле тухузва.

Зуьгьре Асланбеговнадин гьилик анра ва тарсара чирвилерни вердишвилер кьачузвай аяларни кьулухъ акьваззава. Винидихъ тварар кьунвай акьажуна уstadвал кьалурунай мектебдин хьанавай командадик кваз иштиракай аялриз, кьилди са классдин аялрикай ибарат тир командайриз (шикилда: 6-классдин команда), гьаклни кьилди аялриз (абурун жергедай яз, Карина Алыпкочевадин, Аминат Ибрагьимовадин, Ашура Ярагьмедовадин, Расул Чупанован, Нина Абакаровадин ва гзаф масабурун тварар кьаз жеда) ганвай хейлин дипломарни ава.

Рекье-хуьле инсан фад чир жеда лугьуда. Заз Зуьгьре Асланбеговнадихъ галаз алатай йисуз мадни мукьувай таниш жедай мумкинвал хьана. Са классда клелзавай чи аялрихъ галаз са шумудра чун экскурсийриз фена. Аялар Зуьгьре муаллимдихъ, амни аялрихъ кикланвайди - гьам кьугьунра, гьам тлуьн недайла, гьам шикилар ядайла, дугьриданни, активнивили адаз уьмуьрда анжах куьмекзавайди за гьасятда кьатланай. Физ-хквезвай рекьера лагьайтла, чи ихтилатарни яргьариз акьатнай...

Мадни Зуьгьре Рамазанова авур хьсанвал, гайи насигат рикелай тефидай инсан я. Ахьтинбур кьенин юкьуз уьмуьрда чал са акьван гзаф гьалтдач. Ада кваллахдин эвел кьилера вичиз насигьатчи хьайи ДИРО-дин (Дагьустандин образование вилик тухудай институт) пешекарвал хкаждай Центрадин менеджер, педагогикадин илимрин кандидат Гьажимурадова Райгьанат Тинамегьамедовнадин (шикилда) твар еке гьуьрметдивди, чими келимайралди кьазва.

Виридаз экуь ниятрин ва хьсан кьилихрин инсан, муаллим яз чидай Зуьгьре Асланбеговнадихъ кьуй уьмуьрда мадни еке агалкьунар хьурай!

Жегьил пианистрин конкурс

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И мукьвара Хуьруьгрин хуьре авай “Люминари” твар алай просвещенидин Центрада Россиядин халкьдин артистка Рагьимат Гьажиевадин тварунихъ галай жегьил пианистрин конкурс кьиле фена. Серенжем тешкилайбур Ахцегь райондин муниципалитет ва Р.Гьажиевадин тварунихъ галай аялрин музшкола тир. Ана Ахцегь, Луткун, Усугьчай, Рутул, Геджух, Мамедкьала хуьрерин, гьаклни Дербент ва Дагьустандин Огни шегьеррин жегьил музыкантри иштиракна.

Мугьманар тебрик авуналди, аялрин Р.Гьажиевадин тварунихъ

галай музыкадин школадин директор Абдулкерим Рагьимова мярекат ачухна. Иштиракчийрихъ элкьвена тебрикдин гафар “Ахцегь район” МР-дин кьилин заместитель Вадим Агьасиева, “Просвещение” фондунин президент, РД-дин лайихлу муаллим Магьмуд Абдулкеримова, Россиядин искусствойрин

лайихлу деятель, РД-дин халкьдин артист Хан Баширова, РУО-дин начальник Алмас Гьажиева ва маса ксари лагьана. Мярекатдин сергьятра аваз “Ахцегь район” МР-дин кьил О.М.Абдулкеримован тапшуругьдалди Хан Баширов “Ахцегь райондин гьуьрметлу агьали” лагьай лишандиз лайихлу авуна.

Конкурс вини дережада аваз кьиле фена. Жюриди адан вири иштиракчийрин алакьунриз кутугай кьимет гана. Конкурсдин нетижайрай виниз тир агалкьунар Ахцегь райондай тир, чпихъ музыкадин рекьай хьсан гележег авай бажарагьлу жегьилри - **Мегьамед АГЬМЕДОВА, Муслим ШЕРИФАЛИЕВА, Лейла СУЛЕЙМАНОВАДИ, Кьизил ШУАЕВАДИ** ва Саида МЕГЬАМЕДОВАДИ кьалуьна. Конкурсдин вири иштиракчийар пишкешриз, гьаклни дипломриз ва грамотайриз лайихлу хьана.

Муграгъ Салахъан - 85 йис

“Хъувуртла заз хуьруь гьалал...”

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Муграгъ САЛАХЪ (Мегьедин Къардашов), фадлай кхъизвай-тлани, лезги эдебиятдин генг май-данрал геж экъечлай шаиррикай сад я. Ада чаз шииррин пуд таб тунва: “Яб це билбилдиз”, “Таб галачиз”, “Дердер”. И пуд тлварцлйй аквазвайвал, шаир лезги эдебиятда фадлай тайин хъанвай пуд темадиз - билбилдиз, гьакъикъатдиз, дердийриз вафалу я. Классикар тир Къуьчхуьр Саид, Етим Эмин, Стлал Сулейман, Хуьруь Тагъир къачуртлани, гьабурун асул темаярни винидихъ къалурнавай-бур я. Цийи девирда, иллаки алай аямда, гьакъикъатдикай авайвал кхъин шаирдин-билбилдин асул везифа яз амачни?

Ватандилай члехи тема шаирдихъ тежедайдакай “хуьруьнни планетадин векилдин” тлвар къачунвай Расул Гьамзатовани вичин саягъда лагъанай:

*Билбилди датлана
Гьа са мани лугьуда.
Ватандикай я ам.
Тахъайтла,
Фадлай а сес атлудай.*

М.Салахъни сифте нубатда хайи мукал, дагъларал, абурун къисметрал бенд хъайи шаир я:

*Вири беден, вири зи руьгь
Тежедай къван дарих хъанва.
Зи вил хъанва хайи хуьруьхъ,
Адахъ пара къанних хъанва...*

И цларарик таб квач, абура хуьруьвай гьакъатнавай, ана бубадин квални амачир касдин дерт ава. Гьикл жеда билбил, багъ къурайтла, там къурайтла? Хуьре жемят, хайи багърияр амачир ксарин - къурабайрин дерт гьихъинди жеда? Шаирди жаваб гузва:

*Лугьун хъи за, мурад къилиз
Акъатна, зун хуьре ава.
Суалрин сел, гапурар хъиз,
Къвез, гьахъиз зи рикле ава.*

*Нин гъаятдал хъфида зун?
Нин раklar за гатурай бес?
Ни, гьикл къабул ийида зун?
Нив агакьда зи ван, зи сес?..*

*Са кар ава: хайи хуьре.
Ичли квалер пара хъанва.
Чан играми Миграгъ-дере,
Куьз вун икъван зара хъанва?*

*Белки, ичли къуна са квал,
Цийи бине кутада за?
Хъувуртла заз хуьруь гьалал,
Чиле дуьул хъада за!*

Ихътин жавабдал, заз чиз, вири рази жеда. Чил, ватан, хуьр, мугъгуз тунин, вара-зара хъунин себбикарар чун, инсанар я. Чун ахгатайтла, мумкин я чилини чаз гьалал хъийида...

Муграгъ Салахъ ихътин дердери датлана гатай шаиррикай сад я. Гъайиф, ам чяхъ галамач. Амма ирс чав гума. Таб галачиз, ада вичин дердер чаз ахъайзава, чав чи везифаяр аннамишиз тазва.

Шаир Муграгъ Салахъан кьетлен бахт, за къатлузвайвал, ада чаз вичелайни гзаф бажарагълу рухваяр - Дагъустандин халкъдин шаир Арбен Къардаш ва гьахътин биолог-ихтиолог Къардашов Къардаш багъишунихъ галаз алакълу я. Яни шииратдин нев давам жезва. Ик амукьда чи халкъ, члал, руьгь амай къван...

Амма шаир авачир халкъ
Ам къекъвераг, ам саил я.

Шаир вуж я?
Ам дамах я!
Тур, къармах я!
Ам я халкъдин Шагъвечле хва,
Ам я вири чилин арха!

Цаваралла чи Сад Аллагъ,
Чилералла шаир - панаягъ.
Шаир ялгуз касдин сес я,
Шаир бахтсуз касдин мез я,
Чилин жигер ва нефес я,
Ам цавни чил, югъни йиф я,
Ам тлурфан я, хар я, циф я.

Шаир варз я, шаир рагъ я,
Шаир аран ва Шагъ дагъ я.
Шаир вацл я, дерин гуьл я,
Шаир нацл я ва кфил я...
Амма шаир кье сефил я,
Амма шаир кье зарул я,
Кье шаирдиз хумул зул я...

Дуьньядикай базар хъанва,
Гаф базардиз акъуд жедач.
Шаирдихъ гьич вич безирган
Жеда лагъай умуд жедач.
Шаирдив гвай къизил-девлет
Гуз-къачунин арачи туш.
Пайгъамбар я шаир, гьелбет,
Къабачи туш, къарачи туш...

Члехи вахаз

Вах чан, зун вахъ цлгел хъанва,
Амма ви рехъ энгел хъанва.
Къвачери яб хгузмач заз,
Зун мажбури темпел хъанва.

Вах чан, заз вун пара кланда,
Вав рахадай ара кланда.
Дарих хъана, къанних хъана,
Вакай заз са чара кланда.

За зи дердер низ лугьуда?
Яргъа ава вун - Бакуда.
Зи муг хъанва Махачкъала,
Сергъят ава къведан къула.

Чи сагъ-битав са чиликай
Къве акахъай уьлкве хъанва.
Дуьньяда кье гъар са халкъдиз
Вичин къилдин луткъве хъанва.

Чи халкъдиз я гуьне амач,
Я са мягъкем бине амач.
Ихътин члур девир хъанва,
Гъар са лезги кегъкир хъанва.

Кланда риклиз фена яхдиз
Къулан вацлун къил тир дагъдиз,
Лезги чилин лап а патахъ,
Элкъуьриз вацл, хана раг-дагъ.

Герек, сергъят амукъ тийин
Юкьни-юкьва Лезги чилин!
Чи халкъдиз са бине жервал,
Лезгийрин къил yine жервал!

Гъа члавуз чаз дердер-гъамар
Къезилардай жеда бахтар...
Вах чан, зун вахъ цлгел хъанва...
Зи рикл “Къизил муькъвел” ханва...

Какани фу

Какани фу... Фуни кака...
Мурад тир зи йикъа-йикъа.
Аял члаван йисар четин,
Зи риклелай фидач хъи куьн.

“Какани фу... Фуни кака,
Чан бала, ваз гуда пака”, -
Дидеди заз ик хиве къаз,
Фидай йикъар акваз-такваз.

Какани фу... Фуни кака...
Жедай абур къакъан дакла.
Зун какадихъ жедай цлгел,
Югъ пакадин жедай энгел.

“Члур хъанва, чан бала, кар,
Куьтгъ хъанва мух, амач твар.

Кака хазвач вечре мука,
Мад какаяр амач дакла”, -

Дидеди заз гудай сабур,
Хаз кландачир гьич зи хатур;
“Гила вун я гада еке,
Бес я ваз фан гъвечли тике”.

Какани фу... Фуни кака...
Мурад тир зи йикъа-йикъа.
Аял вахт зи яван хъана,
Амма руьгъ зи миян хъана.

Марвар булах

Марвар булах авахъзава,
Ккларилай алахъзава,
Марвар булах, Марвар булах,
Зериф я ви шагъвар, булах.
Дерт алайбур къвез, ви патав
Ацукъзава, дерт лугъуза.
На абурун тлалар-квалар,
Хажалатни гъам тухуза,
Каспи гуьлуьв ам вугуза.
Марвар булах, Марвар булах,
На гъар са кас ая уях.
Жуван ширин ширширдивди
Хирер чуьхуьх уьмуьрдин чи.

Асирра вун къадим я

Стлал шаир Сулеймана
Веси туна лезгийриз:
“Гъар са мурад риклйй гъана,
Рум це халкъдин дердийриз”.

Сулейманан члаларалди
Галкланва кье Самурдин
Къве кьерехни, са хиялди
Сад авуна сабурдив.

Сулеймана кап эцигна
Лезги халкъдин далудал.
Шииррин рапрап эцигна
Гъар са риклин парудал.

Лезги члалан дараматдин
Цал хкажна шаирди.
Лезги ягъдин, адалатдин
Хвал хкажна шаирди.

Камаллу ва назик члалар
Дуьнья тирвал илифна.
Горькийдини члалал пайгар
Сулейманан тарифна.

Эй Сулейман, члехи устад,
Асирра вун къадим я,
Гъар са лезги валди я шад.
Руьгъдалдини лигим я.

Ахвар

Гуьлуьн кьерехда ацукънава зун,
Риклик - гъалаба, чандава зурзун.
Чайкайри чархар язава гуьлел,
Гагъ ацукъзава, физ гуьлуьн винел.
Хтлунна перем, гьахъзава зун циз,
Клан я заз целай клвачи-клвачи физ.
Клан я хъи заз и гуьл къужахда
къаз,
Амма... ахвар я им, акунвай заз...
Рикл дарих хъана и гегъенш чилел,
Къизилбалугъ къаз физва зун
гуьлел.

Зи лиф

Югъ ачух жез, туьхуьз гъетер,
Цавун са пад къекъиф жеда.
Гъар пакамахъ сегьер-сегьер
Зи даклардихъ са лиф къведа.
Зи уьмуьрдин сегьер риклел
Къвез жеда, и къуш акурла.
Эзбер жеда къвез зи мецел
Риклин гафар, хуш акурла:
Лув це, зи лиф, лув це, зи лиф,
Шалбуз дагъдин синерал на.
Адан ценев хъанвай алциф
Са къил члугу вирерал на.
Агъадихъди лув це ахпа,
Зи хуьр алай ягъваралди.
Мензера ваз ахътин зурба
Аквадач гьич ахварайни.
Къацу члурар, багъни бустан,
Чиг булахрин ширширарни...

Тенг мармар я гъарма са къван,
Гиширар я жигъирарни...
Зи лиф, хуьре са клвал ава
Ичин багъдин куьлгедик квай.
Агъ, зи рикле са тлал ава, -
Рикл а клвалин бинедик ква.
А клвале зун члехи хъана,
Ам сифтегъан муг хъана зи.
Гъурбатда зун рехи хъана,
Пак мурадар руг хъана зи.
Ахлад, зи лиф, лагъ зи клвализ:
Вил хъанва зи цларихъ пак;
Зи паталай плагъ це чилиз,
Зи риклин тлал сурарихъ твах!..
Лув гана, лиф къарагъзава...
Гъар юкъуз ик тикрар жезва:
Заз хайи клвал карагъзава -
Зи рикл лифрез ухшар жезва...

Къамчидин гъунар

Зун шегьерда клелзавай
Студент тир адетдин.
Хуьре гатун тлатилар
Гьалзавай за лезетдив.

Мад зун хътин пуд гада
Хайи хуьруьз хтанвай.
Гьикл азад вахт серфдатла
Течиз, чи ягъ къатканвай.

Эхир вучда? Туьквендин
Далу патахъ ацукъна,
Къугъваз хъана къумарал,
Эл-адетар къулуьхъна.

И кардикай колхоздин
Седридиз чир жеда къван,
Вичин Эбреш-шивцеллаз
Ам чи патав къведа къван:

- Ятла куьн нин етимар
Лагъ кван заз, кьей рухваря!
Им къумарал къугъвадай
Члавар яни, супаяр?!

Вичин хром хахулдай
Тларам къамчи акъудна,
Галаз-галаз чи къудан
Далуйрилай алчудна.

Хутахна чун кантурдиз:
- Хъун паталди итимар,
Эвел зегъмет герек я,
Ахпа - амай илимар.

Вач, калхуздив веьк ягъа,
Къачуна хъиз дергесар!
Вач яйлахдив, хипер тваз,
Къуна хъи хитресар!

Ийир крар гзаф я,
Бес тежербур гилер я.
Халкъар - гатун гъарайда,
Куьбур вучтин кефер я?!

Зегъметкешар тахъанмаз,
Жедач квекай итимар.
Къумарини тламбулри
Ийич садни лигимар...

Пакад юкъуз къуд гада,
Гьекъ авахъиз юрфарай,
Веькер ягъиз хъана чун
Хуьруьн къакъан суvara.

Седри, вичин шивцеллаз
Эбреш лугъур тлвар алай,
Къведай цава юзуриз
Тларам къамчи зар алай.

Чи дидейри алхишар,
Бубайрини гуьрметар
Авунай чи седридиз,
Ред авур чи къелетар...

Къенин гзаф жегълириз
Чидач къамчи вуч ятла.
Гъахъняй бязи келлеяр
Акълудикай буш ятла?

Намус квачир инсанриз
Къамчидини эсердач.
Халкъдин ахътин турманриз
Вичин мелез эвердач.

Муграгъ САЛАХЪ

Яб це билбилдиз...

Етим Эмин садрани
Рекъидач чи риклера,
Адан ширин шиирри -
Ширшир алай булахи,
Чи гуьгуьлдин гуьндурар
Хкажзава гъетерал,
Къати ийиз эквни нур
Каинатдин чирагърин.

Тлеам чирна ада чаз
Лезги члалан кесердин,
Шиирдавай гъар са сес -
Цлелхем я пак фикирдин.
Лагъ, чакай вуж акатнач
«Эмин» лагъай эсердик?!
Де вуж чакай ама кье
Етим тавур девирди?!

Гъар са хуьре са куьрпе
Ава Эмин тлвар алай -
Чи муьгътежвал тушни им
Шаир Етим Эминахъ?!
Инсанар, куь рикле хер,
Къилерални хар ала!
Амма яб це билбилдиз
Гатфарин са экуьнахъ!

Эмина хъиз фагъумдив
Яб це - а сес дерин я!
Аламатдин и дуьнья
Туькьуьлни яз, ширин я!

Зи халкъ - зи девлет

Зи халкъ патал гъазур я зун
Веьгъез вилик къадамар.
Зи халкъ патал гъазур я зун
Гъайиф текъвез шаламар.

Зи халкъ патал гъазур я зун
Кутаз цийи булахар.
Халкъ патал я, гъазур я зун
Ийиз ферли клвалахар.

Багъа я заз лезги чилин
Яйлахарни къишлахар,
Багъа я заз ризкъи чилин -
Чи хърарни чанахар.

Зи халкъдин рехъ ийиз куьруь
Кланзавайбур ацланва.
Лезгидин ягъ жедач къуьруь,
Ам ватандихъ галкланва.

Сергъятривай кьегъят ийиз
Жедач лезги майданар.
Чна, сабур кьенят ийиз,
Хада вири зинданар.

Ягъиз тадач лезги ризкъи
Чна гъейри сафунай!
Акъвазда чун гъар са лезги
Жуван михъи гафунал...

Шаир вуж я?

Шаир вуж я?
Халкъдин къил я,
Халкъдин вилер ва гуьгуьл я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Вини дережадин пешекарвилелди

Чи халкъдихъ авай къван алимрин къадар-гъисаб гъатта тахминан делилралдини лугъуз хъун мумкин туш. Чпикай гегенш къатариз малум тушир, алакьунрал, чирвилерал гьалтайла, вини дережада авай, агъайнавилелди къвалахзавай жегил ватанэгълияр жуьреба-жуьре шегьерра ава. Са кар якъин я: и сиягъ йисалай-суз еке жезва.

И мукъвара чав илимдин рекъе агалкъунар къазанмишзавай мад са ватанэгълидикай Санкт-Петербургдай хабар агакъна. Ихтилат и шегьердин вузра жегил несилприз дерин чирвилер гузвай экономикадин илимрин кандидат **Назим Мирзеханович АБУЕВАКАЙ** я.

Ам 1976-йисан 24-августдиз Туркменистандин Челекен шегьерда дидедиз хъана. Адан буба Мирзехан Мирзеханович Стал Сулейманан райондин Сайтархуьряй я. Назиман аял вахтар Каспийскда акъатна ва ина мектеб куьтягна. 1998-йисуз ада государстводин ва муниципальный крар идара авунин пешедай ДГТУ яру дипломдалди куьтягна. Вуз куьтягъай жегилди вичин вилик цийи кам-макъсад эцигна: Санкт-Петербургда агалкъунралди имтигъанар вахуналди, аспирантурадик экечна. Ик, 2002-йисуз Назим Абуева "Формирование и управление стратегией социально-экономического развития проблемного региона: на примере Республики Дагестан" темадай экономикадин илимрин кандидатвилдин дережа къачунин диссертация агалкъунралди хвена.

Алимдихъ илимдинни педагогикадин рекъе къвалахунин хъсан тежриба хъанва: къенин йикъалди

и хилериз ада вичин 24 йис бахшнава, гъа жергедай яз 20 йисалай виниз Санкт-Петербургдин вузра педагогивин зегъмет члугунва.

РФ-дин ВАК-ди 2009-йисуз чи ватанэгълидиз доцентвилдин твар гана. Назим Мирзехановича алай вахтунда Санкт-Петербургдин государстводин экономикадин университетдин таможнядин крарин рекъай кафедрада доцент яз къвалахзава.

Студентриз ада "Таможнядин кардин бинеяр", "Таможнядин кар идара авун", "Таможнядин кардин экономика", "Таможнядин мулк-рихъ экономикадин жигъетдай авай мумкинвилер" ва маса хилерай лекцияр келзава, тежрибадин тарсар тухузва.

Алимди студентрин выпускной къвалахриз регъбервал ва кьимет гузва, магистрантриз меслятар къалурзава. Вини дережадин пешекарвилелди тарсар гузвай ватанэгълидихъ амадагрин ва студентрин арада гъурметни нуфуз хъанва.

Алай вахтунда ам илимдин 70 къвалахдин, гъа жергедай яз чирвилер гудай 3 пособидин автор я. Адан илимдин къвалахрин, ахтармишунрин нетижаяр Россиядин ва дуьньядин дережадин илимдинни тежрибадин жуьреба-жуьре конференцийрал хъсандиз къабулуни абурун къетленвилинни цийивилин гъакъиндай шагъидвалзава.

Малум тирвал, гъам муаллимдиз, гъам алимдизни датлана чирвилер артухарун, цийи шартларихъни мумкинвилерихъ галаз таниш хъун, аямдихъ галаз кам-камуна аваз вилик фин, пешекарвилдин рекъай мадни лигмарун герек я. И месэлани Назим Абуева вич патал пара важиблуди яз гъисабзава: 2019-йисуз ада "Информационно-коммуникационные технологии в электронной информационно-образовательной среде вуза" программадай СПбГЭУ-да, 2020-йисуз "Организационные и психолого-педагогические основы инклюзивного высшего образования" программадай А.Г. Герценан тварцихъ галай Россиядин госпедуниверситетда пешекарвилдин дережа хкажна.

Общественный къвалахрикни ада вичин пай кутазва. 2019-йисуз Н.Абуева Санкт-Петербургдин са муниципальный тешкилатдин сечкийра депутатвиле кандидат яз иштиракна. 2021-йисалай ам Санкт-Петербургдин Приморский райондин 28-нумрадин ТИК-дин векил я. 2022-йисуз адан зегъмет шегьердин ЦИК-дин къарардин бинедаллаз чухсагъулдин чар гуналди къейдна.

Ватанэгълидин хизанда пуд велледиз тербия гузва. Чаз адахъ мадни еке агалкъунар хъана кланзава.

Куь ихтиярар

Малдарвиллиз куьмек яз

Дагъустанда малдарвал еримлу ийизвайбуруз пулунин такъатар (субсидия) къачудай мумкинвал ава. Идаз талукъ малуматар алаатай гъафтеда МФЦ-дин идарайри соцсетра раижна.

Къейдзавайвал, пулунин такъатар са шумуд хилез чара ийидайвал я: Дагъустанда хуси майишатра нек гъасилуниз ийизвай харжийрин са къадар пай эвез хъувун; Дагъустанда хъсан жинсинин малдарвиллиз куьмек гун...

Арзаяр алай йисан 6-майдалди къабулзава. Программада иштиракун патал документар РД-дин МФЦ-дин вири филиалра вугуз жеда.

Субсидияр гуниин къайдайрикай галай-галайвал РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министровдин сайтдин "Животноводство" паюна чапнава.

Къез чидани?

Дуьньядин дагъларикай

- Алимри тестикъарнавайвал, Чилел алай дагълар 15 километрдилай виниз хкаж хъун мумкин туш. Акси дуьшуща абур чпин заланвал себеб яз чкидай.
- Виридалайни гзаф дагълар авай чка Азия я, виридалайни тлимил авай чка - Австралия. Австралиядин мулкарикай анжах 3 процент дагълари кьунва.
- Санлай къачурла, дагълух чкайри кьураматдин майдандин 24 процент къазва.
- Дуьньяда виридалайни машгъур дагъ США-дин Нью-Гемпшир штатда авай Монаднок яз гъисабзава. Кылди къачуртла, и дагъда сифте яз альпиниствилел машгъул жезвай ксари вердишвилер къачузва.

- Жомолунгма (Эверест) дуьньяда виридалайни къакъан дагъ я. Ам гъуьлуьн дережадилай 8848 метрдин къакъанда ава.
- Виридалайни къакъанда авай (дагълух) меркез Боливиядин меркез - Ла-Пас я. Ам гъуьлуьн дережадилай 3600 метрдин къакъанда ава.
- Инсаниятди ишлемишзавай хъвадай цин 80 процент дагълар квай чкайрай хкудзава.
- Европада виридалайни къакъан дагъ Эльбрус я.
- Венесуэлада авай дуьньядин виридалайни къакъан Анхель чарчар Ауян-Тепуи дагъдилай гадар жезва.
- Челябинскдин областда Карандаш твар алай дагъ ава.
- Бутанда авай Гангхар Пуенсум дагъдин куклушдал гъич са альпинистни акъахнавач. Себеб ам я хьи, диндихъ галаз алакьалу яз, Бутандин гьукмдарри дагъдин куклушдал хкаж хъунал къадагъа эцигнава. Къайда члурай ксар уьмуьрдивай хъун мумкин я

Уьлкведа ва дуьньяда

Махсус серенжем - галай-галайвал

Россиядин оборонадин министр С.Шойгуду лагъайвал, уьлкведи ЛНР ва ДНР азад авунин план галай-галайвал кьилиз акъудзава. Ислягъ уьмуьр къайдадик кухтунин серенжемар кьиле тухузва. Идакай "Интерфакс" чешмеда хабар гана.

РФ-дин оборонадин министерстводи им кар алай макъсад тирдакай мартдин эхирда малумарнай.

20-апрелдин экуьнахъ РФ-дин оборонадин министерстводи малумарай делилралди, махсус серенжем кьиле тухунив эгечайдалай инихъ чи кьушунри Украинадин 140 самолет, зенитный ракетайрин 253 комплекс, пилот галачиз лув гудай 496 аппарат, 2388 танк ва дяведин маса машина, РСЗО-дин 256 установка, артиллериядин ва маса 1029 яракъ, дяведин суьрсет, военный махсус 2232 автомобиль тергна.

Гъахъ винел акъудда

Россиядин МИД-дин кьил С.Лаврова хабар гайивал, уьлкведи Украинадин Бучада ислягъ агъалияр кьиникъихъ галаз алакьалу мусибатдин агъвалатдин гъакъикъат тайинарда. Идакай "ТАСС" чешмеда хабар гузва.

Министрди къейдна хьи, Украинадин яракьлу кьуватри ва цийи миллетбазрин клеретри Бучада авур вагъшивилериз талукъ яз Москвади ахтармишунар тухузва. Малумарайвал, ахтармишунин серенжем кьилиз акъудун патал Сирияда ва маса чкайра хъайи тахсиркарвилер дуьздаз акъудай тежрибалу ксарикай ибарат махсус комиссия арадал гъанва.

Риклел хкин, идалай вилик ООН-дин генсек А.Гутерриша Бучадин мусибатдиз талукъ яз международный аслу тушир ахтармишунар кьиле тухуниз звер ганай.

Мад яракъар ракъурдайвал я

Пентагонди хабар ганвайвал, США-ди Украинадиз яракъар авай ирид самолет ракъурда. 18-апрелдиз Лацу къвалин векил Псакиди хабар ганай хьи, алаатай ял ядай йикъара Америкади, военный куьмек яз, 4 самолет Украинадиз ракъурна. США-дин президент Ж.Байдена са шумуд югъ идалай вилик Украинадиз 800 миллион доллардин кьимет авай яракъар рекъе твадай къаст ава лагъанай.

Хатасузвал хуьдайвал

Туьркиядин къецепатан крарин министр М.Чавушогълуди малумарайвал, Туьркиядин терефдиз Иракдин мулкарин битаввал члурдай къаст авач. Кьиле тухузвай серенжем лагъайтла, уьлкведин часпаррин хатасузвал хуьн патал я. Адан фикир «Новости» РИА-ди раижнава.

18-апрелдиз Туьркиядин оборонадин министерство Курдистандин фялейрин партиядин (РПК) боевикриз акси яз военный серенжем кьиле тухунив эгечна. Ам Иракдин кеферпата кьиле физва. "Чна чи ватандашар патал хатасузвал таъминарда, террордихъ галаз женг члугвада", - лагъана Чавушогълуди.

Туьркиядин "Anadolu" чешмедин делилралди, серенжем кьилиз акъудунал спецназдин ва гъвадин кьуватар желбнава.

Къарабахдин гъалар

веревирдна

РФ-дин Президент Владимир Путинан ва Эрменистандин премьер-министр Никол Пашинянан арада 19-апрелдиз Ново-Огаревода гуьруьш кьиле фена.

Кремлдин сайтди хабар гузвайвал, Азербайжандинни Эрменистандин арада рафтарвилер къайдаламишун патал абур Москвадин, Бакудин ва Еревандин алакьайрик активвал кутунин меслятдал атана.

2021-йисан 26-ноябрдиз къулар члугур пуд терефдин икьарив кьурвал, делимитациядин ва Эрменистандинни Азербайжандин часпардин мулкунин хатасузвилиин месэладин гъакъиндай къве терефдин комиссия арадал гъидайвал я.

В.Путинани Н.Пашиняна Россиядинни Эрменистандин мулк-чара уьлквейри ишлемишуниз, биохатасузвал члурналди, Москвадизни Еревандиз зарар хуьуниз рехъ тагун герек тирди малумарна.

Пешекарди тагъкимарна

Иммунолог В.Болибока къейднавайвал, коронавирус акатна, сагъ хъхъай инсандик "филдин азар" акатун мумкин я. Адан гафар "Ura.ru" чешмеда раижна.

И азардиз маса гафаралди элфантиаз лугъузва. Пешекарди къейд авурвал, ковиддиз дурум гайидалай кьулухъ элфантиаздин лишанар тек-туькъ дуьшущура пайда жеда.

Идалай вилик духтур С.Мартыновади коронавирусдин члурасудур алудун патал хъсан меслят къалурнай. Адан гафаралди, вирусдик азарлу хъайидалай кьулухъ, гъатта тамамдиз сагъ хъхъанватлани, инсанри чпин сагъламвал ахтармишун герек я. Гъа жергедай яз, D витаминдин дережа ахтармишун, ивидин анализ вахкун ва риклин жуьлмунин гьалдиз кьимет гун важиблу я.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 25-апрель

РГВК	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги 08:00 «Королева спорта» 0+ 08:10 «Детские новости» 0+ 08:20 Д/с «Русский музей детям» 20 с. 0+ 08:50 «Умники и умницы Дагестана» 0+ 09:20 Х/ф «Переправа» 11:20 «Человек и право» 12:30 Время новостей Дагестана 12:50 Дагестанское кино. Х/ф «Ожерелье для моей любимой» 12+ 14:10 «Служа Родине» 12+ 14:30 Время новостей Дагестана 14:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+ 16:10 «Дагестан туристический» 0+ 16:30 Время новостей Дагестана 16:55 Д/с «Война и мифы» 4 с. 6+	17:45 Т/с «Ланцет» 13 с. 18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» 19:30 Время новостей Дагестана 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «Подробности» 12+ 20:45 «Удивительные горы» 21:05 «Ульяна спросит» 0+ 21:55 «На виду» 12+ 22:30 Время новостей Дагестана 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 «Угол зрения» 16+ 23:50 Д/с «Полководцы Великой Победы» 1 с. 12+ 00:30 Время новостей Дагестана 01:00 Время новостей. Махачкала 01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 01:50 «На виду» 12+ 02:15 «Удивительные горы» 02:30 «Подробности» 12+	09:00 Канал национального вещания «Магудере» (на агульском языке) 14:30 Местное время. Вести-Дагестан 21:05 Местное время. Вести-Дагестан 05:00 «Утро России». 09:55 «О самом главном». (12+). 11:00 «Вести». 11:30 «60 минут». (12+). 14:00 «Вести». 14:55 «Кто против?» (12+). 17:00 «Вести». 17:30 «60 минут». (12+). 20:00 «Вести». 21:20 Т/с «Елизавета». (16+). 22:20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+). 01:00 Т/с «Земский доктор». 02:45 Т/с «Отец Матвей». (12+).	05:00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+). 06:30 «Утро. Самое лучшее». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 10:00 «Сегодня». 10:35 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 13:00 «Сегодня». 13:25 «Чрезвычайное происшествие». (16+). 14:00 «Место встречи». (16+). 16:00 «Сегодня». 16:45 «За гранью». (16+). 17:50 «ДНК». (16+). 19:00 «Сегодня». 20:00 Т/с «Полицейское братство». (16+). 22:00 Т/с «Пес». (16+). 23:00 «Сегодня». 23:30 Т/с «Пес». (16+). 03:25 Т/с «Страховщики». (16+).	06:30 По делам несовершеннолетних. (16+). 09:00 Давай разведемся! (16+). 10:00 Тест на отцовство. (16+). 12:15 Д/с «Понять. Простить». (16+). 13:20 Д/с «Порча». (16+). 13:50 Д/с «Знахарка». (16+). 14:25 Д/с «Верну любимого». (16+). 15:00 Х/ф «Меня зовут Саша». (16+). 19:00 Х/ф «Суррогатная мать». (16+). 23:15 Т/с «Женский доктор 3». (16+). 01:00 Д/с «Понять. Простить». (16+). 01:50 Д/с «Порча». (16+). 02:15 Д/с «Знахарка». (16+). 02:40 Д/с «Верну любимого». (16+). 03:05 Тест на отцовство. (16+). 04:50 По делам несовершеннолетних. (16+).	06:00 Настроение. (12+). 08:45 Д/с «Любимое кино». 09:10 Т/с «Любопытная Варвара 2». (12+). 11:00 «Городское собрание». (12+). 11:30 «События». (12+). 11:50 «Петровка, 38». (16+). 12:00 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (12+). 13:45 Мой герой. (12+). 14:30 «События». (12+). 14:50 «Город новостей». (12+). 15:30 Х/ф «Змеи в высокой траве». (12+). 17:05 Д/ф «90-е. В завязке». (16+). 17:50 «События». (12+). 18:10 Х/ф «Некрасивая подружка». (12+). 22:00 «События». (12+). 22:35 «Спецрепортаж». 23:05 Знак качества. (16+). 00:00 «События». (12+). 00:30 «Петровка, 38». (16+). 00:45 Д/ф «Удар властью». 01:25 Д/ф «Любовный ерлаш». (16+).	05:10 Т/с «Смерть шпионам. Лисья нора». (16+). 07:00 «Сегодня утром». 09:00 Новости дня. (16+). 09:25 Х/ф «Штрафной удар». (12+). 11:20 «Открытый эфир». 13:00 Новости дня. (16+). 13:25 Д/с «Крылья армии. История военно-транспортной авиации». 14:00 Военные новости. 14:05 Д/с «Крылья армии. История военно-транспортной авиации». 14:20 Т/с «Цепь». (16+). 18:00 Новости дня. (16+). 18:45 «Специальный репортаж». (16+). 19:00 «Открытый эфир». 20:40 Д/с «Война миров». 21:25 Д/с «Загадки века». 22:15 Новости дня. (16+). 22:30 «Между тем». (12+). 22:55 «Скрытые угрозы». 23:40 Х/ф «Единственная дорога». (12+). 01:15 Х/ф «Штрафной удар». (12+).

саласа, 26-апрель

РГВК	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
07:00 Время новостей Дагестана 07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 08:00 «Королева спорта» 0+ 08:10 Мультфильм 0+ 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Х/ф «Счастье надо беречь» 0+ 10:35 Д/с «Война и мифы» 11:30 Т/с «Ланцет» 13 с. 12:30 Время новостей Дагестана 12:50 «Ульяна спросит» 0+ 13:45 «Удивительные горы» 0+ 14:00 «Подробности» 12+ 14:30 Время новостей Дагестана 14:50 Передача на табасаранском языке «Мил» 15:30 «Угол зрения» 12+ 16:00 «На виду» 12+ 16:30 Время новостей Дагестана	16:55 Д/с «Война и мифы» 5 с. 6+ 17:45 Т/с «Ланцет» 14 с. 18:45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 19:30 Время новостей Дагестана 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «ПРО футбол» в прямом эфире 21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+ 22:30 Время новостей Дагестана 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 «Коллуса» 12+ 00:10 «Служа Родине» 12+ 00:30 Время новостей Дагестана 01:00 Время новостей. Махачкала 01:15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 01:50 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+ 02:55 «Колеса» 12+	09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке) 14:30 Местное время. Вести-Дагестан 21:05 Местное время. Вести-Дагестан 05:00 «Утро России». 09:55 «О самом главном». 11:00 «Вести». 11:30 «60 минут». (12+). 14:00 «Вести». 14:55 «Кто против?» (12+). 17:00 «Вести». 17:30 «60 минут». (12+). 20:00 «Вести». 21:20 Т/с «Елизавета». (16+). 22:20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+). 01:00 Т/с «Земский доктор». 02:45 Т/с «Отец Матвей». (12+).	05:00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+). 06:30 «Утро. Самое лучшее». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 10:00 «Сегодня». 10:35 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 13:00 «Сегодня». 13:25 «Чрезвычайное происшествие». (16+). 14:00 «Место встречи». (16+). 16:00 «Сегодня». 16:45 «За гранью». (16+). 17:50 «ДНК». (16+). 19:00 «Сегодня». 20:00 Т/с «Полицейское братство». (16+). 22:00 Т/с «Пес». (16+). 23:00 «Сегодня». 23:30 Т/с «Пес». (16+). 03:15 «Их нравы». 03:30 Т/с «Страховщики». (16+).	06:30 По делам несовершеннолетних. (16+). 08:55 Давай разведемся! (16+). 10:00 Тест на отцовство. (16+). 12:10 Д/с «Понять. Простить». (16+). 13:15 Д/с «Порча». (16+). 13:45 Д/с «Знахарка». (16+). 14:20 Д/с «Верну любимого». (16+). 14:55 Х/ф «Долгий свет маяка». (16+). 19:00 Х/ф «Компаньонка». (16+). 22:40 Т/с «Женский доктор 3». (16+). 00:30 Д/с «Понять. Простить». (16+). 01:20 Д/с «Порча». (16+). 01:45 Д/с «Знахарка». (16+). 02:10 Д/с «Верну любимого». (16+). 02:35 Тест на отцовство. (16+). 04:15 Давай разведемся! 05:05 По делам несовершеннолетних. (16+).	06:00 Настроение. (12+). 08:30 Доктор И. (16+). 09:00 Т/с «Любопытная Варвара 2». (12+). 10:40 Д/ф «Гениальная притворщица». (12+). 11:30 «События». (12+). 11:50 «Петровка, 38». (16+). 12:05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». 13:45 Мой герой. (12+). 14:30 «События». (12+). 14:50 «Город новостей». (12+). 15:30 Х/ф «Змеи в высокой траве». (12+). 17:05 Д/ф «90-е. Королевы красоты». (16+). 17:50 «События». (12+). 18:10 «Петровка, 38». (16+). 18:25 Х/ф «Некрасивая подружка. Черный кот». 20:15 Х/ф «Некрасивая подружка. Дело о четырех блондинках». (12+). 22:00 «События». (12+). 22:35 Закон и порядок. (16+). 23:10 Д/ф «Месть брошенных жен». (16+). 00:00 «События». (12+). 00:30 «Петровка, 38». (16+).	05:20 Т/с «Цепь». (16+). 07:00 «Сегодня утром». 09:00 Новости дня. (16+). 09:25 Х/ф «Медовый месяц». 11:20 «Открытый эфир». 13:00 Новости дня. (16+). 13:25 Д/с «Крылья армии. История военно-транспортной авиации». 14:00 Военные новости. 14:05 Д/с «Крылья армии. История военно-транспортной авиации». 14:20 Т/с «Цепь». (16+). 18:00 Новости дня. (16+). 18:45 «Специальный репортаж». (16+). 19:00 «Открытый эфир». 20:40 Д/с «Война миров». 21:25 «Улики из прошлого». 22:15 Новости дня. (16+). 22:30 «Между тем». (12+). 22:55 «Легенды армии». 23:40 Х/ф «Убийство свидетеля». (16+). 00:55 Х/ф «Медовый месяц». 02:30 Х/ф «Завтрак с видом на Эльбрус». (16+). 03:45 Д/с «Сделано в СССР»

арбе, 27-апрель

РГВК	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
07:00 Время новостей Дагестана 07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 08:00 «Королева спорта» 0+ 08:10 Мультфильм 0+ 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Х/ф «Семеро смелых» 0+ 10:40 Д/с «Война и мифы» 5 с. 6+ 11:30 Т/с «Ланцет» 14 с. 12:30 Время новостей Дагестана 12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+ 14:10 «Дагестан туристический» 0+ 14:30 Время новостей Дагестана 14:50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 15:30 «Коллуса» 12+ 16:30 Время новостей Дагестана	16:55 Д/с «Война и мифы» 6 с. 6+ 17:45 Т/с «Ланцет» 15 с. 18:45 Передача на даргинском языке 12+ 19:30 Время новостей Дагестана 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «Здоровье» в прямом эфире 21:10 «Экологический вестник» 12+ 21:30 «Годакан» 0+ 22:00 «Городская среда» 22:30 Время новостей Дагестана 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 «Память поколений» 23:50 Д/с «Полководцы Великой Победы» 2 с. 12+ 00:30 Время новостей Дагестана 01:00 Время новостей. Махачкала 01:50 «Городская среда» 12+	09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке) 14:30 Местное время. Вести-Дагестан 21:05 Местное время. Вести-Дагестан 05:00 «Утро России». 09:55 «О самом главном». (12+). 11:00 «Вести». 11:30 «60 минут». (12+). 14:00 «Вести». 14:55 «Кто против?» (12+). 17:00 «Вести». 17:30 «60 минут». (12+). 20:00 «Вести». 21:20 Т/с «Елизавета». (16+). 22:20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+). 01:00 Т/с «Земский доктор». 02:45 Т/с «Отец Матвей». (12+).	05:00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+). 06:30 «Утро. Самое лучшее». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 10:00 «Сегодня». 10:35 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 13:00 «Сегодня». 13:25 «Чрезвычайное происшествие». (16+). 14:00 «Место встречи». (16+). 16:00 «Сегодня». 16:45 «За гранью». (16+). 17:50 «ДНК». (16+). 19:00 «Сегодня». 20:00 Т/с «Полицейское братство». (16+). 22:00 Т/с «Пес». (16+). 23:00 «Сегодня». 23:30 Т/с «Пес». (16+). 03:25 Т/с «Страховщики». (16+).	06:30 По делам несовершеннолетних. (16+). 08:40 Давай разведемся! (16+). 10:00 Тест на отцовство. 11:55 Д/с «Понять. Простить». (16+). 13:00 Д/с «Порча». (16+). 13:30 Д/с «Знахарка». (16+). 14:05 Д/с «Верну любимого». (16+). 14:40 Х/ф «Суррогатная мать». (16+). 19:00 Х/ф «Я заплачу завтра». (16+). 22:40 Т/с «Женский доктор 3». (16+). 00:30 Д/с «Понять. Простить». (16+). 01:20 Д/с «Порча». (16+). 01:45 Д/с «Знахарка». (16+). 02:10 Д/с «Верну любимого». (16+). 02:35 Тест на отцовство. 04:15 Давай разведемся! 05:05 Пять ужинов. (16+). 05:30 По делам несовершеннолетних. (16+).	06:00 Настроение. (12+). 08:25 Доктор И. (16+). 08:55 Т/с «Любопытная Варвара 2». (12+). 10:40 Д/ф «Андрей Миронов. Клянусь, моя песня не спета». (12+). 11:30 «События». (12+). 11:50 «Петровка, 38». (16+). 12:05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». 13:45 Мой герой. (12+). 14:30 «События». (12+). 14:50 «Город новостей». 15:00 10 самых. (16+). 15:30 Х/ф «Анатомия убийства. Смерть в доспехах». (12+). 17:05 Д/ф «90-е. Горькой!» 17:50 «События». (12+). 18:10 Х/ф «Некрасивая подружка. Любовный квадрат». 20:00 Наш город. Диалог с мэром. Прямой эфир. 22:00 «События». (12+). 22:35 Хватит слухов! (16+). 23:10 Прощание. (16+). 00:00 «События». (12+). 00:30 «Петровка, 38». (16+). 00:45 Д/ф «90-е. Тачка».	05:20 Т/с «Цепь». (16+). 07:00 «Сегодня утром». 09:00 Новости дня. (16+). 09:15 «Специальный репортаж». (16+). 09:35 Х/ф «Петровка, 38». 11:20 «Открытый эфир». 13:00 Новости дня. (16+). 13:25 Д/с «Сделано в СССР» 13:40 Д/с «Крылья армии». 14:00 Военные новости. 14:05 Д/с «Крылья армии». 14:30 Т/с «Немец». (16+). 18:00 Новости дня. (16+). 18:45 «Специальный репортаж». (16+). 19:00 «Открытый эфир». 20:40 Д/с «Война миров». «Битва военных фармакологов». (16+). 21:25 Д/с «Секретные материалы». (16+). 22:15 Новости дня. (16+). 22:30 «Между тем». (12+). 22:55 «Главный день». (16+). 23:40 Х/ф «Торпедоносцы». (12+). 01:15 Х/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).

хемис, 28-апрель

РГВК	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
07:00,08:30,12:30 Время новостей Дагестана 07:20,14:50 Передача на даргинском языке 12+ 08:00 «Королева спорта» 0+ 08:10 Мультфильм 0+ 08:50 Х/ф «Неразлучные друзья» 0+ 10:15 Д/с «Война и мифы» 11:05 «Одекан» 12+ 11:30 Т/с «Ланцет» 15 с. 12:50 «Здоровье» 12+ 13:40 «ПРО футбол» 12+ 14:30 Время новостей Дагестана 15:30 «Городская среда» 16:00 «Экологический вестник» 12+ 16:15 Мультфильм 0+ 16:30 Время новостей Дагестана 16:55 «Время говорить молодым» 12+ 17:25 Т/с «Ланцет» 16 с. 18:35 Обзор газет	18:45 Передача на аварском языке 12+ 19:30 Время новостей Дагестана 19:55 «За скобками» 12+ 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «Первая студия» 12+ 21:10 «Молодежный микс» 21:25 «Психологическая азбука» 12+ 21:50 «Круглый стол» 12+ 22:30 Время новостей Дагестана 22:55 «За скобками» 12+ 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 Д/с «Загадки русской истории» 5 с. 0+ 00:15 «Полный газ» 0+ 00:30 Время новостей Дагестана 00:55 «За скобками» 12+ 01:00 Время новостей. Махачкала 01:15 Передача на аварском языке 12+	09:00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке) 14:30 Местное время. Вести-Дагестан 21:05 Местное время. Вести-Дагестан 05:00 «Утро России». 09:55 «О самом главном». (12+). 11:00 «Вести». 11:30 «60 минут». (12+). 14:00 «Вести». 14:55 «Кто против?» (12+). 17:00 «Вести». 17:30 «60 минут». (12+). 20:00 «Вести». 21:20 Т/с «Елизавета». (16+). 22:20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+). 01:00 Т/с «Земский доктор». 02:45 Т/с «Отец Матвей». (12+).	05:00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+). 06:30 «Утро. Самое лучшее». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 10:00 «Сегодня». 10:35 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 13:00 «Сегодня». 13:25 «Чрезвычайное происшествие». (16+). 14:00 «Место встречи». (16+). 16:00 «Сегодня». 16:45 «За гранью». (16+). 17:50 «ДНК». (16+). 19:00 «Сегодня». 20:00 Т/с «Полицейское братство». (16+). 22:00 Т/с «Пес». (16+). 23:00 «Сегодня». 23:30 «ЧП. Расследование». 00:00 «Поздняков». (16+). 00:10 «Мы и наука. Наука и мы» 01:05 Т/с «Пес». (16+). 02:50 «Таинственная Россия». (16+).	06:30 По делам несовершеннолетних. (16+). 09:15 Давай разведемся! 10:15 Тест на отцовство. 12:30 Д/с «Понять. Простить». (16+). 13:35 Д/с «Порча». (16+). 14:05 Д/с «Знахарка». (16+). 14:40 Д/с «Верну любимого». (16+). 15:15 Х/ф «Компаньонка». 19:00 Х/ф «Живая вода». 22:40 Т/с «Женский доктор 3». (16+). 00:30 Д/с «Понять. Простить». (16+). 01:20 Д/с «Порча». (16+). 01:45 Д/с «Знахарка». (16+). 02:10 Д/с «Верну любимого». (16+). 02:35 Тест на отцовство. (16+). 04:15 Давай разведемся! (16+). 05:05 Пять ужинов. (16+). 05:30 По делам несовершеннолетних. (16+).	06:00 Настроение. (12+). 08:25 Доктор И. (16+). 08:55 Т/с «Любопытная Варвара 2». (12+). 10:40 Д/ф «Расплата за успех» 11:30 «События». (12+). 11:50 «Петровка, 38». (16+). 12:05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи» 13:45 Мой герой. (12+). 14:30 «События». (12+). 14:50 «Город новостей». 15:05 Хватит слухов! (16+). 15:30 Х/ф «Разбитое зеркало». (12+). 17:05 Д/ф «90-е. В шумном зале ресторана». (16+). 17:50 «События». (12+). 18:10 «Петровка, 38». (16+). 18:25 Х/ф «Некрасивая подружка. Тайна Белоснежки». (12+). 20:15 Х/ф «Некрасивая подружка. Школадное убийство». (12+). 22:00 «События». (12+). 22:35 10 самых. (16+). 23:10 Д/ф «Гипноз и эстрада» 00:00 «События». (12+).	05:25 Т/с «Немец». (16+). 07:00 «Сегодня утром». 09:00 Новости дня. (16+). 09:15 «Специальный репортаж». (16+). 09:35 Х/ф «Огарева, 6». (12+) 11:20 «Открытый эфир». 13:00 Новости дня. (16+). 13:25 Д/с «Сделано в СССР» 13:40 Д/с «Крылья армии. История военно-транспортной авиации». 14:00 Военные новости. 14:05 Д/с «Крылья армии». 14:30 Т/с «Немец». (16+). 18:00 Новости дня. (16+). 18:45 «Специальный репортаж». (16+). 19:00 «Открытый эфир». 20:40 Д/с «Война миров». 21:25 «Код доступа». (12+). 22:15 Новости дня. (16+). 22:30 «Между тем». (12+). 22:55 «Легенды кино». Василий Ливанов. (12+). 23:40 Х/ф «Петровка, 38». 01:05 Х/ф «Торпедоносцы». 02:40 Х/ф «Палата 06». (16+).

жуьмя, 29-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана		05.00 "Доброе утро". (12+).	09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)	05.00 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).	06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).	06.00 Настроение. (12+).	05.30 Т/с "Немец". (16+).
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+		09.00 Новости.	09.20 "АнтиФейк". (16+).	06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).	09.15 Давай разведемся! (16+).	08.25 Москва резиновая.	07.05 Х/ф "На семи ветрах".
08:00 «Королева спорта»		10.00 "Жить здорово!" (16+).	10.45 "Информационный канал". (16+).	08.00 "Сегодня".	10.15 Тест на отцовство. (16+).	08.55 Х/ф "Заговор небес".	09.00 Новости дня. (16+).
08:10 Обзор газет 12+		19:30 Время новостей Дагестана	12.00 Новости.	08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).	10.30 Д/с "Понять. Простить". (16+).	11.30 "События". (12+).	09.20 Х/ф "На семи ветрах".
08:20 Мультфильм 0+		20:00 Время новостей. Махачкала	12.15 "Информационный канал". (16+).	10.00 "Сегодня".	13.35 Д/с "Порча". (16+).	11.50 Х/ф "Заговор небес".	09.45 Х/ф "Случай в квадрате 36-80". (16+).
08:50 Х/ф «Сердца четырех» 0+		20:20 «Подробности» 12+	15.00 Новости.	10.35 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).	14.05 Д/с "Знахарка". (16+).	12.40 Х/ф "Смерть не танцует одна". (12+).	11.10 Т/с "Слепой 2". (16+).
10:40 «Время говорить молодым» 12+		20:50 «Мир вашему дому»	15.15 "Информационный канал". (16+).	13.00 "Сегодня".	14.40 Д/с "Верну любимого". (16+).	14.30 "События". (12+).	13.00 Новости дня. (16+).
11:15 «Удивительные горы» 0+		21:15 Д/ф «Герои времени. Наставники» 12+	18.00 Вечерние новости.	13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).	15.15 Х/ф "Я заплачу завтра". (16+).	14.50 "Город новостей".	13.25 Т/с "Слепой 2". (16+).
11:30 Т/с «Ланцет» 12 с.		21:55 «Время спорта» 12+	18.40 "Человек и закон". (16+).	14.00 "Место встречи". (16+).	19.00 Х/ф "Почти вся правда". (16+).	15.00 Х/ф "Смерть не танцует одна". (12+).	14.00 Военные новости.
12:55 «Круглый стол» 12+		22:30 Время новостей Дагестана	19.40 Телеигра "Поле чудес". (16+).	16.00 "Сегодня".	22.40 Т/с "Женский доктор 3". (16+).	16.35 Х/ф "Некрасивая подружка. Эффект бабочки". (12+).	14.05 Т/с "Слепой 2". (16+).
13:40 «Психологическая азбука» 12+		23:20 «Глобальная сеть» 16+	21.00 "Время".	16.45 "ДНК". (16+).	00.30 Х/ф "Мама моей дочери". (16+).	17.50 "События". (12+).	15.10 Т/с "Слепой 2". (16+).
14:05 «За скобками» 12+		23:55 Д/с «Полководцы Великой Победы» 3 с. 12+	22.00 "Голос. Дети". Финал.	17.00 "Вести".	04.25 Д/с "Порча". (16+).	18.05 Х/ф "Некрасивая подружка. Сердце зверя". (12+).	18.00 Новости дня. (16+).
14:10 «Молодежный микс»		00:30 Время новостей Дагестана	00.10 Д/ф "Дэниел Дэй-Льюис. Наследник". (18+).	17.30 "60 минут". (12+).	04.50 Д/с "Знахарка". (16+).	18.20 Х/ф "Некрасивая подружка. Страшная сказка".	18.40 Т/с "Слепой 2". (16+).
15:30 «Первая студия» 12+		01:00 Время новостей. Махачкала	01.10 "Информационный канал". (16+).	20.00 "Вести".	05.15 Д/с "Верну любимого". (16+).	20.15 Х/ф "Некрасивая подружка. Страшная сказка".	19.35 Х/ф "Огарева, 6". (12+)
16:30 Время новостей Дагестана		01:15 Передача на кумыкском языке 12+		21.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).	05.40 Тест на отцовство. (16+).	22.00 В центре событий.	22.15 Новости дня. (16+).
				00.55 "Захар Прилепин. Уроки русского". (12+).		00.00 "Приют комедиантов".	22.30 Х/ф "22 минуты". (16+).
				01.20 "Квартирный вопрос".		00.40 Х/ф "Некрасивая подружка". (12+).	23.55 Х/ф "Случай в квадрате 36-80". (16+).
				02.15 "Их нравы".			01.05 Х/ф "Назначоешься внучкой". (12+).
				02.45 Т/с "Страховщики".			03.20 Х/ф "Свидание на Млечном пути". (12+).
							04.50 Х/ф "Близнецы". (6+).

киш, 30-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00,08.30 Время новостей Дагестана		06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).	05.00 "Утро России". Суббота.	05.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).	06.30 Д/с "Предсказания: 2022". (16+).	05.10 Х/ф "Некрасивая подружка. Шоколадное убийство". (12+).	06.10 Х/ф "Иван да Марья".
07:20 , Передача на кумыкском языке 12+		09.00 "Умницы и умники". (12+).	08.00 "Вести". Местное время.	05.40 Х/ф "Месть без права передачи". (16+).	07.30 Х/ф "Дом, который". (16+).	08.55 "Петровка, 38". (16+).	08.00 Новости дня. (16+).
08:00 Мультфильм 0+		09.45 "Слово пастыря".	08.20 Местное время. Суббота.	07.20 "Смотр".	11.15 Т/с "Любовь - не картошка". (16+).	06.40 Х/ф "Некрасивая подружка. Эффект бабочки". (12+).	08.15 Х/ф "Крепкий орешек". (12+).
08:50 Х/ф «Миссия в Кабуле» 12+		10.00 Новости.	09.00 "Формула еды". (12+).	08.00 "Сегодня".	18.45 Скажи, подруга. (16+).	08.10 Х/ф "Некрасивая подружка. Сердце зверя". (12+).	09.40 Д/с "Война миров".
11:20 «Молодежный микс»		10.15 Спецрепортаж. (16+).	09.25 "Платеро на одного".	08.20 "Поедем, поедим!"	19.00 Т/с "Великолепный век". (16+).	09.50 Х/ф "Некрасивая подружка. Страшная сказка".	10.25 "Улика из прошлого".
11:35 «Подробности» 12+		10.55 Д/ф "Юстас - Алекс. Тот самый Алекс".	10.10 "Сто к одному".	09.20 "Едим дома".	22.40 Х/ф "Клевер желаний". (16+).	11.30 "События". (12+).	11.05 Д/с "Загадки века".
12:30 Х/ф «Не бойся, я с тобой!» 12+		12.00 Новости.	11.00 "Вести".	10.00 "Сегодня".	01.55 Т/с "Любовь - не картошка". (16+).	11.45 "Петровка, 38". (16+).	11.50 "Не факт!" (12+).
15:10 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» 12+		12.15 Х/ф "Статский советник". (16+).	11.30 "Доктор Мясников". (12+).	10.20 "Главная дорога".	04.50 Т/с "Проводница". (16+).	11.55 Х/ф "Розные судьбы".	12.20 "СССР. Знак качества". (12+).
15:50 «Время спорта» 12+		15.00 Новости.	12.35 Х/ф "Акушерка". (16+).	11.00 "Живая еда". (12+).	05.40 Пять ужинов. (16+).	13.55 Х/ф "Кукулов". (12+).	13.00 Новости дня. (16+).
16:30 Время новостей Дагестана		15.15 Х/ф "Статский советник". (12+).	17.00 "Вести".	12.00 "Квартирный вопрос".	06.05 Д/с "Предсказания: 2022". (16+).	14.30 "События". (12+).	13.15 "Легенды музыки".
16:55 «Дежурная часть»		16.25 "Кто хочет стать миллионером?" (12+).	18.00 "Привет, Андрей!" (12+).	13.00 "Однажды". (16+).		14.45 Х/ф "Кукулов". (12+).	13.40 "Круиз-Контроль".
17:05 Х/ф «Тучи покидают небо» 12+		18.00 Вечерние новости.	20.00 "Вести".	14.00 "Своя игра".		17.35 Х/ф "Кабинет путешественника". (12+).	14.15 "Морской бой". (6+).
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+		18.20 Т/с "По законам военного времени. Победа!" (16+).	21.00 Х/ф "Жизнь прекрасна". (12+).	15.00 "Отрицатели болезней". (12+).		21.00 Постскриптум. (16+).	15.15 "Легенды армии".
		21.00 "Время".	01.40 Х/ф "Женщины". (12+).	16.00 "Сегодня".		22.00 Право знати! (16+).	16.05 "Легенды армии".
		21.35 Т/с "По законам военного времени. Победа!" (16+).		16.20 "Следствие вели..."		23.15 "События". (12+).	16.55 Т/с "Государственная граница". (12+).
		23.00 Х/ф «Гнездо». (18+).		18.00 "По следу монстра".		23.25 Д/ф "90-е. Комсомольцы". (16+).	18.00 Новости дня. (16+).
		00.55 "Наедине со всеми".		19.00 "Центральное телевидение". (16+).		00.10 Д/с "Дикие деньги".	18.15 "Задело!" (16+).
		03.10 Д/с "Россия от края до края". (12+).		20.15 "Маска". Филипп Киркоров. 55! (12+).		00.55 "Спецрепортаж".	18.25 Т/с "Государственная граница". (12+).
				23.00 "Скажи им, кто я". (16+).		01.20 Д/ф "90-е. В завязке"	22.30 Всероссийский вокальный конкурс "Новая звезда-2022". (6+).
				00.40 Филипп Киркоров. Последний концерт в Олимпийском.			23.50 "Десять фотографий". Александр Якушев.
				02.45 "Дачный ответ".			00.35 Х/ф "Гонка с преследованием". (12+).
				03.40 Т/с "Страховщики".			

гьяд, 1-май		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00 Время новостей Дагестана		06.00,10.00,12.00 Новости	04.50 Х/ф "Она сбила летчика". (12+).	05.10 Х/ф "Мой дом - моя крепость". (16+).	06.30 Д/с "Предсказания: 2022". (16+).	05.55 Х/ф "Золушка".	05.00 Д/ф "Прыжок в космос". (12+).
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+		06.10 Д/с "Россия от края до края". (12+).	08.00 Комедия "Карнавальная ночь".	06.45 "Центральное телевидение". (16+).	08.50 Х/ф "Евдокия". (16+).	07.15 Х/ф "Разные судьбы". (12+).	06.00 Д/с "Оружие Победы". (12+).
08:00 «Мой малыш» 12+		06.45 Т/с "Хиromант. Линии судьбы".	09.30 "Утренняя почта с Николаем Басковым".	08.00 "Сегодня".	11.00 Х/ф "Живая вода". (16+).	09.05 Х/ф "Большая любовь". (12+).	06.10 Х/ф "Крепкий орешек". (12+).
08:30 Время новостей Дагестана		08.25 Часовой. (12+).	10.10 "Сто к одному".	08.20 "У нас выигрывают!"	14.50 Х/ф "Почти вся правда". (16+).	10.50 Москва резиновая.	07.30 Х/ф "22 минуты". (16+).
08:50 Х/ф «Одна семья» 0+		08.55 "Здоровье". (16+).	11.00 "Вести".	10.00 "Сегодня".	18.45 Пять ужинов. (16+).	11.20 Х/ф "По семейным обстоятельствам". (12+).	09.00 Новости недели с Ю. Подкопавым. (16+).
10:15 «Дагестан туристический» 0+		10.15 Д/ф "Легенда номер 20". (12+).	12.15 "Измайловский парк".	10.20 "Первая передача".	19.00 Т/с "Великолепный век". (16+).	13.45 Д/ф "Назад в СССР. Дружба народов".	10.30 "Военная приемка".
10:35 «Мир вашему дому»		11.10 "АнтиФейк". (16+).	14.00 "Вести".	11.00 "Чудо техники". (12+).	22.40 Х/ф "Одна ложка на двоих". (16+).	14.30 "Московская неделя".	11.15 Д/с "Секретные материалы". (16+).
11:10 «Культурный код» 0+		12.15 Х/ф "Верные друзья".	15.15 Комедия "Кавказская пленница, или Новые приключения Шурика".	12.00 "Дачный ответ".	01.55 Т/с "Любовь - не картошка". (16+).	15.00 Х/ф "Граф Монте-Кристо". (12+).	12.00 "Код доступа".
11:35 «Молодежный микс»		14.10,15.15 Д/ф "Крым. Небо Родины". (12+).	17.00 "Вести".	13.00 "НашПотребНадзор". (16+).	04.50 Т/с "Проводница". (16+).	18.20 Х/ф "Сергя Артемиды". (12+).	12.40 "Легенды армии".
11:55 Х/ф «Тихий Дон» 1 с.		15.00 Новости.	18.00 "Песни от всей души". (12+).	14.00 "Своя игра".		21.45 Песни нашего двора. (12+).	13.25 Х/ф "Офицеры". (16+).
14:05 «ART-клуб» 0+		16.05 Д/ф "Оранжевые дети третьего рейха".	20.00 "Вести недели".	15.00 "Следствие вели..."		23.00 "События". (12+).	14.05 Т/с "Смерть шпионам. Ударная волна".
14:30 «Удивительные горы»		17.00,18.20 Т/с "По законам военного времени. Победа!"	22.00 "Москва. Кремль. Путин".	16.00 "Следствие вели..."		23.15 Х/ф "Черная масса".	18.00 Главное с О.Беловой.
14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+		18.00 Вечерние новости.	22.40 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).	16.20 "Следствие вели..."		02.15 Х/ф "Кукулов". (12+).	20.00 "СССР. Знак качества". (12+).
		21.00 "Время".	01.30 Х/ф "Майский дождь".	19.00 "Итоги недели".		05.05 Д/ф "Борис Мокроусов. Одинокая бродит гармонь..." (12+).	23.00 "Фетисов". (12+).
		22.35 Х/ф "Призрак". (16+).	03.05 Комедия "Карнавальная ночь".	20.40 "Маска". Финал. (12+).			02.35 Д/ф "Освобождение". (16+).
		00.50 Д/ф "Это вам не лезгинка..." (12+).		00.20 Х/ф "Битва". (6+).			
		01.40 "Наедине со всеми". (12+).		01.45 "Их нравы".			
				02.25 Т/с "Страховщики".			

КУЛЬТУРА 25-АПРЕЛДИАЛ-1-МАЙДАЛДИ		АРБЕ	ХЕМИС	ЖУЬМЯ	КИШ	ГЬЯД	РАДИО
ИСЛЕН							ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.		06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.	06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.	06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.	06.30 М/ф: "В порту", "Катерок", "Летучий корабль".	06.30 М/ф: "Канкулы Бонифация".	
06.35 "Пешком..." Москва Врубеля.		06.35 "Пешком..." Торжок золотой.	06.35 "Пешком..." Москва водная.	06.35 "Пешком..." Москва университетская.	07.20 Х/ф "Восточный дантист".	07.35 Х/ф "Венка".	
07.05 Легенды мирового кино. В. Басов.		07.05 Легенды мирового кино.	07.05 Легенды мирового кино.	07.05 Легенды мирового кино.	09.30 Неизвестные маршруты России. "Карелия. От Кудамы до Фоймобу".	09.25 "Обыкновенный концерт".	11.10. Вести "Дагестан"
07.35 Невский ковчег.		08.35 Х/ф "Тайник у Красных камней", 2 с.	08.40 Х/ф "Тайник у Красных камней", 3 с.	07.35 Д/ф "Петра. Секреты древних строителей". (Франция).	10.15 Х/ф "Еще раз про любовь".	09.55 "Мы - грамотей!"	11.30. Радиоспектакль
08.15 Х/ф "Республика ШКИД".		09.45 Д/с "Забывтое ремесло".	09.45 Д/с "Забывтое ремесло".	08.35 Х/ф "Тайник у Красных камней", 4 с.	11.00 Х/ф "Полтава".	10.35 Х/ф "Шна собака по рялю".	САЛАСА

Дин

Гзаф инсанриз чизвач

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

1. Инсандин уьмуьрдин мана-метлеб вуч ятIа (Аллагъ-Таалади инсан вуч патал халкънаватIа).

Ислам динди вири инсанрин акьулда (фикирда) гьамиша авай пуд суалдиз гьахъ жавабар гузва: 1. Чун (инсанар) гьинай атанва? 2. Чун вуч патал атанва? 3. Чи эхир вуч я?

Сад лагъай суалдин гьакьиндай Аллагъ-Таалади лугъузва (Гъаж-сура, 5-аят, мана):

“Эй инсанар! Эгер куьн (Къияматдин Юкьуз) чан хкунин жигъетдай шаклувиле аватIа, бес (чир хъухъ квез) гьакьикъатда Чна куьн (куь ата-буба Адам)накъвадикай халкъна, ахпа (адан несилар) - стIалдикай, ахпа - лахтадикай (ивидин), ахпа - (са сиве жакъвадай къван) якIун кIусуникай суьрет тамам авунвай (вичел инсандин суьрет пайда хъанвай). Ва (сифтедай суьрет) тамам тушир, Чна квез баян гана ачухун патал (инсан халкъ авунин гьалар, вядеяр ва Чи къудратлувал). Ва Чна (мягъкемарна) тазва “аялдин кIвалера” (дидедин руфуна) Чаз кIан хъайибуру тайин тир вахтуналди, ахпа Чна куьн акъудзава куьрпе аялар яз, гуьгъуьнлай куьн куь тамамвилехъ (къуватлу яшдихъ) агакъдайвал. Ва квекай ава вичин чан (Аллагъди) вахчуз-вайди (тамамвилехъ агакъдалди) ва ава квекай вич (Аллагъди) элкьуьрна хкизвайди уьмуьрдин лап усалвилехъ (куьзуь-вилин зайифвилехъ), адаз чирвилериллай къулухъ са шейни чир тежедайвал...”.

И аятди инсан гвич авачир шей тирди ва ам Аллагъди (Адам - накъвадикай ва адан несилар - стIалдикай) халкънавайди къалурзава.

Къвед лагъай суалдин гьакьиндай Аллагъ-Таалади лугъузва (Аз-Зарият-сура, 56-аят, мана):

“Ва халкънава За жинарни инсанар абуру анжах Заз ибадат авун патал”.

И аятда авай “ибадат” гафунин баян - Аллагъдикай чирвал хъун, Ам кIан хъун, Адаз муьтIубъ хъун, Ада инсанриз къалурнавай рекъиз табий хъун... Я. И ибадат авуналди инсандин чан тамам гьалдиз ва вини дережадиз кжаж жеда ва и кар сеbeb яз инсандиз и дуьньядани, Эхиратдани гьакьикъи бахтлувал жеда. Гъавиллай инсан Аллагъдиз ибадат авун патал халкънава!

Пуд лагъай суалдин гьакьиндай Аллагъ-Таалади лугъузва (Ар-Рум-сура, 11-аят, мана):

“Аллагъди халкъзава “махлукъ” (халкънавай затIар) сифтедай, ахпа ам Ада мад цийиз яратмиш хъийизва (мад сефери арадал хкизва), ахпа куьн Адан патав хкида”.

Маса аятда лугъузва (Аз-Зумар-сура, 7-аят, мана):

“...Ахпа куь Раббидин патав я куьн элкьвена хтун ва хабар гуда Ада квез куьне авур амалрикай...”.

И аятри кьиникъилай гуьгъуьниз инсан хкведай чка къалурзава. Ам элкьвена вичин Халикъдин патав хквезва, Ада адаз дуьньяда авур амалрин эвез хгун ва ам лайихлу чкадиз (я Женнетдиз, я Жегъеннемдиз) ракъурун патал. Эгер инсанди Аллагъдиз ибадат авуналди вичин чан ми хъи авунватIа, ахътинди хъсан ксарин чка тир Женнетдиз фида. Эгер ада гунагърин чиркералди вичин чан къацIурнаваз, мурдар авунваз хъайитIа, ахътинди пис ксарин чка тир Жегъеннемдиз фида!

2. РикIе ният авуна лагъай гафарихъ гьихътин таъсир аватIа.

Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гьадисда лагъанва (мана): “Инсанар къуд жуьре ава: вичиз Аллагъди шариатдин чирвилер (шлим) ва девлетар ганвай кас. Ада вичин чирвилералди вичин девлетрин гьакьиндай амал ийизва.

Диндин месэлайриз талуьк суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

(КъатIа ама)

Са итимди лугъузва: “Эгер заз Аллагъди атIа касдиз хъиз гайитIа (чирвилер ва девлетар), дугъриданни, зани ада хъиз амал ийида”. И дуьшуьшда абур къведни сувабда сад (барабар) я. Вичиз Аллагъди девлетар гана, чирвилер таганвай кас. Ада вичин девлетрин гьакьиндай гьалатIар квай крар ийизва.

Са итимди лугъузва: “Эгер Аллагъди зазни адаз гайи хътинди гайитIа, зани ада хътин крар ийида”. И дуьшуьшда абурун (къведан) гунагъар сад хъиз я...” (Тирмизий).

Якъин жезвайвал, хъсан ниятдин сакъибдиз диндар амал авур касдиз хътин суваб ава ва чIуру (гунагъ) ният авайдаз чIуру амал авурдаз хъайи гунагъ ава. Яни вири крар элкьвена ниятдал хквезва.

3. “Ассаламу алейкум” гафарин мана вуч ятIа.

“Ассаламу алейкум” гафарин мана ихътинди я: “ас-Салам” - Аллагъ-Тааладин гуьрчег тIварарикай са тIвар я. Адан мана ихътинди я: гьар са нукъсандикай, гьар са айибдикай, рехнедикай михъи тирди. Ибн Аббаса (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: ““Ас-Салам” Аллагъдин тIвар я, ам Женнетэгълийрин салам я”. Аллагъди мусурманриз сада-садаз салам гун ва ам чпин арада чуьлурун эмирнава. Гъавиллай са мусурмандал вичин мусурман стха гьалтайла, ада адаз “ас-саламу алейкум” лугъузва - рикIе ихътин ният ва кьилени ихътин мана аваз: “За ваз салам гузва, эй мусурман стха, Аллагъдивай ваз саламатвал тIалабиз ва Адаз мукъва хъун патал за и кардив къадай Адан гуьрчег тIвар “ас-Салам” ишлемишзава. Яни салам гунин мана “За ваз салам гузва, эй зи мусурман стха, ва за ваз дуьа ийизва - Вичин гьиле вири крар авай Аллагъдивай берекаат, хийир, саламатвал хъун тIалабиз ва а крар хъун патал мукъув жез Адаз (Адан рази вал къачуз) Адан “ас-Салам” тIвар къуна”.

“Ас-Салам” гафуна пуд кар ава: а) Аллагъдиз зикр авун (Адан тIвар рикIел ва мецел гъун); б) вуна салам гузвай касдиз ам вакай саламатвиле авайди ва адаз ви патай са зарарни тежедайди малумарун; в) адаз саламатвал ва хийир тIалабун. Гъавиллай, гуьрметлу стхаярни вахар, гьар сефери салам гудайла, чи фикирда и мана хъун лазим я ва и кар чна чин тийизвай ксаривни агакъарна кланда.

4. Вири инсанар патал гьи пуд шейина шериквал (уртахвал) аватIа.

Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гьадисда лагъанва (мана): “Инсанриз шериквал пуд шейина ава: уьруьшдин (чIура-рин), ятарин, цIаярин гьакьиндай” (Агъмад). Яни и пуд шей вирида санал ишлемишдай умуми (общи) шейэр я. Гьадисдай якъин жезвайвал, са инсандизни и пуд шей (ва я абуркай сад) кьилди вичиз къачудай, вичиз къуна кьилди ишлемишдай, амай инсанриз къадагъа ийиз, абур магърум ийиз, ижарадиз (арендадиз) къадай ихтиярар авач. Ам гьарам кар ва гунагъ я!

5. Чилерин сергъятар дегишун (рекъерикай ва я масадан чиликай къун...) къадагъа тирди.

Гьадисда лагъанва (мана): “...Аллагъдин расулди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) чилин сергъятрин лишанар дегишарайди лянетнава...” (Муслим). И гьадисди ам чIехи гунагърикай ва ам гьарам кар тирди къалурзава.

6. Инсан кьейила, варисрин арада ирс паюн важиблу тирди.

Мусурман кас кьейила, эгер ада вичелай къулухъ мал (девлет) тунваз хъайитIа, ам адан варисриз Аллагъ-Таалади эмирнавайвал ва Адан расулди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) шариатда баян ганвайвал паюн лазим я. И месэлайриз талуьк илимдиз шариатда “фараиз” лугъуда.

Спорт

Россиядин Кубокдин сагъиб

ДЖИУ-ДЖИТСУ

Са шумуд югъ идалай вилик Рязанда джиу-джитсудай Россиядин Кубок патал гьам итимрин, гьамни дишегълийрин арада акъажунар кьиле фена. Турнирдиз уьлкведин 30-далай виниз регионрай 900-дав агакъна спортсменар кIватI хъанвай. Ана вичин ери-бине Ахцегъ райондин Кьакарин хуьррай тир, эхиримжи 10 йисуз Москвада яшамиш жезвай Ибрагъим Исмаилова неинки уьлкведин Кубок, гьакIни джиу-джитсудай спортдин мастервилин тIварни къазанмишна. Аферин!

РикIел хкин. И.Исмаилова Россиядин чемпионатра кьве сеферида гъалибвал къазанмишна. 22 йисан яшда аваз Россияда джиу-джитсудай чIулав чIул къазанмишна-вайбурукай ам виридалайни жегъилди я.

- Турнир вини дережада аваз кьиле фена. Жуьреба-жуьре регионрай атанвай спортсменрин арада машгъурбурни гзаф авай. За 4 бгъгъ кьиле тухвана. Сад лагъайда заз Чечнядай тир спортсмендихъ галаз къуватар ахтармишун кьисмет хъана. Бгъгъс 9:0 гьисабдалди эхирдал кьезвайла, ам гьилин къуьнтез тIарвал гудай къай-

да ишлемишуналди акъалтIарна. Къвед лагъай бгъгъс, ам Рязандай тир спортсмендихъ галаз кьиле фена, 14:0 гьисабдалди, бамишардай къайдадикай менфят къачуналди акъалтIарна. 3-бгъгъс зун патал виридалайни четинди хъана лагъайтIа жеда, суьгъбетзава И.Исмаилова.

Малум хъайивал, 3-бгъгъсина Ибрагъима Москвадай тир, алай йисуз Россиядин чемпионвилин тIвар къазанмишнавай Дмитрий Тимофеевахъ галаз къуватар ахтармишна кланзавай. Кьве йис вилик абур Москвадин чемпионатда “гуьруьшмиш” хъайиди тир. А чIавуз гъалибвал Ибрагъима къазанмишна. Гила, гьелбетда, москвavidиз кьисас вахчудай ният авай. Югъ нисинилай алатнавай, инанмишвилелди кьиле тухвай кьве бгъгъс къулухъ галамай. Рамазандин варз яз, Ибрагъима сив хуьзвай... Чи ватангълиди Дмитрияхъ галаз бгъгъсина акъван хъсан ва дуьм-дуьздаказ вичин стратегия хъянавай хъи, четин хъана, амма гъалибвал къазанмишна. Финалдани Ибрагъима вичин къуватар Москвадай тир спортсмендихъ галаз ахтармишна - бгъгъс 2:0 гьисабдалди акъалтIна.

Гила И.Исмаилов дуьньядин чемпионатдиз гъазурвилер ақунив гегъчIа.

Мягъкем камаралди - виликди

ПИРЯЯР ХКАЖУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтеда Крым республикадин Алушта шегъерда гиряяр хкажунай Россиядин ЮФО-дин ва СКФО-дин чемпионат кьиле фена. СтIал Сулейманан райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, РД-дин хъянавай команда-дик кваз ана муниципалитетдин спортдин, туризмдин ва жигъилприн крарин рекъий ко-

сад лагъай сефери яз, тренерар тир Магелан Саидован ва Рустам Жабраилован гъилик вердишвилер къачузвай Эдик Агъмедовалай (85 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада) Россиядин Кьиблепатан ва Кеферпатан Кавказдин чемпионвилин тIвар къазанмишиз алакъна. 73 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада Азим Абакарова 2-чка къуна. Самрат Мирзоев (68 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада) буьруьнждин медалдиз лайихлу хъана. Къейд авун лазим я хъи, Ислам Агъа-

митетди республикадин гиряйрин спортдин Федерациядихъ галаз санал рекъе тунвай са шумуд спортсмендини иштиракна ва хъсан нетижаар къазанмишна. ИкI, Дагъустандин гиряяр хкажунин спортдин тарихда

беговакай, Самрат Мирзоевакай, Азим Абакаровакай ва Эдик Агъмедовакай ибрат тир Дагъустандин хъянавай команда-ди ЮФО-дин ва СКФО-дин командайрин арада эстафетадай 3-чкани къуна.

Лезги
азет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин
информациядин ва печатдин
агентство

367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 “а”

КБИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЬИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КБИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЬИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация
авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахкузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвилини ва керчек-
вилини патахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 “а”. Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.30

Газет “Издательство” “Лотос”
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6725

① - И лишандик квай материалар
гъакьдихъ чапзавайбур я.

② - Икьван яшар хъанвайбуру кьелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ “Редакция республиканской газеты
“Лезги газет”

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Ван авуна
Хуьрер ичли тахъун
патал

Сулейман ПАШАЕВ,
Советский хуьр

“ЛГ”-дин алай йисан 15-нум-
рада Дагъустанда лезги халкъ-
дин векилри “Автономная не-
коммерческая организация
Культурно-просветительский
центр имени Гасана Алкадари”
(АНО КПЦ им. Г.Алкадари)
ахъайнавайдакай хабар ганвай.
Рикел хкин, ихътин са тешкилат
арадал гъунин теклиф “Лезги
газетдин” чинрилай гъеле ала-
тай йисуз Ярагъдиллай тир жеми-
ятдин деятель Гъажибуба Рус-
тамовани ганай. Вич рагъметдиз
фенватлани, адан фикир кьилиз
акъатна.

Медениятдинни марифатдин
центр тешкилуниз чна майил
ийизва, лезги интеллигенцияди,
халкъди ам хъсан кьвалах яз къа-
булзава ва тебрикзава. Центр чи
халкъдин арадай акъатнавай
арифдар, тарихчи, диндин ва
светский рекъай алим, шаир,
“къарагъ, лезгияр, ахварай ават,
уях хъухъ, экъечл майдандиз”
лагъай Гъасан эфендидин тива-
рунихъ ягъун кутугай кар хъан-
ва. Алимдин ктабри - “Асари Да-
гъустан”, “Диван-ал Мамнум”,
“Жираб-ал Мамнум” - лезгияр
дуьньядиз машгъурна.

Центрадиз, зи фикирдалди,
пулдалди асул гьисабдай лез-
ги миллетдин векилри куьмек
гуда. Мисал яз, “Лезги газет”
сохъенвай гъар са касдивай лез-
ги члал, меденият, милли ирс,
адетар, жемятдин марифат кха-
жуник кутазвай пай я лагъана,
чпелай алакьдай куьмек гуз же-
да. Газетдин тираж алай вах-
тунда 6000-далай алатнава.
Гъар са подписчикди центрадин
гьисабдиз 1000 манат ягъайтла,
арадал 6 миллион манат пул
къвезва. И такъатрихъ Кьибле-
патан Дагъустанда, махсус про-
ект арадал гъана, мисал яз,
хъсан са завод эцигиз жеда. И

жегъетдай Стлал Сулейманан
райондихъ хъсан тежриба ава.
Ана жемиятдин тешкилатрин,
фондарин куьмекдалди проек-
тар гъазурна, государстводин
гъукумдин органрив агакьарза-
ва, бюджетдин пулар ва инве-
стицияр желбдай рекьер жагъур-
зава...

Алкьвадар Гъасанан тивару-
нихъ галай центрадин директор
Мегъамед Ибрагъимовни кар
алакъдай, халкъдихъ рикл кузвай
жегил алим я. Кьиблепатан Да-
гъустанда тухузвай чи миллет-
дин гъар са мярекатда ада ак-
тивнидаказ иштиракзава. Чна
умуд кутазва ва чун инанмиш я
хъи, ададай чи халкъ патал еке
метлеб авай центрадиз бегьер-
лудаказ регъбервал гуз жеда.
Къуй адахъ кьвалахда мадни еке
агалкъунар хъурай!

Исятда Мегъарамдхуьруьн
райондин Советский хуьрй 250-
далай виниз инсанри чпин хиза-
нарни галаз Урусатдин жуьреба-
жуьре регионра кьвалахзава (зав
абурун сиягъ гва). Ихътин гъалар
чи амай районрани ава. Чкадал
къил хуьдай мумкинвилер та-
хъуникди гзафбур, хайи хуьрер
таз, патарал физва. Ихътин гъа-
лара лезги хуьрера тlapлар алай
квалерин къадар гъар йисуз ар-
тух жезва.

Чи халкъ, чи члал, меденият,
гележег патал зиянлу и гьерек-
атдин вилик пад къун патал заз
ихътин теклиф гуз кланзава: Со-
ветский хуьруьн патав Цийи
Мамрач тивар алай цийи хуьр
арадал атанва. Ам Кьиблепатан
Дагъустандин 8 райондиз фидай
рекьер санал гъалтзавай къе-
къуьндал ала. Ина хуьруьн ма-
йишатдин, я тахъайтла промыш-
ленностдин еке са кархана хъа-
найтла, гзафбур кьвалахдай чкай-
ралди таъминариз жедай. И
месэладиз цийиз тешкилнавай
центради, чи халкъдин вилик-
къилик квай векилри фикир гу-
дайдак умуд кутазва.

Гафарин алемдай

Гъазурайди - Мурад САИД

ЗАКИАТИ - топорик (и гаф лезги члалан са жерге гафарганра ава, мисал яз, М.Бабаханован, Ю.Халилован).

ЙГЪАЛА - вид жилета, безрукавка (и гаф У.Мейлановадин ахтармишунрин кьвалахра гъалтзава).

ИВЕЛАЙ - ранним утром (и гаф Хъимилрин хуьруьн нугъатда ава).

КЕКЕЧАР - женские носки (шерстяные) (и гаф Мацарин хуьруьн нугъатда ава).

КИРТЕГЪАР - мелкие камни (и гаф У.Мейлановадин ахтармишунрин кьвалахра гъалтзава).

КИХЕЛ - металлический скребок с деревянной рукояткой (используется при изготовлении деревянных посуды).

КУЪРЦАГЪРА - позавчера, давеча (и гаф У.Мейлановадин ахтармишунрин кьвалахра гъалтзава).

КЪАЛГЪУН - одевать на верёвку бусинки (и гаф са жерге хуьрерин нугъатра ава, мисал яз, Манкъулидхуьруьн).

КЪАТАРАР - коллективный танец (и гаф Фиярин хуьруьн нугъатда ава).

КЪЕЖИНАР - молочные продукты обобщенно (и гаф лезги члалан гафарганра ава, мисал яз, У.Мейлановадин, М.Бабаханован).

КЪАПАЦ - свежий помёт скота, которым обмазывают стены (и гаф Фиярин хуьруьн нугъатда ава).

КИИКИЛИМ - живой, энергичный ребёнок (и гаф Мацарин хуьруьн нугъатда ава).

КИУРЧУМАР - горох (и гаф Фиярин хуьруьн нугъатда ава).

(КъатI ама)

Суалар ва жавабар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Гъуьлел чукватIур эциг

- Буба, чукватIур вуч затI я? Ам гъуьлел вучиз эцигзавайди я?
- ЧукватIур, чан хва, чи члехи бубайри, хуьрек, хапIа къажгъан-
дай чанахдиз, кукIвадиз ва я хъенчIин куруниз акъуддайла, иш-
лемишзавай кавчадиз лугъузвай. Адаз гъакIни каклу, кутIурни лу-
гуьзва.

ЧукватIур гъуьлел са чIавузни эцигайди туш, я эцигни ийидач,
амма “гъуьлел чукватIур эциг” лугъудай келимадихъ еке метлеб
ава: хазинаяр гъикъван гзаф хъайитIани, абуроз кIур гумир, къадар
чир хъухъ. Мадни чи бубайри лугъуда: “Ава лугъуз, девлетар гарув
вугумир”. Яни гъуьлел чукватIур эцигун авай мал-девлет къайгъу-
дарвилелди, кьенятIудаказ ишлемиша лагъай чIал я.

Йифен япар

- Буба, сенфиз заз мягътел жедай гафар ван хъана. Чи къунши
Селем бадеди “килиг гъа, куьн йифиз рекъе гъатзава, йифел япар
жедайди я, рахун тавуна алад” лугъузвай. Яраб йифел жедай япар
гъикъванбур ятIа?

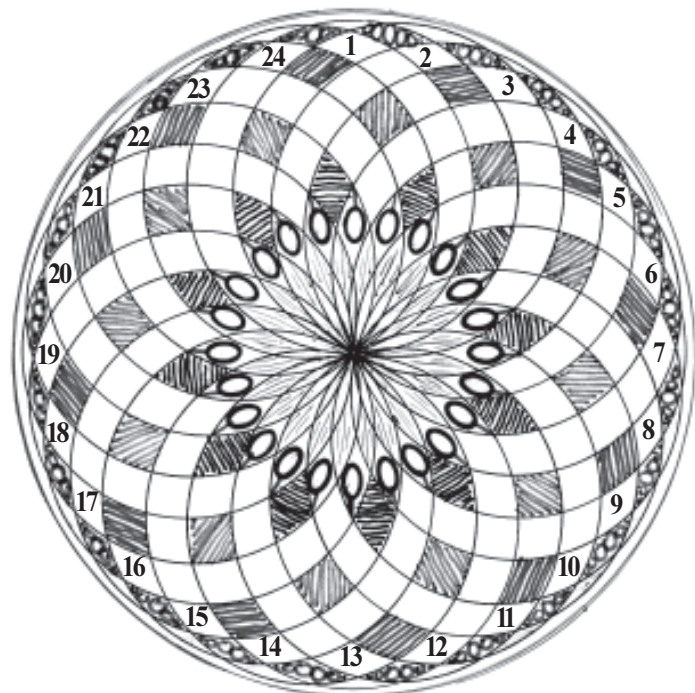
- Гъакъикъатдихъ галаз къадай гафар туштIани, амма абурок,
чан хва, еке метлеб ква. “Йифел япар жедайди я” келимадихъ ихъ-
тин мана ава: йиф мичли я, инсанриз садаз-сад, пата-къерехда вуч
аватIа аквазвач. Мумкин я, патав дуст, душман хъун, абуроз рахунрин
ван атана сир чир жеда... Гъавилия Селем бадеди гъахътин меслят-
ни къалурна йифиз рекъе гъатзавайбуруз.

Тараз якIв ягъ!

- Буба, “Тараз якIв ягъ, тамуз ван хъуй” вуч лагъай гафар я?
- Абурухъ, чан бубадин, дерин метлеб ава. Малум тирвал, тама
тарар гзаф жеда. И келимадихъ ихътин метлеб ава: тахсир квай
касдиз виридаз аквадайвал, ван жедайвал туьнбуьгъ ая, жаза це,
амайбуру тарс кхуддайвал.

Кроссворд

ТуькIуьрайди - Салигъ ИБРАГЬИМОВ

1. КIаз. 2. Цуру некни дуьгъуь ргана, гъазурдай хуьрек. 3. Къенят.
4. Йикъан са вяде. 5. Масанай куьч хъанвайди. 6. ТIан. 7. Аллагъдин
бендейрин са жуьре. 8. Ам газетдин чинрал гзаф гъалтда. 9. КIвализ
къерехдай атанвайди. 10. Шекердал рганвай емишар. 11. Дуьньяда
виридалайни дерин вир. 12. БапIах. 13. Гзаф, хейлин. 14. ХъенчIин
члехи къаб. 15. НекIедин чар. 16. Гъилин тупIарикай сад кланчIал
тупIунихъ галкIурна, сес акъудун. 17. Гъукуматдин са ярж. 18. КIеви
къван. 19. Багъдин емиш. 20. Чими чIавуз серинардай алачух. 21.
Ихтияр тагун. 22. Вагъшидин кек. 23. Кьиле гъатдай пис тIал. 24.
Англиядин къанал (пролив).

“ЛГ”-дин 15-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦIАРАРА: 1. Вяде. 3. Уьлчме. 6. Якъут. 11. Залум. 12. Йис. 13. Физик.
14. Аял. 16. Къабар. 18. УЗИ. 24. Уях. 25. Иер. 26. Члем. 27. Шарабан. 28. Зур.
29. Чла. 30. Ери. 31. Чха. 32. Банда. 35. ПипIл. 40. Зумул. 42. Хам. 43. Юргъун.
45. Енге. 46. АтIуртI. 47. Юбка.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Визи. 2. Дул. 4. Лайла. 5. Маска. 7. Къаз. 8. Тике. 9. Эме. 10.
Тфу. 15. Ярумчух. 17. Балабан. 19. Зирзими. 20. Къечлем. 21. Ухшар. 22. Хинер.
23. Къурагъ. 33. АрхитI. 34. Дамар. 36. Езне. 37. Пле. 38. Уюн. 39. Анна. 41. Муг.
44. Гъаб.

“Мавел” чапханада 2022-йисуз алим **Къ.Х.АКИМОВАН** цийи
ктаб - “Лезги литературадин энциклопедия” акъатда. Ам 400 чи-
никай ибарат жеда. Ктабдик кутун патал цийи малуматар (са чар
текст ва шикил) къабулзава. Энциклопедия подпискани ийиз жеда:
са ктабдин кьимет - **500 манат**. Маса гуда - **1000 манатдай**.
ЧИ АДРЕС: 367010, Махачкъала, О.Кошевоан куьче, 42 а,
“Мавел”. Тел.: 8-928-873-4002. М.Магъмудов.